

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NUN DİASPORA POLİTİKASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AHMET YAVUZ GÜRLER

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONU'NUN DİASPORA POLİTİKASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

AHMET YAVUZ GÜRLER

DOÇ. DR. İRFAN KAYA ÜLGER

KOCAELİ 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

RUSYA FEDERASYONUNU'NUN DİASPORA POLİTİKASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Ahmet Yavuz GÜRLER

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 20.06.2018/16

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Nafiz Kaya Ülger

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Gökçen Yavaş

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Canu ATILGAN PAZVANTOĞLU

KOCAELİ 2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ	6

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TEORİK ÇERÇEVE: RUSYA DIŞ POLİTİKASINDA İDEOLOJİNİN ROLÜ

1.1. Dış Politika Analizi	9
1.2. Yakın Çevre	13
1.3. Eski Sovyet Alanları	15
1.4. Dış Politikayı Şekillendiren Kavramlar ve İdeolojik Görüşler	17
1.4.1. Diaspora	17
1.4.2. Avrasyacılık Akımı	20
1.4.3. Atlantikçiler	22
1.4.4. Eski Sovyet Topraklarında Hegemonya Kurma Düşüncesi	23
1.4.5. Rus Askeri Doktrini	24
1.4.6. Rusya'daki Siyasal Partilerin Dış Politikaya İlişkin Görüşleri	28

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'NIN DIŞINDA YAŞAYAN RUSLAR

2.1. Tarihi Arka Plan (İlk Çağlardan SSCB'nin Kuruluşuna)	30
2.1.1. Siyasal Birliğe Doğru (Kiev Rusları-Moskova Knezliği)	30
2.1.2. İmparatorluk Zamanından Bolşevik İhtilaline Doğru	32
2.2. Yakın Dönemdeki Siyasal Gelişmeler (SSCB'den Günümüze)	36
2.2.1. Bolşevik Rusya	36
2.2.2. SSCB'nin Dağılışı ve Rusya Federasyonu	41
2.3. Rusya'nın Coğrafi Nüfuz Alanları	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUS DIŞ POLİTİKASINI ŞEKİLENDİRMEDE DİASPORANIN ETKİSİ

3.1. Rusya'nın Diaspora Ruslarına Yönelik Dış Politikası	48
3.1.1. Kırım	48

3.1.2. Ukrayna	51
3.1.3. Baltıklar	54
3.1.4. Moldova	56
3.1.5. Orta Asya	59
3.1.6. Kaliningrad	62
3.2. Diaspora Politikasını Takviye Eden Diğer Unsurlar	65
3.2.1. Ortodoks Dayanışması ve Ortodoks Kilisesi	65
3.2.1.1. Ortodoks Dünya Görüşü	65
3.2.1.2. Rus Ortodoks Kilisesinin Çalışmaları ve Dış Politika Üzerin- deki Etkileri	65
3.2.2. Devletler arası Dostluklar	69
3.2.2.1. Rus-Türk İlişkileri	69
3.2.2.2. Rus-Afgan İlişkileri	72
3.2.2.3. Rus-İran İlişkileri	75
3.2.3. Yeni Uluslararası Örgütlerde İşbirliği/Hegemonya Arayışı	78
3.2.3.1. Bağımsız Devletler Topluluğu	78
3.2.3.2. Şangay İşbirliği Örgütü	79
3.2.3.3. Avrasya Ekonomik Ortaklığı/Avrasya Birliği ...	80
3.2.3.4. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü	81
3.2.4. Rus Gizli Servis Yapılanması	82
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	87

ÖZET

“Rusya Federasyonu(RF)’nun Diaspora Politikası” başlığı altında ele alınan bu tez çalışması; SSCB’nin dağılması sonrasında ortaya çıkan cumhuriyetlerden Rusya’nın uluslararası hukuk bağlamında halef devlet statüsünü tercih edişi ve Sovyet coğrafyasındaki mirası sahiplenmesi hususunda, RF dışında yaşayan azınlık Ruslarına uyguladığı politikaları inceleme amacındadır.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle, uluslararası sistemde ve Avrasya’da ortaya çıkan güç boşluğu, bölgesel ve küresel etkisi bulunan devletler tarafından doldurulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda tezimde SSCB’den ayrılan devletlerdeki Rusların durumları ele alınmıştır.

Sovyet Rusya’nın dağılmasıyla ortaya çıkan 15 cumhuriyetin içinde en güçlü konumda olan Rusya Federasyonu dışında yaşayan belirli oranlarda Rus nüfusu bulunmaktadır. RF diasporadaki Ruslara yönelik belirleyeceği politikaları, 1900’lü yılların başında çeşitli düşünürlerce ortaya çıkan Avrasyacılık düşüncesinin revize edilmesinden, yararlanarak oluşturmuştur.

Rusya; Dış Politikasını oluşturmasında önemli rolü olan Avrasyacılık düşüncesi ile birlikte, Rus Ortodoks Kilisesi başta olmak üzere çeşitli kurumlarla işişareler yaparak eski Sovyet mirasına sahip çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrasyacılık, Rusya Federasyonu, diaspora, Rusya Dış Politikası, Rus Ortodoks Kilisesi.

ABSTRACT

This thesis study, under the heading of "Diaspora Policy of the Russian Federation (RF)"; From the republics emerging after the disintegration of the USSR, to examine the policies that Russia applied to the minority Russians who live outside the RF in favor of the successor state status in the context of international law and the ownership of the heritage of the Soviet geography.

With the end of the Cold War, the power vacuum emerging in the international system and in Eurasia has been tried to be filled by states with regional and global influences. In this context, the situation of the Russians in the states separated from the USSR is discussed.

Among the 15 republics emanating from the disintegration of Soviet Russia, there are Russian populations at certain ratios outside the Russian Federation, which is the most powerful. The RF diasporan policies to be drawn up for the Russians were created by the revision of the idea of Eurasianism emerging in various thinkers at the beginning of the 1900's.

Russia; Along with the Eurasian thought, which has an important role in shaping the Foreign Policy, the Russian Orthodox Church, in consultation with various institutions, is in favor of the former Soviet heritage.

Keywords: Eurasianism, Russian Federation, Diaspora, Russian Foreign Policy, Russian Orthodox Church.

KISALTMALAR

AEB : Avrasya Ekonomik Birliği

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ACA : Arms Control Association (Silahların Kontrolü Birliği)

BDT : Bağımsız Devletler Topluluğu

BM : Birleşmiş Milletler

CACO: Central Asia Cooperation Organization (Orta Asya İşbirliği Örgütü)

CAEC: Central Asia Economic Cooperation (Orta Asya Ekonomik İşbirliği)

COMECON: Council for Mutual Economic Assistance (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi)

DEİK : Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu

EEU : Eurasian Economic Union (Avrasya Ekonomik Birliği)

FSB : Federalnaya Slujba Bezopasnosti (Rusya Federal Güvenlik Servisi)

GRU : Gnerealnogo Shtaba (Baş İstihbarat Dairesi)

KGAO: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (Collective Security Treaty Organization)

KGB : Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti (Devlet Güvenlik Komitesi)

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)

RF : Rusya Federasyonu

SEATO: South East Asia Treaty Organization (Güneydoğu Asya Savunma Örgütü)

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

ŞİÖ : Şanghay İşbirliği Örgütü

GİRİŞ

SSCB'nin dağılmasından sonra 17 milyon kilometrekare yüzölçümü ile dünyanın en geniş ülkesi olan Rusya Federasyonu, ülke sınırları dışında kalan diaspora Ruslarını yönelik kesif ve yoğun bir dış politika takip etmiştir. Bu çalışmada, tarihsel gelişim de dikkate alınarak Rusya'nın yakın çevre olarak adlandırılan bölgeye yönelik politikası analiz edilmiştir.

Uluslararası ilişkilerde devletlerin etki alanlarını oluşturma kapasitesini belirleyen unsura "güç" denilmektedir. Uluslararası siyasal sistemde günümüzde sert gücün (Hard Power) önemini korumakla birlikte günümüzde daha yaygın eğilim Yumuşak Güç (Soft Power) unsurlarını öne çıkarmaktadır. Askeri ve siyasi hegemonya araçlarından ziyade kültürel ağırlıklı kurumların kullanımı ile oluşan Yumuşak gücün de yeterliliğinin sorgulandığı günümüzde her iki gücün birlikte kullanıldığı Akıllı Güç (Smart Power) devreye girmiştir (Çağlar, 2012).

Bu çalışmada SSCB'nin yıkılmasından sonra kurulan 15 cumhuriyetten Rusya Federasyonu (RF)'nin diaspora unsurunu kullanarak dış politikasını şekillendirme amacıyla uyguladığı politikalar analiz edilmiştir. Moskova yönetiminin mevcut politikalarının tarihsel bir temeli olduğu kuşku götürmemektedir. Rusya'nın karar vericileri, dış politikanın formülasyonu aşamasında sıklıkla tarihsel, kültürel ve ideolojik argümanlara gönderme yaptıkları bir vakıdır. Esasen Rusya'nın diaspora politikası da bu genel çerçeve içerisinde şekillenmiştir.

Dünyanın en geniş coğrafi genişliğine sahip Rusya Federasyonu, eski SSCB'den ayrılan cumhuriyetler içerisinde en büyük etki alanı oluşturan bölgesel güçtür. Avrasya'daki konumu itibariyle de küresel ve bölgesel olarak varlığını sürdüren siyasi yapıları etkileyecek bir konuma sahip olan RF, ayrıca coğrafi olarak eski Sovyet etkisinde kalan ülkelere yönelik müdahaleleriyle bu ülkeleri sınırlayıp etkileyebilmektedir.

Bu çalışmada, Rus yanlısı, Rus Politikalarını destekleyen (Rusofil), her unsuru içeren geniş bir anlatım yerine, daha özel olarak güncel politikayı etkileyen, diasporadaki Ruslara yönelik Federasyonca izlenen politika ele alınmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde soru cümleleri olarak şunlar öne çıkarılmıştır:

- 1) Rusya Federasyonu'nun diaspora politikasına yön veren ideolojik altyapıyı neler oluşturur?
- 2) Diaspora politikasını şekillendiren Rus kimliği ve Rusya'nın tarihi nedir?
- 3) Diaspora Ruslarının, RF'nin iç ve dış politikasına etkileri nelerdir?
- 4) RF'nin Diaspora politikasını şekillendirmesindeki araçlar nelerdir?

Rusya Federasyonu diaspora politikası dış politik analizle oluşmaktadır. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte devletin yeniden yapılandırılması sorunları ve ideolojik altyapı oluşturacak tercihler geleceğe dönük politikaları belirlemektedir. Doğu-Batı çizgisi içerisinde yeni kurulan RF'nin uluslararası ilişkilerdeki konumunda da yeni kriterler ortaya çıkmıştır. SSCB sonrası Avrasya'da ortaya çıkan yeni cumhuriyetlerin de kendi sorunlarıyla uğraşıyor olmaları, küresel ve bölgesel devletlerin kültürel, dini, toplumsal vb. araçlarla birbirlerinden etkilenmeleri sonucunu doğurmuştur. Rusya'da Avrasyacılık akımının etkisinin artması ve politik olarak Batı yanlısı liberal görüşlerden vazgeçilmesiyle birlikte çifte vatandaşlık imkanı verilmesi diaspora politikasına yönelik ilk önemli argümandır. İstikrarlı bir yönetime sahip olan Kremlin, diasporaya yönelik uygulamalarını çeşitlendirerek etkin sonuç alma ve olayları yönlendirme imkanını da artırmaktadır (Kırım Sorunu).

Rus kimliğinin tanımlanmasını yaparken Rus tarihini incelemek gerekmektedir. Geçmiş başlangıç olarak Kuzey ırklarına(Varegler vb.) dayanan kimlik oluşumunda bölgesel etkenlerin öne çıktığı ve çeşitli milletleşme süreçleri sonrasında belirgin bir tanımlama oluşmuştur. Rus kimliğinin oluşumunu da çeşitli çarlık, birlik ve federasyon yönetimlerinde ortaya konan politikalar bağlamında nitelendiği ifade edilebilir.

SSCB'nin dağılması sonrasında ortaya çıkan devletlerde belirgin oranlarda Rus nüfus bulunmaktadır. Kimilerinde en büyük azınlık grup olarak bulunurlarken, kimilerinde daha sınırlı olarak yer almaktadırlar. Rusların, eski Sovyetlerin etki alanını yeniden ortaya çıkarma çabalarıyla beraber birçok sorun gün yüzüne çıkmıştır. Sınır problemleri, kayıt dışı olan Rusların durumu, kültürel ve eğitim hakları gibi sıralanabilecek problemler SSCB yıkılışından günümüze henüz çözülememiştir. RF'nin nüfusa ilişkin politikalarının oluşturulmasıyla dış politikada

bir araç olarak diaspora unsuru kullanılmış iç kamuoyunda da tarihsel kodlarına dönülüyor imajı ortaya çıkartılmıştır.

Putin'in devlet başkanlığı döneminden itibaren istikrarlı bir yönetime sahip olan RF, öncelikli olarak ülke içindeki çatışmaları engelleyip merkezi yapıyı sağlamlaştırmış, akabinde dış Ruslara ilişkin politik kararlar almaya başlamıştır. Oluşturulan araçlar bağlamında kimlik siyaseti, Rus Ortodoksluk Kilisesi, Russkiy Mir Vakfı gibi kuruluşlarla diasporaya yönelik argümanlar ortaya çıkarılmıştır. Çifte vatandaşlık verilerek başlanan eylemlerin içeriğini, Sovyet coğrafyasında yeni kurulan devletlerle olan sorunlar belirlemiştir. Tezin içeriğinde Transdinyester sorunu, Kırım sorunu gibi olaylar yanında, kültürel açıdan sınırlandırılan Baltık Devletlerindeki Rus azınlıklar gibi problemler de Rusya'nın politik eylemlerini şekillendirmesine imkan sağlamaktadır.

Tezin ilk bölümünde dış politika analizi, Yakın Çevre doktrini, eski Sovyet alanları, diaspora, Avrasyacılık akımı gibi kavramların tanımlanması amaçlanmaktadır. Teorik çerçeve olarak oluşturulan bölüm, Rus diaspora politikasının karar alıcılarının yaklaşımlarını etkileyen unsurları incelenmektedir. Bunun yanında, eski Sovyet alanlarındaki hakimiyet kurma mücadelesini şekillendiren Yeni Büyük Oyun'un içeriği de bölüm kapsamında yer almaktadır.

İkinci bölümde RF'nin haricinde Rus kimliğinin ortaya çıkışı ele alınmıştır. Tarihsel arka plana değinilmektedir. Rus kimliğinin dünyada oluşum süreci ve siyasal birliğe doğru yönelik çabaları aktarılmaktadır. Bu çerçevede imparatorluk haline gelen Rusya'nın etkisi ve dünya savaşları arasındaki rejim değişikliği ve Soğuk Savaş mücadelesi ve sonrasındaki siyasal gelişmeler de ele alınmaktadır.

Üçüncü ve son bölümde Rus dış politikasının eski Sovyet coğrafyasındaki diasporaya yönelik politikaları incelenmektedir. Kapsam olarak Sovyetlerden ayrılan cumhuriyetlerin Rus azınlıkla olan ilişkileri, RF'nin diaspora politikasını oluştururken yararlandığı unsurlar, devletlerarası oluşturulan dostluklar ve oluşturulan uluslararası örgütlerdeki etki alanı oluşturma arayışı ve Rusya'nın istihbarat örgütleri anlatılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL TEORİK ÇERÇEVE: RUSYA DIŞ POLİTİKASINDA İDEOLOJİNİN ROLÜ

1.1. Dış Politika Analizi

Bir ülkenin dış politikasının analizini ele alan çalışmalarda ilk yapılması gereken kavramın içeriğini tanımlamaktır. Dış politika nedir? Dış Politikanın genel bir tanımı yapılabilir mi? Dış politikanın içeriği ve dış politikayı etkileyen kişiler, karar alıcılar kimlerdir? Birçok soru eşliğinde dış politikanın anlamlandırılmasını sağlayan cevaplar alınabilmektedir.

Dış politika, devletlerin dış ortama ilişkin ürettiği karar, davranış ve hedeflerin tamamıdır ve “bir devletin karar alıcılarının, diğer devletler veya diğer uluslararası birimlere doğru geliştirdiği bir strateji veya planlı hareketler yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2005:165). Suat Bilge’ye göre dış politika, “bir devletin kendi sınırları dışında milli menfaatlerini gerçekleştirmek için izlediği amaç, hareket tarzı ve kullandığı usuller” demektir. Joseph Frankel dış politikayı, “bir devletin diğer devletlerle ilişkileri açısından aldığı karar ve giriştiği çabalar” olarak tanımlar. K.J. Holsti ise, “bir devletin dış çevreye yönelik eylemlerinin ve bu eylemlerin içerisinde olduğu (genellikle içsel) şartların analizi” ile ilgilenenlerin dış politika üzerinde çalışıyor olduklarını aktarmaktadır (Holsti vd. 1967: 21).

Charles Hermann’a göre dış politika, “bir ülke hükümetinin yetkili karar alıcılarının ya da onların temsilcilerinin, kendi iç politikalarının dışında kalan uluslararası aktörlerin davranışlarını etkilemeye yönelik resmi eylemlerdir”. Martin Hollis ve Steve Smith uluslararası politikaya atfen verdikleri tanımında ise; “İç ve dış politik çevreye ilişkin ayrımın zorlaştığını ve dış politikanın devletin var olmasını sağlamakla daha az; çeşitli aktör türleri ve yeni politize olan alanlardan oluşan bir çevrenin yönlendirilmesi ile daha çok ilgilenmeye başladığına işaret etmektedir (Sönmezoğlu, 2005: 165-166).

Farklı bir tanımlamayı öne süren Rosenau’ya göre, dış politikanın analizini yapan kişi coğrafya uzmanına benzemektedir. Ona göre, “bir ülkenin coğrafi yapısının bütünüyle haritaya aktarılabilmesi için ülkenin doğal boyutlarına eşit bir

harita hazırlanması gerekeceği gibi, dış politikanın analiz edilebilmesi de imkansız denebilecek kadar zor bir iştir. Dış politikanın bu karmaşık kaynakları ve doğasının daha iyi anlaşılabilmesi için dış politikanın çok düzeyli ve çok boyutlu ele alınması gereklidir” (Rosenau, 1980: 10).

Devletlerce sergilenen dış politika davranışları bağımlı değişkenler olarak kabul edilince, bu davranışlar üzerinde etkisi olan tüm faktörler bağımsız değişken olmaktadır. Belirli koşullar altında belirli bir devletin izleyebileceği politika tahminlerinde bulunabilmek için, bu faktörlerin göreceli etki potansiyellerinin ve etkilerinin değerlendirilmesi gereklidir.

Dış politikanın oluşturulmasını etkileyen faktörler çeşitli kişilerce birbirinden farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Rosenau sınıflandırmayı; birey, rol, hükümet, toplum ve sistem şeklinde yaparken, Laura Neack birey, devlet ve sistem düzeylerini kullanır. Clarke ve White ise bütün bu faktörleri içeren “Dış Politika Sistemleri Yaklaşımı” ismiyle yeni bir model oluşturup, dış politika çıktılarının farklı girdi ve süreçler doğrultusunda oluştuğunu belirtmektedirler. Bu yaklaşımda dış politikaya yönelik talepler, siyasi ve uluslararası sistemin yapısı doğrultusunda şekillenerek karmaşık bir süreç sonucunda karar alıcılar tarafından dış politika çıktılarına dönüştürülmektedir (Clarke ve White, 1989: 6).

Valerie Hudson, dış politikayı etkileyen faktörlere yönelik detaylı bir yaklaşım geliştirerek: “Bilişsel süreçler, liderin kişiliği, küçük grup dinamikleri, kurumsal süreçler, bürokratik politikalar, kültür, iç siyasi uyumsuzluklar, ulusal/milli özellikler ve uluslararası sistem.” şeklinde özelden genele sınıflandırmasını yapmıştır (Hudson, 2008: 16).

Sayılan faktörlerden hangisinin, alınacak karar üzerinde ne kadar etkisi olacağına dair kesin bir karara varmak güçtür. Kararın içeriğine ilişkin Dış Politika Analizi kullanılmaktadır. Uluslararası ilişkileri yalnızca uluslararası sistem üzerinden analiz eden makro yaklaşımların aksine Dış Politika Analizi; devletin karar alma sürecini ve uluslararası sistemle olan ilişkisini çeşitli boyutlarda inceleyerek, uluslararası ilişkilere mikro düzeyde açıklama getiren bir yaklaşım olarak tanımlanabilmektedir (Ak, 2009: 9-11).

Dış politika analiz edilirken belli düzeylere göre tanımlamalar yapılmaktadır. Düzeyler neyin çalışılmakta olduğu veya çalışmanın aktörünün/aktörlerinin kimler

olduğuna göre değişken bir duruma sahiptir. Dış politika analizi yapmak isteyen birisi için düzey meselesinin tanımlanması bir zorunluluktur. Uluslararası ilişkilerde J. David Singer analiz düzeyini Uluslararası sistem ve ulusal alt sistemler şeklinde iki ana kategoriye ayırmıştır (Singer, 2006: 3). Bir başka uzman Kenneth Waltz ise, savaşın nedenleri üzerinde yaptığı çalışmasında analiz düzeylerini mikro dan makroya doğru: birey/karar alıcı/lider, devlet-toplum ve uluslararası sistem şeklinde üç analiz düzeyi olarak ele almaktadır (Aydın, 1996: 74).

Dış Politika Analizine ait çalışmalarda en başta –Uluslararası Sistem Düzeyi Analizi- bulunmaktadır. Sistemin ne olduğu konusunda çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Tayyar Arı sisteme: “aralarında düzenli ilişkiler bulunan, ortak özelliklere sahip ve birinde meydana gelen değişikliğin diğerlerini de etkilediği bağımlı değişkenler dizisi” demektedir. Charles McClelland, sistemi “kendilerini dış çevreden ayıran ve belirlenebilen sınırlar içinde etkileşmekte olan bir bütün”; Holsti ise; ‘kabileler, şehir devletleri, imparatorluklar veya ulusal devletler gibi bağımsız siyasal varlıkların herhangi bir şekilde toplamı’ olarak tanımlamışlardır (Arı, 2009: 154).

Çeşitli tanımlamalar olmasına rağmen, aslında sistemin birçok parçalardan (bireyler, devletler, şirketler vb.) meydana gelen bir bütün olduğu ve yapılan analizlerin içeriğinde ise, devletlerin dış politikalarının şekillenmesinde uluslararası sistemin belirgin bir rolü olduğu vurgulanmaktadır.

Konuya ilişkin Kenneth Waltz, sistemin önemine vurgu yapıp “devletlerin benzer aktör olduklarını, işbölümüne gitmeden hepsinin aynı fonksiyonları yürüttüklerini” dile getirmiştir. Sistemi ulusal ve uluslararası olmak üzere iki farklı kategoride değerlendiren Waltz, ulusal sistem hiyerarşik yapıya sahip iken uluslararası sistemin ise anarşik bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Uluslararası ilişkilerin belirleyici unsuru sistemdir ve dış politika yapım sürecinde sistem etkisi mevcuttur. Yaygın olarak bilinen temel sistem tipolojileri: Tek kutuplu sistem, iki kutuplu sistem ve çok kutuplu sistem gibi türlerdir (Eralp, 2010: 139-140).

Uluslararası ilişkilerin ana aktörü olarak bilinen –Devlet Analiz Düzeyi- geleneksel ve realist dış politika yaklaşımlarının etkisi altında belirlenmiştir. Devleti bütün birimler olarak değerlendiren realist varsayımda, devletler güçlerini en üst düzeye çıkarmaya ve ulusal çıkarlarını korumaya çalışmaktadırlar. Bu düzeyde

devletin üstün ulusal çıkarları, karar alıcılar değişmiş olsa bile aynen uygulanmaktadır. Karar alıcıların kişisel özelliklerinin veya algılamalarının süreçte etkisi olmadığı düşüncesi yaygındır. Konuya ilişkin Morgenthau, devletlerin tümünün güçlerini maksimuma getirmeye çalıştıklarına ilişkin genel bir yargıya sahiptir. Bu tip genelleme devletlerin karar alma süreçlerinde belirleyici olan kişi veya grupların etkisini göz ardı etmektedir. Böyle bir kabul tartışmalı bir tanım olan liderlerin almış oldukları kararların standart bir çerçevede alındığı anlamına gelmektedir (Çuhadar, 2012: 289).

Devlet Analiz Düzeyi analizinde, devletin güç unsurları (nüfus, askeri güç, doğal kaynaklar vs.), ekonomik yapısı, sosyolojik yapısı (ideolojisi, imparatorluk mirası, kimlik, siyasal kültür, kimlik vs.), kamuoyu kitlesi, çıkar grupları gibi iç dinamikleri büyük öneme sahiptir. Örneğin; bir devletin uluslararası politika alanında etnik kimliğe dayalı politikalar uygulaması, o devletin, politikayı uygularken aynı kimliğe sahip insanların bulunduğu ülkelerle yakın işbirliğini girişmesi şeklinde yansımaktadır (Efegil, 2012: 91).

Dış politika yapım sürecinde –Lider Düzeyi Analizi- de, liderin de sistem ve devlet gibi önemli bir faktör olduğunu vurgulayan ve bu nedenle incelenmesi gereken bir analiz türüdür. Birçok bilim adamının, bireyi uluslararası ilişkiler aktörü olarak görmesine çekinceyle yaklaştığını ifade eden Tayyar Arı, uluslararası ilişkiler yaklaşımını benimseyenlerin veya uluslararası hukukçuların sadece devleti egemen aktör gördüklerinden, bireyin bir aktör olarak dikkate alınmasına itiraz ettiklerini aktarmaktadır. Konuya ilişkin Morgenthau, bütün karar alıcıların birbirine benzediğini dile getirerek, dış politikada kararların nasıl alındığını anlamak için karar alma sürecini yakından incelemeye gerek olmadığını; bireylerin rollerinin ihmal edilmesinin sakıncası olmadığını ve dış politika ile ilgili ipuçlarını devlet adamlarının güdülerinde aramanın boş bir çaba olduğunu ileri sürmektedir (Erkul, 2013; 10-14).

Lider düzeyi analizi diğer türlere göre farklılaşan daha çok insan merkezli bakış açısına sahiptir. Bu özelliği ile beraber yaklaşımları, ideolojik yakınlıkları vb. gibi unsurlar analiz edilerek dış politika uygulama tercihleri ve olası kriz durumlarına karşı tutumları yorumlanabilmektedir.

1.2. Yakın Çevre

Etimolojik köken olarak Rusça'da "blijneye zarubeyye", "yakın olmayan" anlamına gelen kavram, Türkçe'ye karşılığı "yakın çevre" olarak çevrilmiştir. Kavram aslında 1991 sonu 1992 yılı başı itibariyle eski SSCB ülkelerini ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Finlandiya ve Polonya, yakın çevre tanımlaması içinde yer almazken; mevcut Rusya ile coğrafi sınırı olmayan Türk cumhuriyetleri Rusya'nın yakın çevresi kapsamında kabul edilmektedir. Baltık cumhuriyetlerinin de çoğu zaman Yakın çevre tanımlamasının dışında tutulduğu görülmektedir (İzzetgil, 2015: 10).

Teorik çerçevede Rusya'ya dair Yakın Çevre kavramına dair belli kuramlar bulunmaktadır. İlk kuram olarak Nikolay Danilevski'nin 1871 yılındaki "Rusya ve Avrupa" tezi gösterilebilir. Danilevski Avrupalılarla Ruslar arasında farklar bulunduğunu dile getirerek özetle; Rusya'nın "Rus kültürü ve uygarlığına dair sınıra yakın alanda kendisiyle benzeşen kültürler üzerinde nüfuz kurması gerektiği, Rus kültürü için bağımsız politika gerektiği, Rus kültürünün karşıt medeniyetlerle mücadele sayesinde güçlenebileceği, Rusya'nın çevresine hükmedebilmesinin farklı etnik ve kültürleri bünyesinde eritebilen bir siyasi alan oluşturabilmeyle mümkün olduğunu" ifade etmektedir (Erol ve Amirbek, 2014: 158). Bir başka kuramcı olan Vladimir Solovyev ise; -her türlü milliyetçi, izolasyoncu ve aşırı dine dayalı siyasetin Rusların etki alanını sınırlandıracağını- düşünmektedir (Pehlivan, 2016: 83).

Trubetskoy, Savitski ve Vernadski öncülüğünde kurulan Klasik Avrasyacılık kuramında; yakın çevre bağlamında gelişmeyi öngören Rusya'nın Avrupa ile Asya medeniyetini sentezleyen kültüre sahip bir Avrasya devleti olduğunu ifade edilmektedir. Rusya'nın güçlü varlığı, Avrupa ve Asya'daki gücünün korunma ve yayılımı ile eşdeğer görülmüştür (Erol ve Amirbek, 2014: 159).

Bu görüşleri temel alan ancak tamamıyla farklı bir bakış açısına sahip olan günümüz siyasilerinden Dugin'in görüşlerinde ise emperyal düşüncelere sahip yeni bir Rus ideası oluşturma anlayışı mevcuttur (Erol ve Amirbek, 2014: 160-162).

Yakın Çevre kavramını, William Safire, 22 Mayıs 1994 tarihindeki "On Language; The Near Abroad" isimli makalesinde, Yakın Çevre kelimesinin İngilizce karşılığını kullanmış (Near Abroad); New Haven yazarı Fred Shapiro, 9 Haziran

1992 tarihli “Yakın Çevre Uzak Olmak İstiyor” adlı makalesinde aynı kavrama atıfta bulunmuştur. Aynı yıl içerisinde ayrıca Time dergisi yazarı Strobe Talbott Yakın Çevre kavramıyla ilgili bir yorumunda Rusya’da birçok insanın, ülkeden ayrılan cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını kabul etmediğini belirtmiştir (Aktaran: Safire, 1994).

RF’nin kuruluş aşamasında Boris Yeltsin döneminde tercih ettiği Batı yanlısı politikalarının eğilimin başarısızlıkla sonuçlanması sonrasında Avrasyacılık düşüncesinin altyapısına sahip olan çevrelerin etkileri artmıştır. Düşüncenin etki alanı sadece belli gruplarla sınırlı kalmayıp tüm ülkedeki siyasetçilerin benimsediği argüman haline dönüşmüştür.

Başlangıç olarak Boris Yeltsin ve dönemin Dışişleri Bakanı Andrei Kozirev’in söylemleri değişmiştir. Bu bağlamda eski Sovyet ülkeleri üzerindeki özel sorumluluğu dikkate alınarak Rusya’nın dünyaya bakış açısının değiştiği gözlemlenmiştir (Dağı, 1998: 83-87).

Rus dış politikası yönünün farklılaşmasıyla birlikte 1993 yılı Ocak ayında kabul edilen Dış Politika Konsepti şekillenmeye başlanmıştır. Yakın Çevre Politikası da artık bu konseptin en önemli parçası haline gelmiştir. Konseptte Rusya’nın eski Sovyetler Birliği’ni oluşturan ülkelere karşı güvenlik ve ekonomi bazlı konular başta olmak üzere daha etkin bir rol oynaması gerektiği yer almaktadır (Mugisiddin, 1994: 18).

1994 yılında yine Dışişleri Bakanı Kozirev bir konferansta yaptığı konuşmada, eski SSCB ülkelerinin ilgi alanları olduğunu, BDT ve Baltık ülkelerinin bulunduğu alanların da hayati önem taşıdığını aktarmıştır. Dış Politika Konsepti paralelinde çıkarılan Askeri Doktrin’de bu politikadan esinlenerek oluşturulmuştur.

Aslında Yakın Çevreyi; eski Sovyetler Birliği hâkimiyeti altında olan ülkelerin bağımsızlığını ilan etmesiyle –Yeni Büyük Oyun- alanı olarak nitelendirilen Avrasya’ya yönelik, emperyal eğilimli Rus projesidir. Bu bağlamda Rusya’nın hasta adam imajından çıkarak tarihsel kodlarına dönebilmek için aksaklıkları giderip ileriye yönelik hamleler yaptığını aktarmak gerekir (İzzetgil, 2015: 10-19).

1.3. Eski Sovyet Etki Alanları

Rusya Federasyonu'nun hegemonya kurma ve etki alanı oluşturma amacıyla uyguladığı Yakın Çevre Doktrininde eski SSCB coğrafyasının belirleyici unsur olduğu ortadadır. Rusya Federasyonu'nun ülke dışındaki kimi ülkelerde en büyük etnik grubu oluşturan, kimi ülkelerde daha az nüfusa sahip, yakın çevre olarak nitelendirdikleri Ruslara ve federasyonların dışında yaşayan diaspora topluluklarına yönelik kapsayıcı bir politikası bulunmaktadır (Özcan, 2005: 1).

Ulusal kimlik bilindiği üzere, din, kültür, dil, coğrafya ve tarih gibi ortak öğelere dayanarak, bir ulusu diğerlerinden farklılaştıran aidiyet hissidir. Bu bağlamda Eski SSCB'de yer alan cumhuriyetlere ve bu cumhuriyetlerde yaşayan topluluklara yönelik politika oluşturma hususunda Rus kimliğinin belirgin bir etkisi bulunmaktadır. Rus kimliğine dair yeni kurulan devlet yapılarında kısa sürelerde meydana gelen siyasi, jeopolitik ve sosyal sistemin değişimi ve mevcut hukuki, siyasi kriterleri değiştirmesi sebebiyle farklı bir bakış ile yaklaşılması gerektiğinden Rus ulusal kimliğine dair aslında belli başlı bir çıkarımda bulunmanın zorluğu ortadadır (Dugin, 2005: 21).

Kimliğe dair oluşumlar aslında Sovyet etki alanlarında ilgilenilen ve üzerine politikalar belirlenen alanları da belirleyen kriterler olmuştur. Konuya dair ilerleyen bölümlerde –Tarihi Arka Plan- başlığı altında duruma yönelik ayrıntılı bir anlatım olacaktır (Caşın ve Derman, 2016:174).

Eski Sovyet alanları aslında, Homo Sovieticus –Sovyet İnsanı- adı altında oluşturulan kimlik ile oluşturulan hegemonya alanıdır. Bilindiği üzere Sovyetlerin dağılması ve birçok bağımsız cumhuriyetin ortaya çıkışı Rus devletine dair yeni bir kimlik oluşturma sürecini getirmiştir.

Rusya devletinin kuruluşu ile birlikte (daha çok Batı yanlısı) liderlerin uluslararası toplumla bütünleşme çabaları içinde çeşitli hamlelere giriştikleri söylenebilir. Fakat 2000'li yıllardan itibaren siyasi arenaya çıkan liderlerin, diğer Eski Sovyet ülkelerindeki gibi Batı'ya uyum sağlama düşüncelerinden ziyade, tamamıyla eski Sovyet coğrafyasıyla bütünleşme ve ilişkilerini güçlendirme süreci göze çarpmıştır (Dualı, 2013: 207).

Coğrafi açıdan incelendiğinde Rusya'nın yakın çevresi dört halkadan oluşmaktadır. İlk sırada Litvanya, Letonya ve Estonya'dan oluşan Baltık devletleri yer almaktadır. Baltık ülkeleri Slav ırkından değildir ayrıca Katolik ve Luteryen mezheplerinin hakim olduğu ülkelerdir.

İkinci grup olarak nitelendirilen alanda Ukrayna, Beyaz Rusya ve Moldova'nın bir bölümü vardır. Grup ülkeleri Rusya ile aynı etnik kökenden gelmektedirler. Rusya'nın bu grup ülkelerini Batıya kaptırma gibi bir düşüncesi bulunmamaktadır. Bu düşüncelerle Rusya seçim dönemlerinde ülkelerin içişlerine müdahale etmektedir. Durumdan muzdarip olan bir başka ülke de Moldova'dır. Trans-Dinyester ve Gagavuzya bölgelerinin durumu, Moldova'nın merkezi hükümetini zorlaştıran etkenlerden olmuştur (Canikoğlu, 2010: 17-21).

Üçüncü grupta Orta Asya ülkeleri vardır. Bu ülkeler Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'dan oluşmaktadır. Bunların dışında ülkelerde yaşayan azınlık nüfusa sahip Ruslar, komşu devletler arasındaki sınır problemleri ve kurumsal yapıya ulaşamayan devletlerin yaşadıkları sıkıntılar, Rusya'nın bölge ülkelerine ilişkin nüfuzunu koruma araçları olarak dikkat çekmektedir.

Dördüncü grupta ise Güney Kafkasya ülkeleri yer almaktadır. Bu ülkeler Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'dır. Rusya'nın egemenlik konusunda hep problem yaşadığı Kuzey Kafkasya'ya sınır olan bu ülkelerin hem kendi aralarındaki sorunlar, hem de dış müdahaleye açık olmaları birçok açıdan bölgeye özel bir önem verilmesini gerektirmiştir. Rusya; Dağlık Karabağ sorunu, Gürcistan Özerklik ihtilafı ve Ahıska bölgesine dair sorunları kendi lehine kullanmaya çalışarak bölgede nüfuzunu güçlendirmeye çalışmıştır. Rusya bu bölgelerdeki hegemonyasını güçlendirmek için BDT, Avrasya Ekonomik Birliği (AEB), Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi uluslararası örgütleri kullanmaktadır (İzzetgil, 2015: 15-19).

1.4. Dış Politikayı Şekillendiren Görüşler

1.4.1. Diaspora

Diaspora ifadesi ya da kelimesine yönelik olarak birçok tanımlamalar, anlamlandırmalar bulunmaktadır (Brubaker, 2005). Diasporaya dair literatürde öncü eserlerde Yahudi diasporası ideal tip olarak değerlendirilmekte ve diaspora kavramının tanımına eşdeğer bir algı uyandırmaktadır (Yapıcı, 2016: 322).

Diasporaya yönelik olarak bu tanımlamaların ışığında aslında dini mitolojilere ve inançlara dayalı olarak kabul edilen ilk insanın Adem'in Cennetten sürülmesi ya da Ademoğlunun anne karnından yeryüzüne sürülmesi durumu tarihi bağlamda kavramın anlamlandırılmasını sağlamaktadır.

Köken olarak Grekçe diasperien, dia(nın üzerine) ve sperien(tohumları saçmak) terimlerinden türetilen diaspora, tarihsel olarak göç ve sürgün yoluyla anavatanlarından uzaklaştırılan insan topluluklarına atfedilen bir tanımlamadır. Tabii ki araştırmacılar arasında değişken biçimleri kullanılagelen ve bunların yanında genel tanımın dışında nitelendirmelere de uğrayan bir kavramdır. Genel anlamda Grekçe kökenli tanıma yakın olarak; zamanla gerçek veya hayali önceki vataniyle bağlantı hisseden, sürdüren, oluşturan veya canlandıran yerinden edilmiş insanları nitelemek için kullanılan bir kavram haline dönüşmüştür (Hıdırhoğlu, 2011: 6).

Diaspora kelimesi hakkında belli başlı anlam yüklemeleri olmuşsa da zaman içerisinde ilk anlamına yakın olarak Yahudileri, Grekleri ve Ermenileri tanımlayan bir kelime haline gelmiştir. Diaspora kelimesi günümüze doğru bir göçmeni, gurbetçiyi, sığınmacıyı, misafir işçiyi ve sürgün edilen toplumlara, deniz aşırı toplumlara ve etnik topluluklara ifade eden bir kelime haline gelmiştir (Özocak, 2012: 5).

Diasporanın tanımlanması konusunda aslında ilk gelen soru: Kastedilenin ne olduğu sorunudur. 'Anavatanın sınırları dışındaki bir veya bir veya birden fazla ülkeye dağılmış insan topluluğu; insanlar ve anavatanları arasındaki toplumsal bir bağ' olarak nitelendirilen durum olarak da tanımlanması kabul edilebilir (BİGMEV,15.12.2017).

Diasporalar, bütün bunların yanında, kimlik politikaları üzerinden yürütülen siyasi tanınma çabalarından, kalkınma ve yeniden yapılanma projelerinin

milletlerarası mobilizasyonuna kadar uzanan geniş bir ilişkiler ağının merkezinde yer almaktadır. Göçmenlerin para transferleri, yatırımları ve demokratikleşme yoluyla ülkelerine sağladıkları katkılar da dikkate değerdir. Ülkeler ise mevcut diasporaların ve popülasyonların üzerindeki politik ilgilerini adlandırırken farklı terimler kullanmaktadır: yurtdışındaki yurttaşlar, kalıcı göçmenler, yurtdışında yaşayan (X) kökenli vatandaşlar, yerleşik olmayan (X) vatandaşları, (X) kökenli vatandaşlar, göçmenler, uluslararası vatandaşlar (DEİK, 2017).

Diasporanın tanımlanmasına tarihsel gelişim açısından baktığımızda, ilk defa 1659 yılında yayınlanan modern Grek sözlüğünde yer aldığı görülmektedir. Sözlük kullanımı anlamıyla hem diasporanın genişleyen anlamı, hem de Grek'lerin dünya genelindeki varlıkları ortaya konulmuştur. Takip eden yıllarda Iosipos Moisiadox, "Ahlak Psikolojisi" adlı 1761 tarihli eserinde, Diaspora kelimesini "bütün Grek diasporalar" şeklinde çoğul formunda kullanmıştır (Özocak, 2012: 7).

Sonraki yıllarda tanımlamalar çeşitlenmiş, birçok sözlük ve kitaplarda, dini metinlerde sürgün edilen toplulukları nitelendirme amacıyla kullanılmıştır. XX. yüzyılın sonlarına doğru yayın hayatına başlayan Diaspora dergisinin editörü Khachig Tölölyan, Paris'te düzenlenen bir konferansta, diaspora kavramını dergisindeki yazarların otuz sekiz farklı grubu tanımlamak için kullandığını ifade etmiştir. Bu grup tanımlarında, diasporaya, dağılmaya yol açan şartlar dikkate alınmadan, topluluk ile anavatan arasında fiziksel, kültürel ve duygusal bağlar oluşup oluşmadığına bakılmadan, tümüne diaspora kavramı kullanılmıştır. Bu nedenle diaspora kelimesi orijinal anavatanlarından fiziksel olarak dağılmış, tüm etnik veya dini azınlıkları kapsayacak kadar genişlemiştir (Hıdırlıoğlu, 2011: 6).

Tanımdaki farklılıklara ve durumlara rağmen geçerliliği olan ve çeşitli ortamlarda kabul edilen kriterler ortaya koyan William Safran "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return" isimli makalesinde (1991), belli başlı koşullar sıralamıştır. Ona göre bu koşullar;

- Orijinal bir merkezden en azından iki çevreye yayılan,
- Anavatanları hususunda bir hatırayı, görüşü ya da efsaneyi sürdüren;
- Ev sahibi ülke tarafından tümüyle kabul edilmeyen ve belki de kabul edilemeyeceklerine inanan;

- Doğru zaman olduğunda, nihai dönüş yeri olarak ana yurdunu düşünen;
- Kendilerini anavatanın sürdürülmesine ya da restorasyonuna adanan;
- Grubun farkındalığı ve dayanışması, anavatanla bu sürekli ilişkiyle önemli şekilde tanımlanan sürgün edilmiş azınlık topluluklarıdır (Clifford, 1994: 10).

Bu bağlamda diasporalara yönelik yaklaşımları da incelemek gerekir. Kavramsal anlamda belli bir şekliyle anlatılan, kelime anlamında ise değişim halinde olan diasporaya dair yaklaşımlar incelenecektir (Alver, 2012: 708). İlk olarak klasik/geleneksel diaspora yaklaşımı, ikinci olarak da modern/yeni yaklaşımlarını ele alacağız.

Klasik/geleneksel diaspora yaklaşımı, diasporaya dair tanım farklılıklarının başında da belirttiğimiz üzere Yunanlıların ekonomik nedenlerden ötürü Yunanistan dışında kolonileşen halkları anlatmak için kullanılan bir terimdir. Daha sonra ise bilinen haliyle Babil Sürgünü ile anavatanlarından sürülen Yahudilerle beraber kullanılan bir terim haline evrilen bir tanım haline gelmiştir. Özellik olarak da homojenite içeren toplumsal bir kategori olarak algılanması ve keskin bir biçimde kültürel sınırların çizilmiş olmasıdır. Çizilen bu sınır öteki diasporalar ile karışmayı engellemektedir. Kavrama yönelik olarak belli bir sınıflandırma da oluşturulmuştur. Cohen bu değerlendirmelerinde; Afrika Diasporası, Filistin Diasporası, İrlanda Diasporası ve Ermeni Diasporası şeklinde ayrımlara gitmiştir (Ersoy, 2008: 8-10).

Modern/yeni diaspora yaklaşımı, 1980'li yıllardan itibaren göçlerde meydana gelen değişiklikler, beraberinde şeklen diasporadan kastedilenin anlamsal farklılaşması ve zenginleşmesi sonucunu doğurmuştur. Modern Diaspora'ya ilişkin tanımlama dile getiren Michael Reis'e göre diaspora bir şekliyle kriz veya travmatik bir olay sonucu ortaya çıkmak zorunda değildir. Küreselleşme üzerinden bakıldığında göçlerin klasik örneklerinin dışında farklı koşullara bağlı geliştiği ve bu durum ile beraber yeni diaspora tanımlaması yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Ulusoy, 2015; 15-16). Modern diaspora bu durumdan hareketle, geniş toplumlara kapsamakta ve özellikle küreselleşme sürecinde, klasik döneme göre daha çok grupların olduğu bir tanımlamadır (Özocak, 2012: 12-13).

1.4.2. Avrasyacılık Akımı

Avrasyacılık düşüncesi, XIX. yüzyılda Doğu-Batı üzerindeki tartışmalarla ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Terim olarak Avrasyacılık kavramı ilk defa Aleksandr Gumbeldt(1769-1859) tarafından kullanılmıştır. Rusya tarafında ilk kullanım ise V.İ. Lamanski(1833-1914) tarafından olmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Rus felsefeci, gazeteci ve diplomat Konstantin Leontyev de Avrasyacılık düşüncesine sahipti (Gürler, 2017: 29).

Bolşevik Devrimi'nden sonra ülkeden kaçan Rus göçmenlerin 1921'de Sofya'da "Doğuya Doğru (İskhod k Vostoku)" ismiyle çıkardıkları bir haber yazısı ile ortaya çıkan Avrasyacılık, Avrupa merkezîyetçi Roma-Germen düşüncesine karşıt olarak ifade edilen ve savunulan bir düşünce akımı olmuştur. Rus bilim adamları, teoloji, dilbilimi ve felsefe entelektüelleri arasında yayılan Avrasyacılık düşüncesi, toplumsal ve kültürel alandaki yabancı etkenlerin ayıklanmasını hedeflemektedir (Caşın ve Derman, 2016: 215; İmanov, 2008).

Avrasyacılara dair bu çalışmaları yapan kişiler Savitski, Trubetskoy, Vernadski, Florovsk ve Suvchinski gibi bilim adamları fikri altyapıyı oluşturan ideologlar olarak anılmaktadırlar. İdeologların çeşitli kavramsal tanımlamalar ve derinlik kazandıran çalışmaları ile beraber Avrasyacılık düşüncesi daha da şekillenir bir hale gelmiştir. Savitski tarafından ortaya atılan –Gelişimyeri- kavramı mevcuttur. Bu kavrama (Rus jeopolitik okulunun kavramı) göre Avrupa'ya benzemeyen, Asya ile önemli ilişkisi olan Rusya'nın ne Avrupa ne de Asya olmadığı istisnai bir ülke olduğu kabulünü sağlamaktadır. Rusya'nın ayrı, eşsiz, bütünsel ve organik bir dünya olarak tanımlayarak Rus İmparatorluğu sınırlarına sahip kendi kendine yeten bir ülke olduğunu tanımlanmaktadır (İzzetgil, 2015: 122-127).

Avrasyacılığa dair bir başka çalışma Trubetskoy'un yazmış olduğu Avrupa ve Beşeriyet (Evropa i Chelovechestvo) adlı eseridir. Trubetskoy kitabında Avrupa medeniyetinin diğer kültürlerden ileri veya geri olduğunu gösteren ilmi çalışma olmadığını, bu tip düşüncelerin Avrupa merkezli bakış açısıyla oluşturulmaya çalışılan dayatmalar olduğunu ileri sürmüştür. Yazar Avrupa medeniyetinin, diğer halklar tarafından tamamen benimsenmesinin mümkün olmayacağını ileri sürmüştür.

Avrupalı olmanın iyi bir şey olmadığı ve bunu yapan halkların asimile olduklarını iddia etmiştir (Trubestkoy, 2012).

Avrasyacıların görüşlerini oluşturan ve Avrasyacılık düşüncesini ortaya çıkartan arka plana dair olarak iki farklı görüş bağlamında gelişmeler ön plana alınmaktadır: Klasik Avrasyacılık ve Yeni Avrasyacılık... (Erşen, 2009: 69-85).

Rusya Federasyonu'nun kuruluşunu takip eden yıllarda eski rejimin (Bolşevik Devrim) başarısızlığı üzerine ve Klasik Avrasyacılığın reforme edilmesiyle Avrasyacılar daha etkili olmuşlardır (Erol, 2011: 24). SSCB'nin yıkıldığı 1990'lı yıllar sonrasında kimlik problemi, daha doğrusu nereye ait olduğu sorunsalı yaşayan Rusya çeşitli görüşler ekseninde eğilimler geliştirmektedir (Efegil 2015: 387-392). Atlantikçi görüşün ve Atlantikçi ekibin başarısız oluşundan sonra, Yeltsin sonrası politik eğilim olarak fazlasıyla Avrasyacı bir hale evrilen Rusya içinde etkin olan grubun, Yeni Avrasyacılık düşüncesine sahip ideologlardan oluşmuştur.

Yeni Avrasyacılık hareketinin SSCB'nin dağılmasından sonra kültürel ve entelektüel bir eylem olarak değil, siyasi bir olgu ve uluslararası ilişkileri analiz eden bir dış politik perspektif olarak tanımlanması gerektiğini söyleyebiliriz (Dugin, 2010: 3). Yeni Avrasyacılık hareketinde jeopolitikçiler, monarşistler, Rus Ortodoks Kilisesi, aşırı milliyetçiler ve Stalinciler tarzında gruplaşmalar olmuştur (Sönmez, 2010: 78).

Yeni Avrasyacılık; bu görüşe sahip liderler arasında yer alan Yevgeni Primakov'un Dışişleri Bakanlığı ve akabindeki Başbakanlık döneminde çok etkili bir hale gelen düşüncedir [(Bkz: Primakov, 2010(a): Primakov(b))]. Bütünüyle bu değişkenleri takiben günümüz Avrasyacılığının en önemli temsilcisi olarak görülen Dugin'in etkisiyle daha çok Avrasyacı söylemi tercih eden devlet başkanı Putin dönemini de kapsayan bir durum ortaya çıkmıştır (Caşın ve Derman, 2016: 218).

Putin'in dış politikaya ilişkin yaptığı çeşitli ziyaretler, ikili anlaşmalar, kurduğu organizasyonların ve bununla beraber bölgesel güç durumunda olan(Türkiye vb.) kalkınmakta olan ülkelere yönelik attığı adımlar düşünsel bağlamdaki Avrasyacılığın uygulanış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. RF'nin SSCB sonrası dönemden kalan ekonomik durumun da kademe kademe iyileşmesiyle Avrasya bölgesinde daha etkin ve eskisine benzer derecede büyük bir ülke konumuna ulaşacaktır (Bölükbaşı, 2007: 51).

1.4.3. Atlantikçiler

SSCB sonrası Rusya'nın dış politikasını oluşturan etmenlerden birisi de düşünsel yapıda ülkeye yön verenlerden Atlantikçilerdir. Atlantikçi düşüncenin altyapısını oluşturan bireyler genel itibariyle Batı kökenli kuruluşların Rusya'daki çıkarlarını savunan şirket çalışanları, banka müdürleri ve devletin içinde oluşan yeni unsurların olduğu bu grup Rusya'nın kalkınması için Batı ülkeleriyle işbirliği içinde kalkınmasını amaçlamaktadır.

Bir nevi Batıcılık olarak da adlandırabileceğimiz bu görüşün ilk adımlarını Çar Petro döneminde atılmıştır. Öncelikli hedefi olarak imparatorluğun güçlenmesini amaçladığı, akabinde Avrupa ile ilişkileri ön plana aldığı fakat durumdan rahatsız olan halk ve kilise cemaati ortaya çıkmaktadır.

Daha sonrasında II. Katerina döneminde arada gelişen Aydınlanma çağının da başlamasıyla beraber Rusya'da da ortaya çıkan entelijansiya isimli oluşmuş ve yeni sınıf beraberinde özel mülkiyet ve liberalizm gibi kavramlarında Rus düşünürlerinin zihninde de artık yer etmiştir (Kaya, 2010: 45).

Rusya'da başlayan Batıya yaklaşma siyaseti beraberinde Avrupa modernizasyonunu oluşturmaya çalışırken halk ile yöneticiler arasında kopuşlar yaşamasına yol açmıştır. Bilindiği üzere aynı farklılaşma sürecini yaşayan başka ülkelerdeki gibi(Türkiye vb.) Batılılaşma durumu körü körüne hayranlık ve kopya düşüncesine gelindiğinden dolayı sorunları artıran bir durum olmuştur.

Atlantikçi düşünce yapısında; demokratikleşme, ideolojik farklılıktan arınma, silahsızlanma ile beraber Rusya'yı Batı'nın ortağı haline getirme amacı da bulunmaktadır. Bu düşüncede Serbest Pazar ekonomisi ve demokrasiye geçebilmek için Batının dışında bir çıkar yol olmadığı fikri hakimdir.

Atlantikçi düşünceye dış politika açısından baktığımızda ise geleneksel düşman algısını terk eden bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir. Bu düşünce yapısına sahip dış politika uygulayıcısı olarak öne çıkan Andrei Kozirev; dış dünya ile uyumlu, ideolojiden arınmış, çatışmalardan uzak bir dış politika uygulayacağını ifade etmiştir. Kozirev'e göre; dış politika ekonomiyi kalkındıracak bir durum olmalıydı. Demokratikleşme konusunda bir merhale getirmeliydi. Rusya, başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerle ikili ya da çok yönlü ilişkiler geliştirmeliydi. Rusya'nın eski

Sovyet cumhuriyetlerini, kendisine eşit ve bağımsız ortak olarak kabul etmesi gerekmektedir. Bunlarla birlikte tek taraflı güç kullanma yerine uluslararası kuruluşların arabuluculuk rolüne öncelik verilmeliydi (Kona, 2001).

Politikalar bağlamında özellikle Yeltsin'in başkanlığı döneminde "ABD'nin 200 yıllık demokrasi tecrübesini göz ardı edemeyiz" sözü, ülke için Batı modelinin tek yol olduğunun göstergesidir. Kozirev'in söylemini destekleyen bu söz ile birlikte SSCB'nin emperyal yapısının yok edilişi, ABD ile nükleer rekabetin sona erdirilişi ve işbirliği kurulması gerektiği, NATO ile BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri ve Avrupalı müttefiklerle işbirliğine gidilmesi gerektiği, Dünya Ticaret Örgütü ve G-7 gibi kuruluşlara üyelik öngörülmüştür (Caşın ve Derman, 2016: 209-211).

Atlantikçi/Batı merkezli düşünce akımının etkisiyle; Rusya'da klasikleşen düşman-öteki algısını yıkan ve yeni dost-ortaklık algısıyla Batı'ya yaklaşılmasını sağlayan bir dönüşüm etkisi görülmüştür. Bu düşünce sistemi Batı ülkelerinde yer alan; insan hakları, demokrasi ve piyasa ekonomisini ülkeye entegre edilmeye çalışan bir sistemdir. Atlantikçilerin Rusya içinde karşılaştığı problemlere çözüm bulamamaları ve Batıdan destek arar duruma gelmeleri; ülkedeki milliyetçi söylemleri artırmıştır. Atlantikçilerin en faal oldukları yıllar 1991-1993 yılları arasındaki dönemlerdir (Bölükbaşı, 2007: 45).

1.4.4.Eski Sovyet Topraklarında Hegemonya Kurma Düşüncesi

SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona erışı ile beraber dünya üzerindeki dengenin tek kutuplu sistem haline doğru dönme eğilimi, uluslararası ilişkilerde bozulan düzenin tekrar sağlanmasıyla yeni bir mücadele alanı ortaya çıkarmıştır. Bu konjonktürel duruma –Yeni Büyük Oyun- ismi verilmektedir (Ayan, 2010: 39). Bu adlandırmada, Rudyard Kipling tarafından İngiltere ve Rusya arasında XIX. yüzyılda Afganistan üzerindeki çatışmalara verilen Büyük Oyun adından esinlenilmiştir (Çeviköz, 2015). Yeni Büyük Oyun'da başta ABD olmak üzere küresel ve diğer bölgesel güçlerin hedeflerine yönelik hamleler ortaya koymaları Avrasya'daki güç mücadelesinde tarafları netleştirmiştir. Bu taraflar, dağılmış SSCB'nin durumundan yararlanarak, Orta Asya ve Kafkasya üzerinde hegemonyalarını artırmak için çeşitli hamlelere girişmişlerdir. ABD, yeni yükselen

güçler arasında yer alan Çin'in, etki alanını geliştirmesine engel olmak amacıyla bölgesel güçlerden destek alarak denge düzeni oluşturmaya çalışmıştır. Çin'i dengelemeye yönelik hamleler bağlamında Rusya Federasyonu'nun ülke bütünlüğünü korunması ve enerji bağımlısı olan Avrupa Birliği'ne enerjinin iletilmesi de ayrıca önem kazanmıştır.

Tüm bu koşulları bilen ABD, yeni oluşan Rusya Federasyonu'nu destekler konuma gelip, SSCB'den ayrılan cumhuriyetlerle ilişkilerini geliştirerek bu cumhuriyetler üzerindeki hegemonyasını gerçekleştirme yoluna gitmiştir. SSCB sonrası neredeyse bütün ardıl devletlerde oluşan güç boşluklarını doldurmak amacıyla yaşanan mücadeleler, Orta Asya, Baltıklar, Kafkasya gibi alanlarda da baş göstermiştir. Bu mücadele alanlarına ayrıca yeni süper güç adayı Çin'in sınırlandırılması ve Hindistan'ın desteğini alma girişimi(Güney Asya mücadelesinde) de eklenmiştir (Erol, 2011: 8-12).

1.4.5. Rus Askeri Doktrini

RF, 1993 tarihli yeni bir doktrin ilan edilene kadar 1987 tarihli SSCB'nin eski doktrinini kullanmaktaydı. Ama bütün bu gelişmeler sonrasında birliğin içindeki devletlerin bağımsızlığını kazanmasıyla önemini kaybeden doktrin revize edilmesi de gerekmektedir. Çeşitli belirsizlikler ve ülkeyle ilgili yaşanan ekonomik ve politik sorunlar olması sebebiyle yeni ihtiyaçlara gerek duyulmaktaydı. Rusya'nın bu problemleriyle ilgili olarak Kasım 1993'e kadar net bir adım atılamamıştır.

1993 yılında kabul edilen 1833 sayılı kararla Geçiş Dönemi RF'nin askeri Doktrininin Genel Hükümleri yürürlüğe girmiştir. Ancak bu doktrini içerik açısından zayıf bir doktrin olarak nitelendirmek gerekmektedir. ABD ve NATO ilişkilerine dair bir tanımlama olmayışı bu askeri doktrin yetersizliğini göstermiştir. Rusya'nın silahlı kuvvetlerinin başka ülkelere dair iç savaşlarda kullanabileceği ifadesi de bu doktrinde bulunmaktadır. Rusya'nın hiçbir devlete rakip olmadığı belirtilmekle beraber, dış askeri blokların ve birliklerin Rus sınıra yaklaşması dış askeri tehdit olarak nitelendirilmiştir. 2000 yılına kadar geçerli olan bu doktrin NATO'nun doğuya doğru genişlemesine devam edişi ve beraberinde Yugoslavya ile ilgili yaşanan süreçler yüzünden yenilenmesi şart hale gelmiştir (İsmayilov, 2014: 2).

RF'nin uyguladığı Askeri Doktrin; yapısal olarak XXI. yüzyıl koşullarına uygun bir hal alabilmesi için (Ulusal Güvenlik Konsepti'nde de belirtilen) askeri tehditlere karşı nükleer güç kullanımının resmi hale gelmiş halidir. 21 Nisan 2000 tarihinde Vladimir Putin liderliğe gelişi ile birlikte, devleti yeniden yapılandırmaya başlamıştır. Yeni oluşturulan konseptte kendisi ya da müttefiklerine karşı nükleer ya da diğer kimyasal silahların kullanılması durumunda ya da ulusal güvenliğe yönelik konvansiyonel silahların kullanıldığı saldırılarda, nükleer silah kullanma hakkı mevcuttur.

Askeri-siyasi, askeri-stratejik ve askeri-iktisadi olarak üç bölümden oluşturulan doktrinin ekonomi kısmında savunma sanayisinin geliştirilmesi konusunda çalışmalarda bulunulacağı belirtilmiştir. Askeriyeye dair mali ihtiyaçların karşılanması, askerlerin ve ailelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi, federal kanunlarda ise bu ve buna benzer personellere dair sosyal garantilerinin sağlanması ve devlet destekli savunma sanayisi hususunda belli başlı kararlar alınmıştır (ACA, 2000).

Bir evvelki doktrine göre nükleer caydırıcılık etrafında planlanan bu doktrinde, RF'nin tek kutuplu dünya yerine, çok kutuplu dünya düzenine geçişi savunduğu görülmüştür (Efegil ve Musaoğlu, 2009). RF; çok kutuplu dünya sistemini savunurken, BM Güvenlik Konseyi kararlarında ABD'nin öncü hale gelmesinden rahatsız olarak, yapılan müdahalelerin haksız ve hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca NATO'nun genişlemesi ve ABD'nin geliştirdiği Ulusal Füze Savunma Sistemi'ne ilişkin eleştiriler de yapılmıştır.

Yeni doktrini, eski doktrinden en önemli ayrılan özellik ABD ve NATO'nun açık tehdit unsuru olarak tanımlanmış olmasıdır. Ülkeye bölgeden gelen tehditlere ve küresel olarak gelecek tehditlere karşı diplomatik yolların önce kullanılması tarafında olduklarını belirtmişlerdir. Doktrinde ayrıca BM Anlaşmasına aykırı hareket etmeyen ülkeler ile RF'nin ulusal güvenliğine ve çıkarlarına zarar vermeyen ülkelerin RF'nin ortağı olarak kabul edilmesi durumu da bulunmaktadır.

Rus siyasetinde var olan etkili bir kurum ve ülke güvenliğinin sağlanmasındaki temel aktör ordunun önemli olduğunu belirten Putin, özellikle 2000 Ağustosunda Rus Nükleer Denizaltısı Kursk'un Barents Denizi'nde batması (Deniz Haber Ajansı, 2015) ile birlikte bu kurumun yeniden yapılandırılması gerekliliği üzerinde durmaya

başlamıştı. Kursk Faciası, savunma bürokrasisine daha fazla para aktarmanın ordunun yapısal problemlerini çözmeye yetmeyeceğini, yapısal reformların uygulanmasının gerekli olduğunu göstermişti. Ancak bu reformların uygulanmasının önünde ekonomik olduğu kadar siyasi engeller de bulunmaktaydı. Zira başkan ve Savunma Bakanı tarafından uygulamaya geçirilecek askeri reformlara ordunun üst düzey kademesi karşı durmaktadır (Yapıcı, 2010: 230).

Putin ve Savunma Bakanı Sergey İvanov, ordunun profesyonel hale gelmesi gerektiği üzerinde durmuşlar, bu bağlamda sözleşmeye bağlı olarak çalışacak gönüllü askerlerden oluşan bir ordunun kurulmasını savunmuşlardır. Buna karşılık üst düzey ordu mensupları, zorunlu askerliğe dayalı geniş bir ordudan yana olmuş; sözleşmeli personel alımına hem maliyetli olduğu hem de kendi otoritelerini sarsacağı için karşı çıkmışlardır. Generallerin desteğini kaybetmemek için reform konusunda 2003 yılına kadar önemli bir girişimde bulunmayan Putin, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de gerçekleştirilen terörist saldırılar ve özellikle de 2003 baharında ABD’nin Irak’a yönelik müdahalesinin ardından ordu personelini reformların gerekliliği konusunda ikna edebilmiştir. 11 Eylül ile birlikte Putin iktidarı, Çeçen sorunuyla uğraşan RF için asıl tehdidin ABD ya da NATO’dan çok uluslararası terörizm olduğunu ve Rus silahlı güçlerinin bu yeni tehdit ile mücadeleye uyumlu hale getirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Soğuk Savaş mantığıyla hareket ederek ABD’nin RF’ye yönelik en önemli tehdidi oluşturduğunu savunan ve bu tehditle baş edebilmek için zorunlu askerliğe dayalı geniş bir ordunun devamlılığından yana olan üst düzey ordu kademesi, 11 Eylül sonrasında Putin iktidarının bu söylemlerinden etkilenmeye başlamıştır (Yapıcı, 2010: 231-236).

İlerleyen süreçte askeri doktrinler dönemin koşullarına göre yenilenmektedir. 5 Şubat 2010 tarihinde dönemin devlet başkanı Medvedev tarafından onaylanmıştır. Doktrinin planlayıcıları arasında çeşitli yurt içi ve yurt dışı araştırmacılar bulunmaktadır. Doktrinin genelde gerçeklikten uzak olduğuna dair düşünceler bulunmakta ve bazı gizli bölümlerin oluşu –nükleer bölüm- gibi kısımları oluşu da eksiklik olarak nitelenmektedir. Yeni kabul edilegelen doktrinin, 2000 yılındaki doktrine göre büyük oranda değişiklik geçirmiştir (Dünya Bülteni, 2011).

2010 Doktrinine dair söyleyebileceklerimiz arasında NATO’nun askeri altyapısını geliştirmesi, Avrupa’ya karşı Amerikan füze savunma sisteminin

yerleştirilmesi, uzayın militarize edilişi ve nükleer olmayan stratejik silah sistemlerinin geliştirilmesi de dış tehditler bağlamında değerlendirilmiştir. Global dış tehditler olarak yapılan sınıflandırmada ise, füzelerin ve füze teknolojilerinin yayılması durumu ve nükleer silaha sahip ülkelerin sayılarının artma durumuna dikkat çekilmektedir. İç tehdit bağlamında da anayasal düzeni devrime, ülkenin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü sarsma durumları sayılmaktadır (Sputnik Türkiye, 2010).

2014 yılında kabul edilen yeni askeri doktrininde, bölgesel bir problem olan Ukrayna'da yaşanan gelişmeler ve Kiev'in NATO üyeliği için adımlar atışı eski doktrinden değişiklikler yapılması sürecini başlatmıştır. 'Ukrayna ile Kuzey Afrika, Suriye, Irak ve Afganistan'da yaşanan gelişmelerin Rusya'ya yönelik yeni tehditler oluşturduğu' ifadeleri de eklenmiştir (Russia's Military Doctrine, 2014).

Yenilenen bu doktrinde Rusya'ya dair veya Rusya'nın müttefiklerine yönelik nükleer ya da nükleer olmayan silahlarla saldırması durumunda Moskova'nın nükleer silahlarla karşılık verme hakkını saklı tutmaktadır. Başlıca ülke içi tehditler arasında da, 'tarihi ve vatansever geleneklerin zayıflatılması' amacıyla özellikle genç Rus vatandaşları arasında 'bilgi yayarak yaratılan etki' gösterilmektedir. İç tehdit tanımlamaları da:

“RF'nun anayasal düzenini zorla değiştirmeye yönelik faaliyetler, ülkenin siyasi ve toplumsal durumunun istikrarsızlaştırılması, devlet kurumlarının, önemli devlet ve askeri tesislerin ve RF'nun bilgi alt yapısının işleyişini bozmak, RF'nun toprak bütünlüğünü, birliğini ve egemenliğini zayıflatma amacını güden bireylerin ve terör örgütlerinin faaliyetleri.” olarak sınıflandırılmıştır (BBC Türkçe, 2014).

Rusya'nın askeri doktrinlerle ilgili olarak, Arap Baharı ile başlayan süreç ve akabinde Ukrayna krizi ile devam eden problemler ve askeri tehditler dolayısıyla yenilenmesi sağlanmıştır. Rusya ile ABD arasındaki kimilerine göre olası yeni Soğuk Savaş olarak nitelendirilen bu mücadele alanlarında, Putin'in öncülüğündeki Kremlin yönetiminin belli başlı cepheleşme ve yönetilen tehditlere karşı durmuşlardır (İsmayılov, 2015: 5).

1.4.6. Rusya'daki Siyasal Partilerin Dış Politikaya İlişkin Görüşleri

Siyasal partilerin toplumun şekillenmesi ve çeşitli politikaların uygulanmasına ilişkin belirli başlı birçok katkıları bulunmaktadır. Sivil toplum ile devletin birleşim noktasında yer alan bu yapılar toplumları şekillendiren unsurlar arasında yer almaktayken iktidara seçildikleri anda devletin başındaki egemen güç haline gelmektedirler. Bu durum siyasal partilerin sivil toplum üzerindeki olumsuz etkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasal partilerin incelenmesi ve politik eğilimlerine yönelik tercihlerine bakılması durumu topluma yönelik belirli bilgilerin edinmesini sağlar (Aliyev, 2015: 135).

Rusya'daki siyasal sistem içerisinde yer alan partilerin eğilimlerine ve eylemlerine bakılması gerekmektedir. Rusya Federasyonu'nun çalkantılı siyasi başlangıcından sonrasında istikrara kavuşması 2000'li yıllardan itibaren başlamaktadır. Siyasi sistem içerisinde 2003 tarihli milletvekili seçimlerinden beri Devlet Başkanı Putin'in partisi "Birleşik Rusya" iktidarın sahibidir. Muhalif konumda yer alan Komünist partisi açık ara muhalefetin öncülüğünü sağlarken, Rusya Liberal Demokrat Partisi(LDPR) ve Adil Bir Rusya partisi gelmektedir. Rusya siyasi sistemi içinde toplamda 77 parti bulunmaktadır (Akhundova, 2013: 55-57; Thoburn, 2015: 53).

Rusya'daki en etkin ve en güçlü parti konumunda bulunan "Birleşik Rusya" en etkin siyasi organizasyondur. 1999 yılının sonlarında Putin'in devlet başkanlığı için kurulan Birlik Partisi'nin ve bir grup bölgesel politikacının çatısı altında toplandığı Anavatan-Bütün Rusya Blok'unun 2001 yılında birleşmesiyle oluşmuştur. Parti başkanlığını Medvedev'in yaptığı partinin ideolojik düşüncesi merkezîyetçilik ve sosyal muhafazakarlıktır. Demokrasiyi egemen kılma, yabancı ülkelere karşı ulusal egemenliği savunma ve ulusal değerleri korumak hedefleri arasında yer almaktadır (Aliyev, 2015: 139-140).

Muhalefet partilerinin en çok etki alanı sağlayan ve nostaljik düşünceye sahip Rusların tercih ettiği "Rusya Komünist Partisi", 1993 tarihinde kurulmuştur. Siyasi görüş olarak komünizm, Marksizm-Leninizm ve sosyalist vatanseverlik çizgisini öne sürmektedirler. Halen Gennadi Züganov'un başkanlığını yürüttüğü parti, çizgi olarak

geçmişe özlem amacını güdüyor olsa bile siyasal olarak daha sınırlı bir alanda etki bırakmaktadır (Akhundova, 2013: 61-62).

Vladimir Jirinovski öncülüğündeki “Rusya Liberal Demokrat Partisi” diğer iki ana akım partiden ayrı söylemlere sahiptir. Fakat tercihler olarak Putin’i ve Birleşik Rusya Partisi” tandansı mevcuttur. Ölçsüz açıklamalar, yabancı düşmanlığı ve yeni emperyal düşüncelere sahip Jirinovski ülkenin belli uç noktada yaşayan kesimlerini temsil eden birisi olması sebebiyle çoğu zaman faydalanılan bir lider olmuştur. Liberal eğilimler, halkın refahı, ülkesinin kalkınması ve halk çıkarlarının korunması amaçlarına sahip olan partinin temsiliyet oranı belli bir düzeyde kalmıştır (Aliyev, 2015: 141-142).

Temsil anlamında genel çoğunluğu oluşturan 3 ana partinin dışında nispeten düşük oranda şu partiler bulunmaktadır: Adaletli Rusya Partisi, Sergey Mironov başkanlığında 2006 yılında kurulan ve Rodina partisinin halefi konumunda yer almıştır. Sosyal demokrasiyi savunmaktadırlar. Rus Birleşik Demokrat Parti(Yabloko), Grigori Yavlinski, Yuri Boldirev ve Vladimir Lukin tarafından kurulan batı yanlısı, serbest piyasa ekonomisi ve demokratik reform paketleri parti programlarının içinde yer almaktadır. Rusya Cumhuriyetçi Partisi-Halkın Özgürlüğü Partisi(RPR-PARNAS), merkez sağ, liberal görüşlere sahip bir parti olmakla beraber Mihail Kasyanov, Boris Nemtsov ve Vladimir Rizkov gibi siyasilerin etki alanı oluşturmaya çalışmışlardır (Thoburn, 2015; 53-57).

İKİNCİ BÖLÜM

RUSYA'NIN DIŞINDA YAŞAYAN RUSLAR

2.1. Tarihi Arka Plan(İlk Çağlardan SSCB'nin Kuruluşuna)

2.1.1.Siyasal Dağımlıktan Birliğe Doğru (Kiev Rusları-Moskova Knezliği)

Rusya'nın tarihi yazılırken, Rus Devletinin kuruluşundan evvel Güney Rusya'da yaşayan İskitler ve diğer kavimleri çıkış noktası alma düşüncesi, M.Ö. VII. yüzyıllardan M.S. IX. yüzyıla kadar geçen devri Rus tarihinin temeli olarak adlandırmak tarihçiler arasında gelenek haline gelmiştir(Kurat, 1987: XX).

Rusya'nın bu devirlere dair tarihine bakış açısıyla baktığımızda karanlık bir devir olarak göze çarpsa da coğrafi anlamda bölgede ilk olarak Yunan ticaret kolonilerinin beraberinde İskitlerin, Sarmatların gelişleri yanında Kuzeybatı coğrafi alanda Gotlar, Asya kırsal alanında Roxalan, Hun, Avar, Slav, Bulgar, Macar, Peçenek, Kuman ve Tatar gibi kavimlerin geçtiği birçok topluluğun etkileşim halinde bulduklarını söyleyebilmekteyiz (Ataöv, 1968: 216; Kurat, 1987: 5). Miladi takvimin başlangıcını takip eden yıllarda Slavlar, Karpatlar Yukarı Volga bölgelerine ikamet etmeyi tercih etmişlerdir.

IX. yüzyılda Rusların kökenine ilişkin çeşitli olasılıklar bulunmaktadır. Bunların en yaygın olanı İskandinavyalı kökenli Normanlara dayandıran teoridir (Ataöv, 1968: 225-229). Rurik'in idaresi altında ortaya çıkan ve 1240'lara kadar varlığını sürdüren Kiev Devleti zamanı Doğu Slavlarına dair tarihi bilgilendirmelerde önemli bir yer kaplamaktadır (Hosking, 2006: 51-77). İki asırlık zaman içerisinde Slav ırkı arasında eriyen Vareglerle beraber Rus tanımlaması da yöneticiden halka doğru giden bir tanımlama haline gelmiştir. Kiev şehrinin bu bölgedeki her kimlik bağlamı tanım yapmaya çalışan Ukrayna, Rusya ve Beyaz Rusya halklarının hem de Ortodoks kilisesinin dini kimlik oluşturması anlamında ki durumu da "Rus şehirlerinin anası" olarak adlandırılmasını sağlayan bir durumdur.

Kiev Rusyası döneminde ilerleyen yıllarda üst tabakada başlayagelen Hıristiyan inancının tercih edilmesi ve bu konuyla ilgili olarak Müslüman-Tatar eksenli tehlikeye karşı mücadele için mezhepsel kargaşaya rağmen Hıristiyanlığın

Ortodoks mezhebini seçerek bölge içerisinde dini motiflerin kimliği şekillendirmesine yönelik ilk adımlar arasında yer almaktadır (Kurat, 1987: 27-37).

Müslüman-Tatar eksenli akınlarla iyice sıkışan Kiev yönetimi iç karışıklıklar ve iktidar mücadeleleriyle de baş başa kalınca Moğol İmparatorluğu'na katılmak durumunda kalmıştır. Ruslara ait Novgorod kenti hariç Altınordu hükümdarı Batu Han zamanında işgal edilmesi sonrasında ağır vergiler ödemek durumunda kalan knezlikler daha sonrasında Novgorod kenti de dahil olmak üzere bir toplu işgale uğramıştır (Shakhmatov, 1914; Mushtrieva, 2016).

Parçalanmış olan şehirlere dayalı knezliklerin lider seçimlerinde etkin olan Tatar-Moğol hükümdarlığı seçtikleri kişilerin oğullarını hanlarının saraylarında tutmuşlardır. Dini olarak kilise ve ruhbanı her türlü vergiden muafiyetini sağlamış hatta Bahçesaray'da bir piskoposluk kurulmasına izin vermiştir.

Bütün bu koşullar altında Moskova Rus tarihi için siyasi bir merkez olmaya başlamıştır. I. İvan Daniloviç(1325-1341) "büyük knez" unvanını edinip, diğer knezlikleri kendine tabii olmaya mecbur bırakmıştır. Kiev'den, Tatar işgalinden kaçan kesimin merkez olarak buraya gelişiyle Moskova dini merkez olarak da önem kazanmıştır. Bilindiği üzere Bizans devletinin 1453'te yıkılışı ve akabinde Avrupa'da Ortodokslara yönelik fetih hareketlerine girişen Osmanlı Devletinin hamleleri, kuzeyde Altınordu Devleti'nin Timur seferleriyle zayıflayıp çöküşü ile ortaya çıkan hanlıkların bölgeyi denetim altında tutuşu gibi sebeplerle, baskı altındaki Ortodoks kesim Moskova'yı tercih etmek zorunda kalmıştır. Moskova siyasi ekseninde koruduğu gücünün yanında, Bizans imparatorunun yeğeniyle evlenen III. İvan'ın hamleleri ve Bizans sembollerinden çift başlı kartalın devlet mühründe yer alması gibi sembolik hareketlerle Bizans'ın mirasına sahip çıkmaya çalışmıştır. III. İvan, sonraki yıllarda Altınordu hâkimiyetinden çıkan küçük devletlere karşı kullandığı unvanını, artık "tüm Rusların Çarı" şeklinde kullanmaya başlamıştır. Bu dönemlerde Ortodoks rahip Philotheos'un İstanbul'un Türklerin eline geçmesinden sonra Moskova'nın üçüncü Roma olduğunu ve bir dördüncüsünün olmayacağına dair görüşü Katolik zihniyetini de karşısına alan bir görüş olarak ortaya çıkmıştır (Kurat, 1987: 139-141).

2.1.2. İmparatorluk Zamanından Bolşevik İhtilaline Doğru

Sonraki yıllarda III. İvan'ın Moskova Knezliği'nin bütün Rus knezliklerini bir çatı altında toplama politikası başarıyla sonuçlanmış ve geniş bir siyasi birlik oluşmuştur. Takip eden siyasi lider IV. İvan Grozniy zamanında Yukarı Volga nehrinden Asya kuzeyine kadar geniş ve güçlü bir devlet yapısı oluşturulmuştur. Devletin artan siyasi etkisiyle önceden sadece Polonya-Litvanya gibi devletlerle ilişkiler kurulurken; sonraları Danimarka, İngiltere, İran, Venedik ve Osmanlı Devleti'ni içeren geniş bir ilişki ağı oluşturulmaya başlanmıştır. Siyasi alanda Bizans mirasının yanında, Ortodoks mezhebinin hamisi de olması Moskova Devleti'ne geniş bir hareket alanı sağlamıştır. Sırasıyla Kazan ve Astarhan hanlıklarını ele geçiren devlet (1552-1556) akabinde 1582 tarihinde sonuçlanan Sibiry'a'nın fethine yönelik adımlar atmaya başlamıştır (Yetişgin, 2006: 676-679).

Daha sonraları iç siyasete yönelik yapılanmalara gidilmiş, kanuni düzenlemeler yapılmış, kilisede de, kutsal takvim ve kilise hukukunu yürürlüğe sokan değişiklikler yapılmıştır. Osmanlıdan esinlenme olduğu tahmin edilen tımar sistemine benzer bir askeri hizmet karşılığında toprak dağıtımı olmuştur. Daha sonrasında özel muhafız kuvveti denilen Strelets askeri teşkilatı kurularak feodal güçler ezilmeye çalışılmıştır. Fakat bu dönemde iç politikaya yönelik değişikliklerin ülkenin yapısını zayıflatmasının yanında Kırım Tatarları'nın Moskova akınları ülkeyi güçsüz bırakacak noktalara getirmiştir. İvan'ın ölümüyle, iç karışıklıklara yol açan iktidar kavgaları ortaya çıkmıştır. 1613 yılına kadar devam eden Rurik hanedanlığının yıkılışı sonrası iç çatışmalar Romanov'un çar olarak seçilmesiyle sona ermiş ve yeni bir hanedanlık kurularak Rusya'nın siyasi düzenini yeniden sağlamasına olanak sağlamıştır.

Romanov hanedanlığının ilk yıllarında çeşitli toprak kayıpları ve Ortodoks kilisesindeki reforma bağlı huzursuzluklar ülke içinde çeşitli problemler ortaya çıkarmıştır. Rusların bu problemlerden kurtuluşu II. Viyana Kuşatması akabinde Türklere karşı kurulan Kutsal İttifak'a katılışları(1684) ve iktidara Petro'nun (çeşitli iddialara göre aklen zayıf) gelişyle (1689) mümkün olmuştur (Yüksel, 2011: 1-30).

Büyük lakabıyla anılan I.Petro, Rusya'yı imparatorluğa ve modern çağlara taşıyan kurucu bir liderdir. Petro'nun yaptığı değişiklikleri diğer reformlardan ayıran

özellikler kısa sürede büyük bir enerjiyle, yeni kurumların kuruluşuna olanak sağlamasıdır. Çeşitli seyahatler yaparak hemen hemen her konuda yabancı uzmanlardan yardım almıştır. Muhafız gücü olarak adlandırılan Streletleri devreden çıkarmıştır. Bütün bunların yanında çeşitli ıslahatlarla devleti yenilerken, baştan aşağı Batı tarzına yakınlaşma eğilimleri olmuştur. Reform hareketleri devam ederken Osmanlılarla karşı karşıya gelişi ile savunma harcamalarını artırmış ama buna rağmen başarısız sonuçların alınmasına mani olamamıştır. Baltık kıyılarına yönelik yapılan savaşlar sonucunda çeşitli toprak kazanımları da olmuş ve Küçük Alman prenslikleriyle yapılan evliliklerle akrabalık bağları oluşturulmaya başlanmıştır.

Petro dönemi bitişiyle beraber Rusya'daki değişiklikler ve değişiklik karşıtları yani bir diğer tabirle Batıcılar ve Slavcılar olmak üzere iki farklı büyük hizbin oluşmasına yol açmıştır.

Petro sonrası kısa süreli I. Katherina'nın saltanatının oluşu ve peşinden gelen II. Petro döneminde Batıcı yeniliklerin durdurulduğu görülmektedir. Ekonomik olarak kötü gidişat ve saraydaki israfın oluşu Osmanlı'ya karşı savaşı olumsuz etkilemiş olsa da Boğdan'ın işgali ve Belgrad Barışı ile önemli kazanımlar edinilmiştir(1739). Rusya'nın bu hamleleriyle artık Balkanlarda yavaş yavaş etkisini hissettiren büyük bir devlet haline gelmiştir.

Büyük Petro'nun kızı Elizabet döneminde İsveç Savaşı ile Finlandiya'dan toprak kazanımı ile beraber kuzeyde hegemon bir güç oluşmuştur. Avusturya ile Prusya arasındaki yedi yıl savaşlarına katılımı ile Prusya'yı güçsüz hale getirip Berlin'in işgaline giden sürece zemin oluşturmuştur. İç politikaya yönelik olarak soyluların imtiyazlarının arttırılması ile başlayan sosyal yapıdaki dengesizliklerin artışı beraberinde huzursuzluklar olarak ortaya çıkmıştır. 1755'te Moskova'da felsefe-hukuk-tıp bilimleri esas alınarak üç fakültenin oluşturulmasıyla ilk Rus üniversitesinin açılması ve Petersburg'da ilimler akademisinin kurulmasıyla kültürel hayata dair adımlar atılmıştır (Acar, 2014: 169-177).

Elizabet sonrası(1762) tahta III. Petro çıkmıştır. Alman imparatorluğu ile yapılan akrabalık evlilikleri sonucu çeşitli yakınlaşmalar da oluşmuştur. III. Petro'nun güçsüz liderliği ile kısa süreli problemlere dayalı bir girişim sonucu öldürülmüştür.

Yerine tahta çıkan II. Katerina, köken olarak Alman asıllı oluşu, Rusça bilmeyişi, Ortodoksluğu sonradan seçişi ve kocasının ölümünde işbirliği yapıp tahtı ele geçiren bir yabancı olarak anılmaktaydı. Meşru lider olarak sorunları oluşunu tüm eleştirilere rağmen lehine kullanarak Polonya'yı iltihak edip; Osmanlı'yı savaşlarla sindirmesi ve akabinde Kırım Tatarlarını ilhak edişi (1783) ile kendi gücünü göstermiştir. Katolik Polonya ve Müslüman Osmanlı Devleti'ne karşı kazanılan savaşlar ve o iki devletin içinde yaşayan Ortodoksların koruyuculuğu hakkına sahip olmaları Rus Ortodoks kilisesinde daha da büyük yankı uyandırmıştır. II. Katerina'nın kilise ve soylulara dayanan politikasının beraberinde imtiyazlarla arkasında destek olarak oluşturması beraberinde Rus milliyetçiliğinin de artmasına yol açmıştır.

Köylülerin liderler değıştikçe daha da kötü durumla baş başa kalmaları en önemlileri arasında sayılan Pugaçev İsyanı(1773-1775) gibi birçok ayaklanmalara yol açmıştır. II. Katerina'nın birçok şekilde ayaklanmaları bastırması ve yönetimiyle beraber birçok devletin yanına çekmeye çalıştığı bir güç olarak konumlandırmıştır. Bunların yanında denizlerde silahlı tarafsızlık ilkesini ilan edip(1780) serbest ticaretin savunucularından olmuştur (Kurat, 2010: 283-285).

1789 Fransız İhtilali ve Avrupa'da yayılan fikri değışiklikler Rusya'yı eski Avrupa'nın savunucusu konumuna büründürmüştür. Napolyon karşıtı savaşlardaki önemli destek ülkesi olan Rusya topraksal anlamda da genişlemeye çalışmıştır. İsveç'ten Finlandiya'yı(1809), Osmanlı'dan Besarabya'yı(Bugünkü Moldova, 1806-1812) ele geçirmiştir. Sonraki harekâtlarda da Kafkaslarda Derbend(1796) ve Bakü'den sonra Gürcistan ve İran'ın elinde tuttuğu topraklar ele geçirilmiştir (Söylemezoğlu, 1939: 289-334).

I.Aleksandr zamanında Viyana Kongresi düzenininin (1815) getirdiği düzenlemelerle 1856 tarihli Paris Antlaşmasına kadar bir Avrupa'da üstünlük kazanılmıştır (Yiğit, 2008). Avusturya ve Prusya ile oluşturulan Kutsal İttifak, ihtilal fikirlerine ve eylemlerine karşı meşru müdahale hakkını vermiştir. Fakat 1830 tarihli ihtilalleri bastırabilseler de 1848 tarihli ihtilalleri bastıramamışlardır (Karadoğan, 2013).

Yunan isyanı ve ayaklanmasının desteklenmesi ve başarılı bir hale gelişi sonrasında Navarin'de Türk donanmasının yakılmasıyla Edirne'ye kadar inen Rusya,

Ortodoks-Katolik mücadelesindeki imtiyazlarını kullanarak Şark'a dair Fransa ile kıyasıya bir mücadele sürecinin önünü açmıştır. Fakat 30 Mart 1856 tarihinde Paris antlaşmasıyla Rusya'ya karşı birleşen Avrupa, ittifak kurarak Osmanlılara karşı harekâtı engellemişlerdir (Keleş, 2008). Ortaya çıkan mağlubiyet sonrası Rusya toplumsal barışı sağlamak amacıyla köleliği kaldırdı. Ancak ekonomik çöküntü ve sosyal huzursuzluk nedeniyle bu hareket amacına ulaşmadı.

Rusya bütün bu koşullar altında zorunlu olarak yönünü Asya tarafına çevirmiştir. Çeşitli seferlerle Sibiry'a'nın bütünlüğünü sağlamak amacıyla harekâtlar yapılmıştır. Bering Boğazı geçilerek Alaska, kürk ticareti yapmak üzere imtiyazlandırılan şirketler aracılığıyla ele geçirilmiştir. 1799 tarihinde Rus-Amerika Kumpanyası kurulup Amerikan sahillinde 57. Paralele kadar ticaret yapabilme imtiyazları elde edilmiştir. 1804 yılında Rus kâşif ve tacirlerinin Hawaii'ye kadar geldiğini söylemek mümkündür. Bütün koşullar istedikleri şekliyle devam ederken Kırım savaşı mağlubiyeti yüzünden 1867 yılında 7.200.000 dolar karşılığında Alaska'yı Amerika Birleşik Devletleri'ne satmışlardır (Ateş, 2017; 80).

Rusya bunların ötesinde Kafkaslarda da hareketlerine devam etmiştir. Revan ve Nahçıvan hanlıkları ve beraberinde Karabağ'ı ele geçirip(1828), Revan merkezli bir Ermeni ili kurmuşlardır. Daha sonrasında Orta Asya istikametinde devam eden yayılmacılık politikası ile Türkistan, Taşkent(1865), Hucend(1866), Semerkant ve Buhara(1868), Hive(1873), Hokand/Fergana(1876) hanlıklarının ele geçirilmesi ile büyük bir Müslüman nüfusa da sahip olunmuştur (Kurat, 1987; 346-353).

1856 tarihindeki Kırım Savaşı mağlubiyeti sonrasında Panslavizm(Slavları birleştirme) hareketinin giderek güçlendiği görülmektedir. Fransa ve Prusya arasındaki savaştan istifade eden Rusya, Karadeniz'i tekrar askeri yönden kullanmaya başlamıştır. 1877-78 tarihli Osmanlı-Rus savaşı Avrupa'da artan Rus etkisini artıran yeni bir durum olmuştur. Bunların yanında Balkanlarda patlayan Sırp, Karadağ ve Bulgar isyanları hem dini açıdan hem de panslavist politikanın uygulanmasına ön ayak olmuştur. Ayastefanos anlaşması ve Berlin anlaşmasıyla(13 Temmuz 1878) Romanya ve Tuna prensliklerinin kurulmasını sağlayarak bu prensliklerin bağımsızlıklara giden süreçte destekçileri olunmuştur. Besarabya yanında Doğu Anadolu'da Kars, Ardahan ve Batum Rusların toprak kazancına eklenmiştir.

Takip eden yıllarda Almanya'nın siyasi birliğini tamamlaması, Avrupa'da askeri ve ekonomik açıdan geç gelen yeni bir denge unsurunu ortaya çıkarmıştır. Bu gelişme üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya kendilerini Almanya karşısında konumlandırmaya başlamışlardır. Paris ve Petersburg hükümetleri arasındaki gizli anlaşmalar ittifaka giden sürecin yapı taşları olmuştur. Bu dönemde Japonya ile Kuril adaları nedeniyle çıkan sorun üzerinden yaşanan mağlubiyet ve İran- Afganistan arasındaki anlaşmazlıklarının çözümsüz kalması yüzünden Rusya tekrardan Balkanlara yönelmeyi tercih etmiştir.

III. Aleksandr'ın sıkı idareye dayalı yönetimi, basına sansür uygulaması, üniversitelerin özerkliklerini kaybetmesi, merkezi otoritenin artması, ülke çapına yayılan baskı rejimi sonucunda işçi sınıfının(proletarya) ortaya çıkışı Avrupai sosyalist akımların Rusya'da da etki göstermesine yol açmıştır. Son Rus Çarı II. Nikola'nın(1894-1917) tahta çıkışı başlangıcında ilk sosyalist girişim yapılmış fakat sonuçsuz kalmıştır. Bu süreçte liberal politikalara yönelmek zorunda kalan Rus yönetimi I. Dünya Savaşı sonrasında güçsüz duruma düşmüş ve savaş başlarken ittifak ettiği devletlerden gereken desteği bulamayınca 1917 yılının Ekim ayında ihtilale uğrayarak rejim değişikliğine gitmiştir (Carr, 1989).

1917 İhtilali ile Rusya savaştan çekilerek, Brest-Litovsk Antlaşması(3 Mart 1918) ile Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne iade etmiştir. Ancak, Rusların Şark Sorunu olarak ortaya atıp Osmanlı konusunda toprak paylaşımını esas alan İngiltere ve Fransa arasında yapılan gizli anlaşmaları ilan edişi ve bu anlaşmalarda İstanbul ve Boğazların Rusya'ya verilmiş olması Rusya'nın eski imparatorluk etkisinin hala sürdüğünü göstermekteydi. Daha sonraları ise antiemperyalist bir yönetime sahip olan Sovyetler ve Türkiye hükümetleri arasında dostluk ile yakınlaşma ve savaştan uzak, ikili işbirliğine girildiğini eklemek gerekmektedir (Beydilli, Kemal, 2008:253-258).

2.2. Yakın Dönemdeki Siyasal Gelişmeler(SSCB'den Günümüze)

2.2.1. Bolşevik Rusya

1917 tarihindeki Bolşevik Devrim, Rusya'ya yeni bir başlangıç yapma fırsatı vererek; din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın Rusya sınırları içerisinde yaşayan halkların

kardeşliğini amaçlayan bir sistemi sağlayacağını ileri sürerek yapılmıştır. Ancak Devrim, daha sonraları her yapılan rejim değişikliğinde olduğu gibi değerlerin yok edildiği ve kuruluş felsefesinden farklı bir hale dönüşmüştür (Baharçipek ve Ağır, 2014: 11).

Lenin'in liderliğinde başlayan Bolşevik devrimi ile ülkenin problemlerinden kurtulmak için acil plansız ekonomik önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu süreçte 1920-21 yıllarında Volga bölgesinde açlıktan 5 milyon insanın ölümüne engel olunamamıştır. Yabancı sermaye çekmeye yönelik İngiltere ile anlaşma imzalanmıştır. Mart 1918'de Sosyalist Federatif Rus Sovyet Cumhuriyeti adı ile devlet kurulmuştur. Petersburg'da hâlihazırda var olan Halk Komiserliğinin başına geçen Lenin ve arkadaşları kurucu meclisi dağıtıp bir diktatörlük idaresi oluşturmuşlardır. Cadı avı tarzındaki uygulamalarla eski partiler kapatılarak, soylular ve burjuvazi ile toplumun üst kısmı ortadan kaldırılmış ve eski rejimin yöneticileri olan çar ve ailesi katledilmiştir (Özsoy, 2006).

Devletin başkenti Moskova'ya taşınmıştır. Rejim değişikliği akabinde iç savaş ortaya çıkarmıştır. Yeni rejim yanlıları(Kızılordu) ile Eski Rejim yanlıları(Beyazordu) arasındaki mücadeleden Kızılordu güçlenerek galip gelmiştir ve akabinde Sovyet Orduları, Kafkas devletlerini tekrar topraklarına katmıştır. Rusya bu devletlerin yanı sıra Ukrayna, beyaz Rusya ve Transkafkasya'yı da topraklarına katıp 6 Temmuz 1923'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ni oluşturmuşlardır. Birliğe daha sonra Orta Asya'dan Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan da katılmıştır (Gürkan, 1964: 180-181).

Daha sonrasında meydana gelen gelişmeler, dış politikada kurulan dostluk anlaşmaları ve diğer gelişmeler sonraki bölümlerde olacaktır (Afganistan, İran ve Türk hükümetleri ile oluşturulan siyasi ilişkiler).

Lenin'in oluşturmaya çalıştığı yeni rejim İngiltere, Fransa, İtalya(1924) ve Japonya(1925) tarafından tanınarak dünyaya karşı meşru Rus yönetimi olarak kabul edilmiştir. Lenin'in ölümüyle ortaya çıkan iktidar kavgasını Josef Stalin kazanmıştır. Stalin ilk hamlesini ülkenin sanayileşmesi ve zirai hayatın kolektifleşmesi amacıyla beş yıllık planlar halinde ekonomiye yön vermeye çalışmıştır. Topraksız köylülerin toprak sahiplerine karşı konumlarını güçlendirmek için kırsal kesime kadar sınıf kavgası yaygınlaştırılmıştır (Turan, 2011).

Ortodoks kilisesinin ayrıcalıklı konumuna son verilip din karşıtı propagandalar içeren eylemlere geçilmiştir. Dini kurumlar yağmalanmış mal varlıklarına el konulmuştur (Musahan, 2015). Kadın-erkek eşitliği sağlanmış ve medeni nikâh zorunlu olmuş, boşanma kolaylığı sağlanmıştır (Hasdemir, 1991).

Askeri anlamda Kızılordu'nun güçlenmesi ve sanayileşme hedeflenmiştir. Bütün bunların yanında silahsızlanma konferanslarında genel silahsızlanmaya yönelik teklifler sunulmuş ve komşularıyla barış paktları oluşturulmuştur. Yeni rejimi ABD ancak 1933 yılında tanımıştır.

Stalin tarafından yapılan reformlar tepeden inme hamleleri ile gerçekleştiğinden çoğu zaman insan kıyımları ile sonuçlanmıştır. Plana dayalı kalkınmacı ekonomi sürdürülmek istense de II. Dünya Savaşı'nın başlaması savaş sanayine önem verilmesini zorunlu hale getirmiştir. İki farklı tarafa doğru ayrılan dünyada Nazi Almanyası lideri Adolf Hitler'in Bolşevik Rusya'nın rejimine son vermeyi amaçlaması yüzünden iki devlet arasında kanlı mücadeleler yaşanmıştır.

Hitler'in 1940'da Polonya'yı işgali Rusya'ya yönelme isteğini artırmıştır. Rusya ise Baltık devletlerini Sovyet cumhuriyetlerine katmasına rağmen belli bir taraf tercihine zorlanmıştır. Almanların çılgınca işgal hareketlerine Rusya'yı da eklemesiyle iki önemli SSCB kenti Stalingrad(bugünkü Volgograd) ve Leningrad'da(bugünkü Saint Petersburg) kuvvetli bir Rus direnişi ile karşılaşılması savaşın kaderini değiştiren bir olay olmuştur. Rusya, Almanlara karşı ülke savunmasını sağladıktan sonra taarruza geçmiştir. Sırasıyla Kırım, Romanya ve Çeklerin topraklarına girilmiştir. 1945'te Doğu Prusya, Pomeranya, Silezya istikametinde Alman toprakları işgale başlanmış ve 2 Mayıs 1945'te Berlin ele geçirilmiştir. Almanların teslim oluşu ile sonuçlanan savaş Rusya'ya da ağır bir savaş faturası çıkarmıştır. 7.5 milyon asker, 6-8 milyon sivil kayıp; 25 milyon insanın evinin tahrip oluşu, sanayi kuruluşları ve iş yerleri ile altyapının yok edilmesi bu faturanın içinde yer almaktadır. Rejim kendini toparlayabilmek için halka ağır baskılar uygulamıştır (Kenez, 2006; Aksakal, 2009; Roberts, 1999).

Sıcak savaş yerine dünyada tercih edilen Soğuk Savaş (Gaddis, 2005) beraberinde demokratik ve özgür dünya ile Sovyet sistemi arasındaki mücadelenin tanımlayıcısı olmuştur. 14 Ağustos 1941 Tarihinde Roosevelt ve Churchill tarafından

ilan edilen Atlantik Belgesi'ne katılan Rusya, Washington'da (yirmi beş diğer ülke ile beraber) Birleşmiş Milletler Anlaşması'nı imzalamıştır(1 Ocak 1942).

Rusya yaptığı savaşlar ve fedakârlıklara ek olarak Avrupa'da mevcut olan etki alanına da güvenerek Birleşmiş Milletler (BM)'de verilen veto hakkına sahip olma sözünün yerinin getirilmesini istemiştir. 1948'den itibaren Avrupa'da belli nüfuz alanlarına ayrılan bazı devletler SSCB bloğunun bulunduğu Demirperde içinde yer almak zorunda kalmışlardır (Dünya Bülteni, 2015). Stalin döneminde Balkanlar üzerinde ve Avrupa'nın geneline yayılan ikiye bölünmüşlük sisteminin dışına çıkan ilk devlet Tito yönetimindeki Yugoslavya olmuştur.

Batı dünyası 1947 tarihli Marshall Planı ve sonrasında 1949 tarihli NATO'nun kuruluşu ile ekonomik ve askeri işbirliğine girerken; Sovyet Rusya 1949 tarihinde COMECON ve 1955 tarihinde Varşova Paktı'nı kurarak kendine yakın yönetimlerle işbirliğine girmiştir. Çin tarafında Mao Zedung'un komünist bir yönetim kuruşu ikili yakınlaşmayı sağlamıştır(Mao'nun 1949 tarihli Moskova ziyareti). Batı bu yakınlaşmaya karşı ABD liderliğindeki Kore Savaşı(1950-53) ile nüfuz alanı oluşturmaya çalışmış ve 1954 yılında SEATO yapılanmasını kurmuştur.

Stalin'in ölümü sonrasında bir ara halef olarak Georgi Malenkof liderliği ön plana çıksa da Nikita Kruşçev tek başına iktidara gelmiştir. Kruşçev, Polonya ve Macaristan'daki protesto, ayaklanma ve grevlere karşı sertlikle müdahalelerde bulunmuştur. Yugoslavya'yı tekrar nüfuz alanına katma, Arnavutluk'un Çin'le yakınlaşmasını engelleme gibi çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. Bunların dışında Berlin krizi(1958) ve Berlin Duvarı'nın inşası(1961), U-2 casus uçağının düşürülmesi(1960) gibi olaylar Kruşçev yönetimine dair güvensizlik zemini oluşturmuştur. Küba Krizi'nin baş göstermesi de nükleer bir savaşa yönelik olarak adımlar atılabilir mi sorusunun sorulmasına neden olmuştur.

SSCB'de özellikle uzay yarışında Sputnik'in uzaya fırlatılması başarısına rağmen Kruşçev'in pasifize edilmesiyle Leonid Brejnev ve başbakan Aleksey Kosigin yönetime gelmiştir. Brejnev'in ilk dönemlerini; ekonomide aşırı önlemlerden vazgeçilmesine, iç ve dış politikada yaşanan sıkıntıların giderilmesine çalışıldığı bir dönem olarak anlatmak mümkündür. Prag'da başlayan ve Aleksander Dubçek'in temsil ettiği 1968 Bahar Ayaklanması, askeri güç kullanarak bastırma yoluna gidilmiştir. Bu kriz sonrasında SSCB'nin kurmuş olduğu Varşova Paktından

ayrılmak isteyen ülkelere “Sınırlı Egemenlik (Sosyalist dünyadan sapan devletleri sosyalizme doğru çekmek SSCB’nin sorumluluğudur)” şeklinde özetlenebilecek Brejnev Doktrini olarak adlandırılan müdahaleci tutum benimsenmiş, ancak bu tutum Varşova Paktı dışındaki ülkeler tarafından, SSCB’ye antipatik bir tavır gösterilmesi sonucunu doğurmuştur (Tellal, 2007).

Batı ile yaşanan gerginliklerden sonra ekonomik açıdan sıkışan Rusya; Amerika ve İngiltere ile atom silahlarına deneme yasağı getirilmesi anlaşması imzalandıktan sonra Avrupa’daki silahlanma ve asker sayısının azaltılmasıyla ilgili görüşmeler de yapmak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda bölünmüş Almanya konusunda 1969’da Willy Brandt ve Walter Scheel tarafından başlatılan “Doğu Politikası”, iki devlet arasında mevcut sınırların aynen tanınması ve güç kullanılmamasıyla ilgili Moskova’da bir anlaşma yapılmıştır (Özer ve Karadağ, 2017). Sonraki yıllarda Batı ile ilişkilerinde yumuşamak zorunda kalan Rusya iç siyasetine yönelik insan hakları konusunda imzalanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı kararlarını da uygulamaya çalışmıştır. Ağır savunma giderleri yanında altyapıya yönelik önemli yatırımlar arasında, 10 yıllık çalışma sonucu eski Trans-Sibirya hattına paralel işletmeye açılan demiryolu hattı gösterilebilir (1984). Tarımsal alanda belli ürünlerde özel üretime izin verilirken dışarıdan hububat ithalatı yapılmıştır.

Avrupa sınırlarına SS-20 roketlerini yerleştirerek askeri dengeyi kırma hamlesi Batı Avrupa tarafından Pershing ve Cruise roketlerinin yerleştirilme kararının alındığı NATO toplantısıyla sonuçlanmıştır(12 Aralık 1979). ABD’de dönemin başkanı Ronald Reagan zamanında antikomünist bir anlayışın hâkim olması sonucu SSCB ile rekabette teknolojik rekabet artmış ve ABD’nin Yıldızlar Savaşı projesi ile Sovyetlerin bu hamleye karşı koyabilmek ve uzay yarışı için mali ve teknolojik yetersizlikleri de baş göstermeye başlamıştır.

1979 tarihli Afganistan’ın komünist bir darbeye işgali Sovyetlerin komşu devletin iç savaşındaki yardım talebinden ziyade daha net bir güvenlik bağlamında karar alışı ile sonuçlanmasıyla Rusya’nın iç dengelerini de bozmuştur. ABD’nin karşı hamle olarak Sovyet işgali ile karşı karşıya kalabilme durum olan komşu devletlerin durumuna kayıtsız kalmayarak Afganistan’ın içindeki bütün taraflara

gerekli yardımları yaparak Sovyetleri ağır bir bedel ödetip mağlup olmalarını sağlamıştır (Han, 2011).

Brejnev'in ölümünü(1982) takip eden yıllarda Andropov ve Çernenko'nun zayıf yönetimi altında SSCB'nin geleceğine dair ümitler azalmıştır (Larouchepub, 1982; Gaddy, 1984). Devletin bu denli zafiyeti sonrasında kurtarıcı lider olarak Mikhail Gorbaçov seçilmiştir(1989). Sovyetlere yeniden bir yenilenme ve zamanın şartlarına uyarlama amacıyla lider seçilen Gorbaçov, Açıklık ve Yeniden Yapılanmayı(Glasnost ve Perestroika) ilan ederek reform hareketini başlatmıştır(Gorbaçov, 1991). Bütün bu yenilenme hareketlerine rağmen Sovyet Rusya'nın dönemin koşullarına uygun hareket edebilmesi mümkün olmamıştır.

2.2.2.SSCB'nin Dağılışı ve Rusya Federasyonu

1989-1990 yılları arasında Sovyet cumhuriyetlerinin birer birer bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 15 Mart 1990'da başkanlık sistemine geçilip Rusya'da devlet başkanı olarak da Gorbaçov seçilmiştir. Gorbaçov döneminde, ikiye bölünmüş Almanya'nın Doğu Almanya tarafının güvenliğini sağlayan Rus askerleri geri çekilerek Orta Avrupa'ya dair barış koşullarının oluşması sağlanmıştır. Soğuk Savaş'ın başlangıcında kurulan COMECON ve Varşova Paktı'nın tasfiyesi ile Sovyet İmparatorluğu'nun dağılması süreci hızlanmıştır (Ocak-Şubat 1991).

Gorbaçov'a karşı Sovyetler Birliği Halk Temsilcileri Kongresi'nin Yüksek Şurası'nın seçilmiş başkanı Boris Yeltsin rakip olmuş ve seçimi kazanmıştır. Yeltsin ve Sovyetler Birliği temsilcileri Sovyetler Birliğinin sona erdiğini ilan etmiştir (31 Aralık 1991). Yeltsin komünist partisini yasaklayarak, radikal reformcularla işbirliğine başlamıştır. Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın da birlikten ayrılmasından sonra 8 Aralık 1992 tarihinde Rusya Federasyonu'nun koordinesiyle Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur. Bu yeni yapılanma ile eski Sovyet cumhuriyetleri tarzı, ancak daha gevşek bir yapılanma kurulmuş, ilişkiler sürdürülmeye çalışılmıştır. Baltık devletleri ve Gürcistan bu oluşumun dışında kalmıştır (Hüseynov, 2003: 388).

Rusya Federasyonu'nun ekonomik sıkıntılar yaşaması ve iç politikadaki düzensizliklere rağmen yenilenme çalışmalarının sürdürüldüğünü belirtmek gerekir.

Bolşevik Devrimi'nde Kızıl-Beyaz ordular arasındaki mücadelede olduğu gibi yeni federasyonda da Batı yanlısı yönetim tarzını benimseyenler ile eski rejimi savunanlar arasında mücadeleler ve ayaklanmalar olmuştur. Yeltsin Halk Temsilcileri Meclisi'ni ve Yüksek Şura'yı dağıtarak ayaklanmaları zorla bastırmıştır. Yeni anayasa uygulamasıyla Rusya Federasyonu iki meclisli bir başkanlık sistemine dönüşmüştür.

Yeltsin ile uygulanan Batı yanlısı politikalar, ekonomik özelleştirmelerin yapılmasına rağmen yüksek enflasyon ve siyasal istikrarsızlıklar düzelmemiştir. Bu nedenlerin de etkisiyle, Yeltsin 31 Aralık 1999'da istifa etmiş ve ülkenin idaresini Vladimir Putin'e bırakmıştır (Beydilli, 2008: 258-262).

Putin'in göreve atanmayla gelişi çeşitli tepkilere yol açmıştır. İstihbarat kökenli bir lider oluşu ve Yeltsin'in tam güveniyle göreve gelişi dünya üzerinde enteresan bir örnek olarak göze çarpmıştır. Putin bu durumu kendi lehine çevirerek uygun düzenlemelerle beraber 2000 yılının Mart ayında yaptığı demokratik seçimlerle başkan seçilmiştir (Gessen, 2012; Onay, 2015).

Devletlerin dış politikalarının, sadece devlet uygulamalarıyla belirlendiğini söylemek pek doğru olmaz. Ülke liderlerinin de dış politikanın şekillendirilmesinde etkisinin olduğunu eklemek gerekir. Liderlerin dış politikayı şekillendirmesine en iyi örnek olarak Putin dönemi Rusya'sını söyleyebiliriz.

Putin'in başkan olduğundan itibaren 2000 yılında ilan ettiği Dış Politika Konsepti ile Rusya'nın bir büyük güç olduğunu belirtmiştir (Mikail, 2007: 73-113). Aleksandr Pap bu konseptteki Rusya için: "Avrasyalı Güç" olarak tanımlayıp -enerjik süper güç- olarak tanımlanabileceğini aktarmıştır. Onun dışındaki görüşlerden birisi Rusya'nın uluslararası arenada ciddi bir güç olduğunu; bir başka görüşe göre de mevcut problemleri siyasal diyalog ile çözülmesi gerektiği özellikle Avrupa coğrafyasıyla söylenildiği göze çarpmaktadır (FAS, 2000).

Rus dış politika yapıcıları, 11 Eylül olayı öncesi Batı ile eşit ortak olma yolunda çaba sarf etmişlerdir. Fakat bu çabalara rağmen SSCB'nin ardılı oluşları ve ülkedeki düzensizler yüzünden "gelişmekte olan ülkeler" sınıfında sayılarak Batı'nın ekonomik yardım ve borçlanmasına bağımlı hale gelmişlerdir. Putin, devlet başkanı olduktan sonra ekonomik programlarıyla Büyük Güç kapasitesine ulaşmak için toplu yenilik hareketlerine girişmiştir. Ancak Rusya Büyük Güç kapasitesine ulaşmak için sermaye ve teknoloji ihtiyacını Batı'dan karşılamak zorundadır.

Bill Clinton yönetimindeki ABD'nin NATO'yu bir kullanarak doğruya doğru genişleme ve bütünleşme stratejisi, Moskova yönetimini tedirgin etmiştir. Kremlin ile yakın ilişkiler geliştirilmesi yanında, 11 Eylül saldırıları gerçekleşince Putin Batı ile teröre karşı omuz omuza stratejisini ön plana alarak hamleler yaparken belli bir temkinle yaklaşım sergilemiştir (Yalçın, 2007). 11 Eylül sonrasında ABD'nin Afganistan harekâtına, RF'nin destek vermesi, ortak düşmana karşı alınan en büyük desteklerden birisidir. Bu husus Rus siyasetinde tartışmalara yol açmıştır. Bilindiği üzere ABD'nin taşıyıcı güç olduğu NATO'ya yeni bir düşman seçse bile hala Rusya ile zıtlığı konular göze çarpmaktadır. Putin'in Batı ile iyi ilişkilere dayalı politikalar ürettiği ilk döneminde –Gorbaçov Sendromu- olarak adlandırılan endişe yeniden nüksetmiş ve bu durum Putin'in imajını zedeleyen bir durum olmuştur. Primakov'un Önce Rusya ve Büyük Güç ideolojilerinin gerektirdiği çizgiden dışarıda bir hamle olarak adlandırılmıştır (Derman, 2016).

Takip eden yıllarda NATO-Rusya Konseyi'nin kurulmasını sağlayan Roma Bildirgesi imzalanmıştır. Çeşitli durumlarda ortaklığa dayalı bu anlaşmayla belli alanlarda barışı sağlayıcı adımlar atılmıştır (DW Türkiye, 2016).

Putin, dış politikada yeteri kadar hareket alanı oluşturamadığı için iç siyasete yönelip devlet işletmelerinin kontrolünü yürütme organına geçirmiş, diğer hamlelerle devletin gücünü yürütme organında toplamıştır. Bu bağlamda devlet işleri milliyetçi ve sadık memurlara verilmiştir. Kremlin bu politik yaklaşımlarıyla Rus politikasının en belirleyici unsuru olarak karşımıza çıkar hale gelmiştir.

Kremlin'i çeşitli gruplar şekillendirmekte ya da etki altında bulundurmaktadır. Bunların arasında bulunan en etkili grup Slovik isimli Yeltsin ve Putin döneminde yürütme organında önemli göreve getirilen eski KGB ve askeri yetkililerden oluşan gruptur. Rusça anlamı güç yapısına gelmekte ve Büyük Rusya idealini savunan insanlardan oluşan gruptur. Özellikle Rusya'nın özel sektör devi YUKOS'un devletleştirilmesi ve Mikhail Khodorkovsky'nin pasifize edilmesi bu grubun etkisiyle oluşan bir durumdur (Caşın ve Derman, 2016: 159-162).

Putin dönemi dış politikada dönemlere dayanan değişken bir seyir izlediğini eklemek gerekmektedir. Özellikle ilk dönemde genel anlamıyla uğraşılan Çeçenistan sorunu hareket alanını sınırlandıran olaylardan olmuştur (Tanrıseven, 2001). Daha sonrasında ikinci döneminin sonuna değin -2008- belli şekilde dış politikada kendine

açtığı hareket alanı ile daha da Batıyla sıkı ilişkilerde uzak bir politika izleme durumuna geçmiştir (Topcuoğlular, 2011).

Putin'in 2008-2012 yılları arasında başbakanlık görevini üstlenmiştir; bu arada dönemde partisinin önemli figürlerinden biri haline gelen başbakan olan Medvedev'i devlet başkanlığına seçirmiştir. Medvedev dönemi sonrasında tekrar seçimle başkanlığa gelişi beraberinde daha net politik kararların olduğu bir dönemin yaşandığını göstermektedir. Güçlü bir başkan olarak gelişi beraberinde G-8 zirvesine başbakan görevine tekrar gelen Medvedev'i yollaması üst düzey katılım bağlamında bir ilke imza atılan karar olduğunu eklemek gerekmektedir (Oldberg, 2010; Weitz, 2012; Haberrus, 2012).

Putin yeniden başkan seçildiği 2013 yılında görev süresinin ilk gününde 11 kararname yayınlayıp aralarında "Rusya Federasyonu'nun dış politika çizgisinin hayata geçirilmesi yolunda önlemler" başlığı altında toptan bir değişiklik sağlayacak önemli bir kararnameyi de yayımlamıştır [(Aksay, 2015(a)]. Belge içeriğinde Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerin yenilenmesinden vazgeçildiği tercihi göze çarpmaktadır. Özellikle Füze Kalkanı, İran, Libya, Suriye vb. ülkelere etki eden Arap Baharı süreci yaklaşımlarının etkisiyle birbirine zıt tarafları seçtiklerini söyleyebilmek gerekmektedir.

2012 seçimleri sonrası yaklaşımlar olarak Asya Pasifik'in ön plana alındığı Pekin'le ilişkiler ve ŞİÖ'nün ilişkisel bağlamda önem kazanmıştır. Bununla beraber ilk iki dönem seçildikten sonra bir dönemlik aradan sonrasında yasa değişikliği ile 6 yıllık iki kere seçilebilme durumunu getirmesi "Avrasya Birliği" tarzındaki oluşumların daha efektif bir hale gelişini sağlayabilir. Bunların yanında kurumsallaşmanın da olacağı aşikardır. Yeni kurulan Rus hükümetinde neredeyse çoğu bakan değişmesine rağmen 2004 yılından beri dışişleri bakanı olarak görevini sürdüren Lavrov'un yine devam edişi Moskova'nın dış politika anlamında daha da güçlü eylemlere yöneleceğini göstermektedir [(Aksay, 2015(b))].

Putin dönemi dış politika gelişmeleri bir iniş-çıkış halinde gelişmektedir. Batı ile arasına Kırım gibi kırılma noktalarının olduğu ilişkiler de görülmektedir. Kırım'ın ilhakı Rus dış politikasındaki yapısal dönüşümün temel göstergesidir. Kırım'ın ilhakı tepkisel veya kriz döneminde ortaya çıkan konjonktürel bir olay olmamıştır. Bu bir sürecin başlangıcıdır ve Rus dış politikasında yeni "Putin Doktrini" çağını

başlatmıştır. 18 Mart 2014’de Kremlin’deki konuşmasında Putin yeni doktrininin temel noktalarını açık bir şekilde formüle etmiştir:

- a) Rusya artık Batıyı güvenilir partner olarak görmekten vazgeçmiştir. 2007 tarihli Münih Konuşması “görmezden gelinmiş” ve NATO Rusya sınırlarına doğru genişleme stratejisini devam ettirmiştir.
- b) Rusya kendini Avro-Atlantik dünyanın bir parçası olarak görmemektedir.
- c) Uluslararası hukuk artık bir kurallar bütünü ve uluslararası koordinasyonu sağlayan norm olmaktan çıkmıştır.
- d) Rusya kendi “Monroe Doktrinini” ilan ederek Yakın Çevresindeki etkinliğini eylemsel düzeye geçirmiştir. Etnik Rusların ve Rusça Konuşanların haklarını korumayı dış politikasının merkezine yerleştirmiştir. Post - Sovyet ülkelerin egemenliğini korumayı hedeflemektedir. Çok kutuplu uluslararası sistem kavramı çerçevesinde güçlü olmak artık “utanılacak bir durum” değildir.
- e) Vestfalya’nın ana prensibi - devlet egemenliği ve toprak bütünlüğünün – dokunulmazlığı modifiye etmektedir.
- f) Uluslararası örgütlerin rolü keskin düşüşe geçmiştir.
- g) Yeni doktrinin temel dayanağı uluslararası ilişkilerde meydana çıkan yeni güçler dengesidir (Mammadov, 2014: 73).

18 Mart 2014’deki bu konuşma ile formüle edilen doktrin yeni güçler dengesi kavramına hem dolaylı ve hem de dolaysız atıfta bulunmaktadır. Kırım’ın ilhakı Rusya ve ABD arasında soğuk savaştan ziyade, “soğuk barış” (cold peace) ortamı oluşturmuştur. “Soğuk barış” kavramı Rusya’nın SSCB olmadığı, ABD’nin de tüm enerjisini Avrupa’ya harcamak yerine Asya-Pasifik eksenli bir jeostrateji benimsemesi nedeniyle ne soğuk ne de sıcak savaşın olasılığının düşük bir ihtimal olması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla, ABD hala Rusya’yı “bölgesel güç” olarak görmektedir. Bu projeksiyon Rus dış politikası açısından meydan okumadan çok yeni jeopolitik fırsatları beraberinde ettirmektedir. Bu bağlamda Rusya, ABD’nin bıraktığı güç boşluğunu doldurmak Çin yeni bir stratejik paradigma inşa etmektedir. Yeni stratejik denklemde Rusya bölgesel bloklar ve işbirliği vasıtasıyla daha çok “deneyimli oyun kurucu” olarak sadece “çoğul anti hegemonik düzen” inşa edebilir. Bu bakımdan Rusya küresel düzeyde jeopolitik kara güçleri -Fransa/Çin

veya Çin- ile işbirliği yapmak mecburiyetindedir. Bölgesel düzeyde ise Rus jeopolitiğinin geri dönüşü Avrasya Birliği'nin muktedir bir bloğa dönüşmesiyle birebir bağlantılıdır (Mammadov, 2014: 83-84).

Oluşturduğu değişiklikler ve düzenle Putin stratejik olarak yardım aldığı grupları destekleyerek geniş yetkili bir başkanlık makamı oluşturmuş ve grupların etkisiyle hamlelerini şekillendirmektedir. Rusya ne Doğu ne Batı'yı tercih etmiş, ne de onlardan uzaklaşmıştır. Bir tür, nevi şahsına münhasır ve kendine özgü değerlendirmeleriyle politik yaklaşım uygulamıştır. Özellikle elindeki Pazar ve enerji kozlarını, diğer ülkelere karşı etki alanı oluşturma aracı olarak kullanmıştır.

2.3. Rusyanın Coğrafi Nüfuz Alanları

Kuruluşu itibariyle SSCB'nin ardılı olarak kabul edilse de yüzölçümü olarak dünyanın en büyük devleti olan ve aynı zamanda en büyük Ortodoks ve en büyük Slav ülkesi olan Rusya'nın coğrafi anlamda çok geniş bir alanda toprağı olsun olmasın etki alanı bulunmaktadır. Siyasi anlamda devam eden devlet statüsü ile BM Güvenlik Konseyi üyeliği, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması yükümlülükleri ve diğer silahsızlanma konvansiyonlarını da sahiplenme durumunda kalmıştır.

Rusya'nın 17 milyon 98 bin km²'lik yüzölçümü ve St. Petersburg'dan Vladivostok'a kadar uzanan çok geniş bir coğrafi alana sahiptir. Coğrafyasında yaşayan güncel verilere bağlı 146.8 milyonluk bir nüfus bulunmaktadır. Geniş coğrafya ile beraber geniş okyanuslara ve denizlere sahip oluşu da kaynaklar bağlamında konumunu güçlendiren bir özelliktir (Anadolu Ajansı, 2017).

Nüfus oranlarına baktığımızda ise %81 düzeyinde Rus, %3.9 Tatar, %2 Çeçen, %1 Başkurt ve %1 Çuvaşlar yaşamaktadır. Nüfus artış hızının düşmesi nedeniyle 2050 yılına dair tahminlerde 100 milyonun altında bir nüfusu olacağı düşünülmektedir. Müslüman azınlıkların nüfusunun artışı ile birlikte Rusya devletinde temsil olarak etkin konuma gelecekleri tahmin edilmektedir (Ulger, 2015: 10).

1 Ocak 1992 tarihinde SSCB'nin ortadan kalkmasıyla 15 bağımsız cumhuriyet ortaya çıkmıştır. Bu cumhuriyetlerin arasında en başat güç Rusya Federasyonu olmuştur. Fakat Rusya, SSCB zamanındaki etki alanını kaybedişi ile %49'luk bir toprak kaybı, 208 milyonluk nüfusun 116 milyonunu kaybetme gibi bir sonuçla karşı karşıya kalmıştır. Rusya'nın bu büyük değişime rağmen sosyal, ekonomik ve siyasi bunalımlarla da mücadele ettiğini söyleyebilmek mümkündür. Rusya'da etnik yapıya sahip insanların durumunun netlik kazanmamasından federasyon dışında yaşayan Ruslar da etkilenmektedir. Genel olarak Avrupa ülkelerinde 10 yıl aralıklarla düzenli nüfus sayımı yapılmaktayken Rusya'da düzenli olarak yapılan bir nüfus sayımı olduğunu pek söyleyemeyiz (Atasoy, 2009: 22).

Etnik yapıya sahip insanlarla birlikte, yeni bağımsızlığını ilan eden devletlerde rejim değişikliği de oluşu ve yeni vatandaşlığın tanımlanması yeni etno kültür politikalarının uygulanmasına neden olmuştur. Aynı ırka sahip nüfusun yanında farklı etnik yapıya sahip insanların aynı coğrafyada yaşaması sonucunda, farklı diaspora grupları oluşmuştur.

Eski Sovyet cumhuriyetlerinden ayrılan Rusların yeni bir diaspora grubu olarak ortaya çıkışı ve bunların bazılarının Rusya Federasyonu'na göç edişleriyle yeni bir ırka dayalı sorun ortaya çıkmıştır. Rusların, federasyona göçü tercih edişleri ve bunların beraberinde RF tarafından verilen vatandaşlık hakları, kültürel imkanlar ve RF'ye gelmeyip buldukları ülkelerde yaşamlarına devam eden Rusların haklarının koruyuculuğunu üstlenmeye yönelik, eylemler coğrafi etkinlik anlamında Rusların diaspora olarak tanımlanabilecek grupları kullandığını göstermektedir.

Diasporada yaşayan Rusların siyasi, kültürel ve ekonomik isteklerinin karşılanmaması nedeniyle buldukları ülke yönetimine tepkileri ve eylemleri bulunmaktadır. Kendilerini buldukları ülkelere ait hissetmeme ve eşit hak talebi, coğrafi, siyasi özerklik tarzı talepleri bulunmaktadır (Brubaker, 1996).

Sovyetler Birliği dönemine baktığımızda ise hiçbir zaman Rus ulus devleti yapılanması amaçlandığını söyleyemeyiz. Buna rağmen Rusların Komünist Parti içerisinde en etkili grup olması ve Rusçanın devlet dili olması durumu ortadaydı. O dönemden Rusya Federasyonuna geçiş sürecinde de ayrı bir duruma haiz olan Ruslar sadece kendi federasyonlarıyla sınırlı kalmayıp tüm Sovyetler Birliği alanını kendi coğrafyaları addetmişlerdir yani, eski imparatorluk sınırlarına sahip olmayı

istemektedirler. Sovyetler Birliği zamanında önde olan Rus milliyetçileri, yeni kurulan cumhuriyetlerde de yönetim hakkının kendilerinde olmasını istemektedirler. Bu bağlamda, Rus milliyetçilerinin yerel anlamda çoğunluk oluşturdukları Kazakistan'ın kuzey ve doğu kesimleri, Estonya'nın kuzeybatısı, Ukrayna'nın doğu ve güney kesimleri, Kırım ve Transdinyester ve Moldova için coğrafi özerklik ve federasyon talepleri mevcuttur. Sovyet rejimi sonrası kurulan cumhuriyetlerde de Rus toplumunun bu tepkileri ve yaklaşımları tamamıyla tehdit olarak algılanmakta ve karşı tedbirler ve önlemler alınması sonucunu doğurmaktadır (Özcan, 2005: 31-37).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUS DIŞ POLİTİKASINI ŞEKİLLENDİRMEDE DİASPORANIN ETKİSİ

3.1. Rusya'nın Diaspora Ruslarına Yönelik Dış Politikası

3.1.1. Kırım

Kırım Özerk Cumhuriyeti ya da Kırım Cumhuriyeti adıyla bilinen bölge, Ukrayna ile Rusya Federasyonu arasında ihtilaf oluşturmaktadır. Başkenti Simferopoldür. Yönetim biçimi olarak cumhuriyet tercih edilirken, referandum sonucuyla Rusya Federasyonu'na katılmayı tercih etmişlerdir.

Nüfus yapısı açısından özerk cumhuriyet olarak Ukrayna'ya bağlıyken, 2001 tarihinde yapılan nüfus sayımına göre %58 oranında Rus, %24 Ukrayna, %12 Tatar ırkına ait insanlardan oluşmaktadır (Diken, 2014). Tartışmalı bir şekilde Rusya Federasyonu'na iltihak ettiklerinden sonra 14 Ekim-25 Ekim 2014 tarihinde yapılan nüfus sayımında da Kırımın nüfus oranının %70'inin Rus, %16'sının Ukrayna ve kalan %10'dan fazlasının da Kırım Tatarları olduğu Rusya İstatistik Kurumu Başkanlığınca açıklanmıştır (Kırım Haber Ajansı, 2015).

Coğrafi açıdan Karadeniz'in kuzeyinde Azak Denizi'nin güneyinde yer alan Kırım yarımadası, tarih boyunca birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Kırım'a; Hunlardan Hazarlara, Peçeneklere, Kıpçaklara ve Tatarlara kadar birçok Türk boyunun veya Türk soylu kavimlerin geldiği bilinmektedir. Yarımada, XII. yüzyılda

Moğol İmparatorluğu ve akabinde Altınordu Devleti'nin sahiplendiği bir alan olmuştur. Bölge daha sonra Osmanlı'nın iskân politikalarıyla Tatar yurdu olarak adlandırılan bir yarımada haline gelmiştir. Kırım Hanlığı, 1783 yılına kadar Osmanlı himayesinde kalmıştır (Şahin, 2015).

Yarımadada yoğun bir Tatar nüfusu bulunmaktadır. Kırım'da %13-%15 oranında nüfusu temsil eden Tatarlar, tarihi ve hukuki anlamda Türk ve Müslüman olarak bölgede yaşayan bir halktır. Stalin döneminde sürgüne (Ayhün, 2015) gönderildiklerinden, SSCB lideri Gorbaçov zamanına kadar kendi vatanlarına dönebilme fırsatı bulamamışlardır.

Kırım Tatarları sürgünlerine rağmen bir resmi halk olarak sayılması amacıyla anayurda dönmek için çeşitli etkinlikler ve protestolar düzenlemişlerdir. Mustafa Abdülcemil Kırımoglu (Karatay, 2011) gibi önemli liderler ve “dilde, fikirde, işte birlik” başlığı altında Türkçe konuşan Müslümanların birliğini savunan İsmail Gaspıralı (Yüksel, 2017) gibi öncü fikir insanlarından etkilenerek Kırım Tatarlarının milli bilincinin oluşturulması yolunda çalışmalar yapmışlardır.

Ukrayna kökenli Kruşçev'in SSCB Başkanı olduğu dönemde,1954 yılında Ukrayna'ya bağlanan Kırım, 1991 yılında SSCB dağılınca da Ukrayna'nın sınırları içerisinde kalmıştır (Kırım Haber Ajansı, 2016). Kırım, değişmiş olan demografik haliyle Rus etnik çoğunluğa sahip olması dolayısıyla Rusya Federasyonu için önemli bir yer haline gelmiştir.

Kırım Tatarları'nın Ukrayna yönetimi tarafından sosyal ve ekonomik haklarının bir kısmı verilmiştir. Ayrıca Özerk Cumhuriyet olduklarından dolayı Kırım Tatar Millet Meclisi'nin katkılarıyla Ukrayna Parlamentosu (Rada)'nda belli oranlarda temsil hakkı alınmıştır. Kırım Tatarları, demokratik haklarını alacaklarını umduklarından Turuncu Devrimi ve Avrupa Birliği yanlısı politikalara destek vermişlerdir (Sarıkaya, 2010). Ukrayna'daki 23 Şubat 2014 tarihindeki Turuncu Devrim sonucunda kazanmış olduğu hakları, Rusya'nın müdahalesiyle tersine gelişen süreç sonrasında tarihi, demografik açılardan gerilemelere uğramıştır (Ercan, 2015).

RF'nin diasporaya ilişkin olumsuzluklarda müdahale etme durumunu oluşturan koşullar içerisinde sırasıyla 1995 tarihli “Rus diasporası ve Yurtdışındaki Soydaşlar Destek Programı” içerisinde etnik-Rus ifadesi tanımlanması ‘Ruslar ve eski SSCB

ülkelerinin Rus dili ve kültürüne yönelmiş vatandaşları' şeklinde yapılması, takip eden yıllarda 1999 yılında RF; Yurtdışında Yaşayan Soydaşlar Devlet Politikası belgesi ve Soydaşlar Kanunu ile Rusya'nın diğer devletlerin rızasını almadan, tek taraflı olarak inşa etmeye çalıştığı bir çerçeve politikası oluşturmuştur. Rusya yurtdışında yaşayan azınlıkları diasporalaştırma ve buldukları ülkelerde etkin hale getirme amacıyla nüfus faktörünü kullanmak istemektedir.

2000'li yıllarda oluşturulan 'Rus Dünyası' konsepti Rusya'nın eski SSCB cumhuriyetlerine ilişkin politikasını şekillendiren politik argümanlardandır. Efim Ostrovskiy, Valery Tishkov, Tatiana Poloskova gibi Kremlin uzmanlarının yer aldığı politik konseptte Rusça ön planda yer almıştır. Fakat değişen koşullarla birlikte Rus kökenlilerin haklarını korumaya alan bir konsept haline dönüşmüştür (Yıldırım, 2014; 72-76).

Rusya'nın diasporaya ilişkin yaptığı birçok çalışmalar Ukrayna'nın Rus azınlıklarını hedef almaktadır. 2008 yılında Ukrayna Rus sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonu amacıyla Rus Soydaşlar Koordinasyon Konseyi oluşturulmuştur. Bunların yanında Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını savunan sivil toplum kuruluşları da bulunmuştur (Yıldırım, 2014; 80).

Rusya'nın diasporaya yönelik yaptığı birçok çalışmalar Ukrayna'nın Rus azınlıklarını hedef almaktadır. 2008 yılında Ukrayna'daki Rus sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonu amacıyla Rus Soydaşlar Koordinasyon Konseyi oluşturulmuştur. Bunların yanında Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasını savunan sivil toplum kuruluşları da vardır (Yıldırım, 2014; 80).

Kırım'daki eğitim ve dil meselesinin karmaşıklığı hukuki anlamda sorunlar da oluşturduğundan Ukraynaca, Rusça ve Kırım Tatarcası devlet dili olarak kabul edilmiştir. Rusçanın yarımada tarihi ağırlığı Ukraynaca ve diğer azınlık dillerinin yaygınlaşmasını engellemektedir. Kırım Tatarları, eğitimlerinin kısıtlandığını, Kırım Tatarcasının gelişimine engel oluşturulduğunu ifade ederek protesto gösterilerinde bulunmuştur. Kırım Tatarlarının, Rusça eğitim veren kurumları tercih etmeleri aslında Rusya'ya katılma eğiliminin (her ne kadar tartışmalı bir durum olsa da)artmasını sağlayan bir unsur olmuştur. Rusya'daki yükseköğretim kurumları Kırım'ı ön plana alarak kurulmuşlardır. Başta Sivastopol Ekonomi ve Hukuk Enstitüsü, Novorosisk Devlet Denizcilik Akademisi Kırım Şubesi, Sivastopol St.

Petersburg Humanitar Üniversitesi Ticaret Birli Şubesi, Saratov Devlet Sosyal ve Ekonomi Üniversitesi Sivastopol Şubesi, Moskova Devlet Üniversitesi Sivastopol Şubesi doğrudan Rusya üniversitelerine bağlıdır (Yıldırım, 2014; 120).

Rusların gelinen süreçte ön ayak olduğu olaylar ve 16 Mart 2014 tarihinde gerçekleşen referandum ile Kırım Rusya Federasyonu'na katılma kararı almıştır. Kırım Tatar Millet Meclisi bu süreci boykot ederek karşılarken 29 Mart 2014 günü özerklik kararı almışlardır (Haber 7, 2014).

Rusya'ya 2000 yılında lider seçilerek işbaşına gelen Putin, iktidara geldikten sonra Kırım'ın ilhakı ile sonuçlanacak hamlelerini aşama aşama uygulamaya koymuştur. Öncelikle ana ekseninde Rusya içinde dengeyi sağlayan Putin, Kırım sürecine yönelik adımlarını büyük bir kararlılıkla atmıştır (BBC News, 2005). Kırım konusunda şanslarını artıran önemli hususlardan birisi de Sovyet döneminden kalan propaganda mekanizmasının hala etkili olmasıydı. Demografik açıdan Rusların azınlıkta olduğu bölgeye, sonradan yerleştirilen Rusların durumu, referandumun geçerliliğini olumsuz etkileyecek hususlar arasında yer almıştır.

Geneli itibariyle değerlendirdiğimizde ise Rusya'nın SSCB zamanındaki etkinlik alanlarına ulaşma bağlamında Yakın Çevre Doktrini ile hamleler yaptığını ve bu süreçte kazandığı başarılar olarak Çeçenistan Savaşı, Gürcistan ile yapılan 5 Gün Savaşı gibi durumlar Rusya Federasyonu'nun hareket alanını açmıştır (Koçak, 2014:1-4; Erdoğan, 2014).

3.1.2. Ukrayna

Ukrayna Devleti, İkinci Dünya Savaşı sonrası SSCB'nin dağılışına kadar devam eden Soğuk Savaş sonrası 1991'de bağımsızlığını kazanan cumhuriyetlerdendir (Subtelny, 2009).

Yönetim şekli olarak cumhuriyeti tercih eden ve başkent olarak Kiev'i seçen Ukrayna'nın nüfusu 45 milyondur. Çok çeşitli etnik yapıya sahiptirler. %77.8 Ukraynalılar, %17,3 Rus, %0.6 Beyaz Rus, %0.5 Moldova ve düşük oranlarda da Bulgarlar, Macarlar, Romanyalılar, Polonyalılar, Yahudiler ve diğerleri bulunmaktadır (Sönmez vd. 2015; 659).

Ukrayna'nın verimli topraklara sahip olması, tarım ülkesi olarak konumlandırılmasını sağlamıştır. Batı Ukrayna'da tarımsal faaliyetler yapılırken, Doğu Ukrayna'da silah sanayi, nanoteknoloji ve ticaret ürünlerinin üretildiği bir endüstri faaliyet alanı oluşturulmuştur (Semercioğlu, 2016:189). Ukrayna'nın Avrupa'nın sınırlarında yer alan eski Varşova Paktı ülkeleri gibi Avrupa Birliği'ne doğru bir yöneliş içinde olduğu görülmektedir (Sağlam, 2014: 435; Torbakov, 2001: 297).

Rusya için Ukrayna'nın belli başlı sembolleri çağrıştıran önemi bulunmaktadır. Rus kültürünün temellerinin 882-1240 tarihleri arasında bugünkü Kiev'de atılmış olması, Ukrayna'nın Rus anavatanının bir parçası olarak görülmesine sebep olmuştur. Ayrıca Ortodoksluğun tercih edildiği yer olarak da Kiev ayrı bir öneme sahiptir. Rusya tüm bu hususlar haricinde; Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerinde yoğunlaşan Rus nüfusunun güvenliğini ve Rusçanın konuşulmasını sağlama talebiyle, bölgedeki etkinliğini artırmak istemektedir.

Ukrayna, bütün bu hususlar dışında enerji hatlarının kesişim noktasında olması ve Avrasya bölgesine olan yakınlığı sebebiyle, AB-ABD ve Rusya arasındaki çetin mücadelenin yaşandığı bir coğrafya olmuştur (Günay, 2015: 378; Alkan, 2015: 93).

Rusya'nın Ukrayna'ya tekrar ilgi göstermesi ve yeni hamleler yapmaya başlaması Putin'in ikinci dönemiyle başlamıştır. Özellikle siyasi iktidarları değişen Ukrayna ve Gürcistan'ın politik anlamda Batı'ya yaklaşmış olması, Rusya'yı tehdit eder bir hale gelmiştir. Rusya; 2000 yılının başından beri inşa etmeye çalıştığı gaz trafiği kontrolü ve jeopolitik avantajların kaybolmasından endişelenerek genellikle (Gürcistan'a yöneldiği savaş hariç) (Karabulut, 2011) Ukrayna'ya yönelik hamleler yapmıştır. Özellikle Ukrayna'nın dönemin başkanı Yanukoviç'in AB ile Ortaklık Anlaşmasını imzalamaktan vazgeçmesi karşılığında önerdiği gaz anlaşması bu hamleler bağlamında değerlendirilebilir. Bütün bu süreç içerisinde sokak eylemlerine(Ploky, 2015: 337-345) başlanan Ukrayna'nın durumuna karşın, Rusya Şubat 2014 sonunda Kırım'ı kendisine ilhak etmiştir. Rusya'nın bu hamlesine Batı tarafından itiraz edilmesi üzerine, Kırım'ın referandum ile Rusya'ya katılma kararı alması Putin'in Ukrayna politikasının başarısını göstermektedir (Şenay ve Koçak, 2014: 11-12).

Putin'in bu başarılarına ek olarak Rus dış politika karar alıcılarının hamleleri ile Ukrayna'da doğuda bulunan Donetsk, Luhansk ve Harkiv kentlerinde Rusya lehine ve birleşme yanlısı olan gösteriler düzenlenerek, referandum çağrısı yapılmıştır. Ukrayna'nın gösterileri bastırma girişimleri sadece Harkiv'de başarılı olmuştur. Soruna ilişkin Rusya, Ukrayna ve AB temsilcileri İsviçre'nin Cenevre kentinde görüşmeler yapmış fakat sonuç alınamamıştır. Sorunun çözülmemesi üzerine Ukrayna'nın ayrılıkçılara yönelik savaş ilanı sonucunda 11 Mayıs 2014'de Donetsk ve Luhansk'ta referandum yapılmış ve bağımsızlık ilan edilmiştir(PCDPR, 2014; ODR, 2017).

Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri Rus askerlerini barış gücü olarak bölgeye davet etmişlerdir. BM Barış gücü ve Rus askerlerinin çoğunlukta olduğu bir barış gücü yapısı öngörülmesine rağmen, BM barış gücü ve Rus askerleri Ukrayna sınırları içindeki bu bölgeye gidemediğinden sorun henüz çözülememiş ve Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetlerinin statüsünde değişiklik olmamıştır.

Rusya'nın konuya ilişkin olarak politikası da özerk yapıdaki ayrılıkçıların Kiev yönetimiyle beraber federasyon oluşturmalarıdır. Oluşacak bu yapı ile Kiev'in iç işlerine müdahale edebilme fırsatı eline geçecektir. Kiev'in bu tip bir kabulü ile Moldova'nın içindeki Transdinyester sorunu gibi bir durum ile Rusya'ya mahkum kalacağı da aşıkardır. Bütün bu değişken koşullara rağmen statünün belirsizliği ve Putin'in bu ayrılıkçılara ilişkin Novorosiya(Yeni Rusya) ifadesi ayrılıkçıların istedikleri ölçüde desteğin olmayışını gösteren bir olgudur(President Of Russia, 2014) Dolaylı bir destekle iki ayrılıkçı yapının durumu da sürüncemede kalan bir hale bürünmüştür (Sandıklı ve İsmayılov, 2015: 20-21).

Rusya'nın Ukrayna'ya ilişkin politikalarının tarihsel olarak evvelki bölümlerde anlattığımız bağlantılarının dışında sembolik olarak da öneminin oluşu ve jeopolitik anlamda Avrasya'ya yönelik politika oluşturmak isteyen devletler açısından önemi gibi sebepler dolayısıyla olduğunu aktarabiliriz. Batı'yla yaklaşma evresindeyken yapmış oldukları NATO, AB ve IMF gibi kuruluşlarla yakınlaşma çabası karşısında Rusya'nın sessiz sakin seyredecek seviyenin dışına çıktığı bilinmelidir (Yapıcı, 2015; Özcan, 2015).

3.1.3. Baltıklar

Baltık Denizine kıyısı olan ülkeler grubu yani komşulukları olan Estonya, Letonya ve Litvanya; Baltık Ülkeleri olarak adlandırılmaktadır. SSCB'nin dağılması sonrası tekrar bağımsızlığını kazanan bu ülkeler grubu cumhuriyeti yönetim biçimi olarak kabul etmişlerdir. Nüfus dağılımı olarak sırasıyla Estonya, %68.8 Estonyalı, %24.8 Rusyalı, kalan diğer oranlarda da Ukraynalı, Belarus ve Fin azınlığa sahiptir. Letonya, %62 Letonyalı, %25.4 Rus, %3.3 Belarus, %2.2 Ukraynalı ve tanımlanan diğer unsurlar bulunmaktadır. Litvanya ise, %82 Litvanyalı, %8 Rus, %5.6 Polonyalı ve diğer azınlıklara sahiptir (CIA, 2018). Nüfus oranındaki Rusların azınlık konumuna gelişleri eski SSCB dönemindeki iskan politikalarına dayanmaktadır.

Soğuk Savaşın bitmesiyle, tek kutuplu dünyaya doğru evrilen süreçte birleşik Avrupa oluşturma amacı güden Avrupa Birliği'nin doğu ve güneydoğusunda genişleme politikalarını şekillendirmesi 20 yıllık bir süreç içinde gerçekleşmiştir. AB bu politikalar sayesinde Baltık Denizi'ne kadar ulaşılan bir alana hâkimdir.

Rusya, dengeyi sağlayabilmek için birçok hamle yapmıştır. Tıpkı eski Sovyetler Birliği içinde yer alan diğer cumhuriyetlere uyguladığına benzer şekilde yaptığı hamleler ve çıkarlar mücadelesinde yeni kurulan devletlerin çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını söylemek mümkündür (Zupancic, vd. 2017: 547).

Tarihte birçok devletin egemenliği altına giren Baltık ülkeleri, 1920-1939 yılları dışında hiçbir dönemde bağımsızlıklarını kazanamamışlardır (Iwaskiw, 1995). Ağustos 1939 tarihinde Almanya ile SSCB arasındaki gizli antlaşma ile bu üç ülke SSCB'ye bağlanarak bağımsızlıkları sona ermiştir. Glasnost ve Perestroika politikaları döneminde 1991 tarihinde Sovyet darbesini başarıyla savurup siyasi bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Bu nedenle eski SSCB ülkeleri arasında sadece Baltık ülkeleri 1991'den beri bağımsızlık ve modern devlet deneyimine sahiptir. Bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen uluslararası arenada tanınmaları zor olmuştur. Sovyet askeri güçlerinin 1998 yılına kadar Baltık ülkelerinden çekilmemesi, geçmişteki gibi toprak taleplerinin olmasını sağlamıştır. Baltık ülkelerinin transit enerji ve ticaret yolları üzerinde olması, Rusya'nın bu durumdan faydalanmak için bu ülkelere yönelik hamlelerde bulunmalarının nedenlerindedir (Alagöz, 2010).

Baltık ülkeleri, 1994 yılında Baltık Konseyi ve Baltık ülkeleri barış koruma taburunu(BALTBAT) kurmuşlardır. Müteakiben Baltık Denizi Ülkeleri Konseyine 1992 yılında üye olmuşlardır. Böylece kuzey Avrupa'ya kıyı ülkeleriyle yakınlaşmaya başlamış ve Almanya ile Polonya ile ilişkiler kurarak yeni hareket alanı oluşturmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda ABD ile de yakınlaşarak kendilerine ayrı hareket alanı açmaya çalışmışlardır.

Baltık ülkeleri grubunun Batı dünyası ile yakınlaşma çabaları arasında NATO'ya üyelik ayrı bir hedef olmuştur. NATO ülkeleri üyelik işlemlerini Rusya'yı karşılığın almadan yapmaya çalışmışlardır. Özellikle Rusya ile Batı çatışmasının az olduğu yıllarda daha yakın devam eden süreçte Bulgaristan, Romanya, Slovakya ve Slovenya ile beraber NATO üyelik müzakerelerine başlamaya davet edilmişler ve 2004 yılında NATO'ya üye olmuşlardır (Lucas, 2015; İsmayılov, 2015).1 Mayıs 2004 tarihli AB'nin en büyük üye katılımının sağlandığı bütünleşme ile Baltık ülkeleri AB'nin üyesi olmuş ve hızla Maastricht kriterlerine uyarak Batı değerlerini benimseyen ülkelere dönüşmüşlerdir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2017).

Baltık ülkelerinin Rusya ile yaşadığı sorunların yanında Rus azınlıklar sorunu da mevcuttur. Rus nüfusun Estonya ve Letonya içerisinde ve Litvanya dışında toplu halde yaşayan azınlık konumunda olmaları yaşanan ve yaşanabilecek problemlerin ana sebebi haline gelmiştir.

Rus azınlığa karşı; özellikle dillerinin göz ardı edilmesi, asimile etme çabası uygulanırken, eski Kızıl Ordu askerlerinin halka karşı işledikleri suçlardan dolayı yargılanması, azınlıkları yıldırma politikası örneklerindedir.

Dini ve kültürel alanda baskılar yaşayan Ruslar ya anavatanlarına dönmeyi tercih etmiş ya da diaspora örgütleri oluşturup haklarını savunma yolunu seçmişlerdir. Kurulan organizasyonlardan Estonya'da Molodoje Slovo(Gençlerin Sözü) ve alt yapılanması Nochnoi Dozor(Gece Devriyesi) isimli örgütlerin Kremlin tarafından desteklenen ve milliyetçilik söylemlerine sahip Nashi(Bizim) örgütüyle bağlantısı bulunmaktadır(Yıldırım, 2014: 78).

Rus azınlıklara ilişkin "Ruslaştırma Politikalarından Arınma" sürecine giren Baltık Ülkeleri ana dilleri etrafında şekillendirdikleri uygulamalarıyla diğer eski SSCB ülkelerinden farklı uygulama tercih etmişlerdir (Yıldırım, 2014: 90). Rus kökenli nüfusa sınırlı vatandaşlık hakları verilmesi Baltık ülkelerinde büyük problem

oluşturmaktadır (Alagöz, 2010). Batıya entegrasyon politikası izleyerek Rus izlerini ülkelerinden silmeye çalışan Baltık ülkelerinden Estonya ve Letonya daha çok Rus imkanlarından yararlanmıştır. Litvanya ise, diğer ülkelere göre Rus müdahalelerinden daha fazla mağdur olmuştur. Bu durum nüfus yoğunluğu paralelinde gelişen politikalarının sonucunda ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2014: 102-103).

3.1.4.Moldova

Moldova Cumhuriyeti 27 Ağustos 1991 tarihinde SSCB'den ayrılıp bağımsızlığını kazanan 15 cumhuriyetten biridir ve Moldova Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak bilinmektedir. Yönetim şekli olarak cumhuriyeti seçen ülkede 32 bölge, 3 belediye ve 2 özerk cumhuriyet yer almaktadır. Bu özerk cumhuriyetlerden Transdinyester'in nihai statüsü hala tartışılmaktadır.

Başkent olarak Kişinev önemli şehirler olarak Tiraspol, Balti, Comrat, Ribnita, Dubasarrı, Bender, Cahul ve Komrat'ı sayabiliriz. 4.434.547 kişilik nüfusu ve etnik dağılım olarak %75,8 Moldovalı/Rumen, %8,4 Ukraynalı, %5,9 Rus, %4,4 Gagavuz, %1,9 Bulgar ve %3,6 diğer etnik gruplara ayrılmıştır. Genel olarak Moldovca konuşulmaktadır. Buna rağmen Rusçanın yaygınlığı ve güney bölgesinde Gagavuz Türkçesi ve Bulgarcanın konuşulduğunu da eklemek gerekmektedir.

Ülkede serbest piyasa ekonomisinin tercih edilmesiyle, uluslararası yatırımcılar ve yabancı sermayeyi çekmek amacıyla özelleştirmeye büyük önem verilmiştir. Enerji kaynakları açısından Rusya'ya bağlılık devam etmektedir. Rusya'dan ayrılan ve kaynak sıkıntısı yaşayan diğer devletler gibi, ekonomik krizler ve fiyat artışları yaşaması Moldova'yı dış etkilere açık hale getirmiştir (Bulut, 2016: 17-32).

Moldova'nın Transdinyester problemi, SSCB döneminden kalan ve iç çatışmalar yaşatmaya devam edegelen bir durumdur. Moldova Parlamentosunun 1989 yılında devletin resmi dilini ve alfabesini değiştirmesiyle Moldova'da azınlık durumunda kalan diğer halklar direnişe başlamışlardır (Eker, 2014).

Transdinyester bölgesi, 1990 yılı Aralık ayında referandumla bağımsızlık ilan etmiştir. SSCB resmi olarak dağılmadığı zamandan kalma Transdinyester'de bulunan

14. Ordu Moldova kuvvetlerini püskürtmüştür. Bilahare Rusya ve Moldova liderlerinin öncülüğünde diplomatik görüşmelere başlanmıştır. Sırasıyla Dinyestr, Odesa, Kozan ve Bratislava ve Kişinev gibi kentlerde 1993'den 2006 yılına ve sonrasında da devam edilen görüşmelere girişilmiştir (Hasanov, 2013).

Transdinyester sorunu Rusya'nın tavrıyla birlikte Moldova'nın büyük bir problemi ve zaafı olarak ortaya çıkmıştır. (Euronews, 2014; Akoba, 2016). Görüşmelerle ilgili belli başlı problemler yaşansa da 2006 yılında Rusya'ya katılma kararı alınmıştır. Rusya'nın Transdinyester'i tanıma çabalarının arka planında Moldova'nın eski SSCB'ye ait ülkeler arasında Komünist Parti'nin iktidarı seçimlerle kazanabildiği tek ülke oluşu ve Moldova'daki uluslararası mücadelede Kremlin yönetiminin kontrolü elinde bırakmama niyeti vardır.

Moldova'nın idari yapısında özerk cumhuriyetlerin yer alması, Rus iradesi dışında, Batı yanlısı bir Kişinev yönetimi ve Batı kurumlarıyla entegrasyon ihtimaline karşı Rusya'nın karşılık verebileceği argümanlar olarak ortaya çıkmıştır (İsmayıl, 2014).

Bir diğer problemlili olan bölge ise Gagavuz Özerk Cumhuriyeti/Bölgesi'dir. 23 Aralık 1994 tarihinde özerklik hakkını alan Gagavuzya'da Gagavuzca konuşulmaktadır. Konuşulan diller arasında Rusça ve Moldova'ca dili de bulunmakla beraber dini inanç olarak Ortodoksluk mezhebine mensup Hıristiyanlar bulunmaktadır (Anzerlioğlu, 2004).

Gagavuzların bağımsızlık ilan etmelerine rağmen hiçbir ülke tarafından tanınmamışlardır. Bu nedenle, Moldova'dan bağımsızlık kararından dönerek, belirli alanlarda yetki devri ile kendilerini Moldova Cumhuriyeti topraklarında yaşayan bir ulus olarak tanıtarak, içişlerinde bağımsız, dış işlerinde Moldova ile hareket eden bir yapıya sahip olmuşlardır (Bulut, 2016: 35-39).

Moldova, ekonomik kaynaklar açısından Rusya'ya bağımlıdır. Moldova'nın nüfusunun büyük bir bölümü tarımla uğraşmaktadır. Yaklaşık %28'lik bir nüfus sanayi sektöründe çalışmaktadır (Bulut, 2016: 21-24).

Avrupa Birliği, SSCB'nin dağılmasından itibaren Balkan ülkelerine yönelik bir genişleme politika gütmüştür. Bu çalışmalar sonucunda Avrupa Bütünleşmesinin dışında kalan ülkeler ve Doğu Avrupa Ülkeleri, AB üyeliği için başvuruda

bulunmaya başlamışlardır. “Avrupa’nın yeniden birleşmesi” olarak başlatılan hedef birliğin kazanımları zayıflamamalı düşüncesine evrilmiştir. Aday ülkelerin çoğunluğu ve AB’nin hazmetme kapasitesi nedeniyle girilen zorlu süreçte Avrupa Birliği’nin en büyük üye katılımı (Beşinci Genişleme) sağlanmıştır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2017).

Avrupa Birliği’nin, birlik içerisinde yer alması düşünülmeyen ülke gruplarına karşı “Komşuluk Politikası” uyguladığı gözlemlenmektedir. Bu ülkelerden bazıları; İsrail, Ürdün, Moldova, Fas, Tunus, Filistin, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Mısır, Gürcistan, Lübnan, Cezayir, Suriye, Libya ve Beyaz Rusya’dır. Komşuluk politikası uygulanan bu ülkelerle ortaklık anlaşmaları imzalanarak uygulamaya konulmaktadır. Komşuluk Politikası bağlamında; AB’nin sınırında yer alan ülkelerle Avrupa-Akdeniz Ortaklığı, Doğu Ortaklığı ve Karadeniz Sinerjisi gibi ortaklık anlaşmaları imzalanmaktadır.

Karadeniz Sinerjisi olarak oluşturulan yapıda, (Karadeniz havzasında) Moldova’nın dışında; Türkiye, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Romanya, Ukrayna ve Yunanistan yer almaktadır. AB bu ülkelerle; 2008 yılında Kiev toplantısıyla başlattıkları demokratik ekonomik reformların gerçekleşmesi, ekonomik istikrarın ve kalkınmanın desteklenmesi, uygun projelerin teşvik edilmesi ve bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümü amaçlarını benimsenmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi, bu sinerji oluşumunun yanında özel bir strateji belirlenmesi amacıyla Avrupa Komisyonu’ndan Doğu Ortaklığı için çalışma yapılmasını istemiştir. Bu bağlamda ortaklık 7 Mayıs 2009 tarihinde Prag ve 29-30 Eylül 2011 tarihinde Varşova’da Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna’nın katılımıyla toplantılar yapılmıştır. 2010 yılında başlatılan ortaklık anlaşmalarıyla bu oluşumda yer alan ülkelere (Beyaz Rusya hariç) mali kaynak da sağlamıştır (Oktay, 2015).

Doğu Ortaklığı’nın amaçları arasında; ortaklığa katılan ülkeler arasında iletişimi derinleştirmek, istikrar ve refahı desteklemek, taraflar arasında işbirliği ve ortak tutumu güçlendirmek amaçları yer almaktadır. Taraflar arasında siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda standartları AB’ye yakınlaştırılarak karşılıklı etkileşim, ticaret ve refahın artırılması hedefleri benimsenmiştir (Karluk, 2014: 2).

Moldova, sonraki yıllarda kendi ekonomisini geliştirmeye yönelik hamlelerle, AB ile ortaklık yoluyla eline geçen fırsatı değerlendirmeye başlamıştır. NATO için Barış programları ile bölgede barışı savunan ülke konumuna gelmiştir.

2011-2013 yıllarında AB fonlarından alınan 273 milyon Euro; sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık sektörüne harcanmıştır. AB ülkeleri, Moldova vatandaşlarına Nisan 2014'ten sonra Schengen bölgesinde vizesiz seyahat etme hakkı vererek, Moldovalı olmayan unsurların AB karşıtı tutumları yumuşatılmaya çalışılmıştır.

AB, Moldova'yı kötü ekonomik yapısı ve iç sorunları nedeniyle yakın zamanda birliğe dâhil etmeyi düşünmese de onu Rusya'nın baskısından kurtarmak için de bazı kapıları açmaktadır. AB, Rusya'nın getirdiği ithalat kısıtlamasını hafifletmek amacıyla Moldova ile ticari ilişkilerini çeşitlendirmeyi amaçlamaktadır. Şu an ticaret hacmindeki % 54'lük payla Moldova'nın en büyük ticari ortağı AB'dir. Moldova'nın AB'ye girmesini özendirecek reklam kampanyalarının Gagavuz dilinde de hazırlanarak kitle iletişim araçlarında halka yönelik propaganda olarak yapılması; Gagavuzlardaki kuvvetli AB karşıtlığını zayıflatma düşüncesine dayanmaktadır. Refah, özgürlük ve kimliklere saygının öne çıkarıldığı reklamların çok fakir olan Gagavuz halkı üzerindeki tesirinin ne olacağını bugünden kestirmek zordur (Gökdağ, 2014: 34-35).

3.1.5. Orta Asya

Orta Asya, coğrafya olarak Hazar Denizi ile Horasan Dağları arasında; güneyde, Hindikuş ve Kuh-i Seyit Dağları, Kuzeyde Kazakistan bozkırlarının kuzey sınırları arasında kalan ve 5.300.066 km²'lik tarih boyunca Türk egemenliğinde olan bir bölge olduğundan dolayı Türkistan olarak da ayrıca adlandırılan bir bölgedir.

Orta Asya'nın tarihi açıdan geçmişine bakıldığında çeşitli egemenlik mücadelesi yaşayan devletlerin mücadelelerinin yaşadığı bir bölgedir. Türk Dünyası olarak adlandırılan bölgenin Timur döneminin sonlanmasıyla siyasi birliğinin ortadan kalkıp ve kültürel olarak parçalanmaya başlamıştır. Timur devletinin Altınordu Devleti'ni yıkışıyla beraber güçlenerek siyasetini oluşturmaya çalışan Rusların Orta Asya'da etkinlik alanı bulmaları kolaylaşmıştır. Altınordu'nun dağılışı

paralelinde Kazan, Astarhan ve Kırım Hanlıkları olarak üçe ayrılmaları ve birbirlerini zayıflatmaları ile Rusya sırasıyla Kazan, Ural Başkırtları, Volga nehrindeki etkinliğini arttırarak hızla egemenlik sahalarını genişletmişlerdir. Rusya'nın yayılma politikalarının Çar I. Petro ile hızlanıp Türkistan'ı işgale başlaması ile beraber Ruslaştırma politikasına girişmişlerdir. 1860'lı yıllarda Akmesicet işgali(1852) ile başlayan ve tüm Türkistan'a yayılan politikaları sonucu ülkelerdeki verimli ve stratejik noktalara Rusları yerleştirip, kimlik problemi oluşturmuştur. Oluşturulan İlminskiy metodunun isim babası Nikolay İlminskiy'dir. Farklı ana diller oluşturup, Rus karakterli farklı alfabeler kabul ettirip, bölge halklarını Ruslaştırma amacı güdülmüştür. Oluşturulan bu çeşitlilik sonucu Kazak, Kırgız, Özbek, Tacik, Türkmen gibi farklı farklı etnik unsurlar ortaya çıkmıştır (Turansam, 2008).

Orta Asya devletleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra sınır sorunları yaşamaktadırlar. Nüfusla da paralel bir süreç olarak ortaya çıkan bu durumla ilgili sırasıyla bölgedeki ülkelerin oranları da önem tutmaktadır. Türkmenistan'da %85 oranında Türkmen, %5 oranında Özbek ve %4 oranında Rus nüfus; Kazakistan'da %63.1 Kazak, %23.7 Rus, %2.9 Özbek ve diğer unsurlar; Tacikistan'da %84.3 Tacik, %13.8 Özbek, %2 oranında Kırgız, Rus, Türkmen, Tatar oran; Kırgızistan'da %73.2 Kırgız, %14.6 Özbek, %5.8 Rus ve diğer azınlık grupları bulunmaktadır(CIA, 2018). Bölgede yer alan devletlerin sınır sorunları genelde oluşturulan yeni kimlikler bağlamında potansiyel çatışmaların oluşturmasını sağlayarak yapılan keyfi uygulamalar ile ortaya çıkan bir sürecin sonudur.

Orta Asya terimini ilk olarak İngiliz Arthur Conolly'nin kullandığı söylenmektedir. Orta Asya ünlü jeopolitik çalışmaların yapıldığı, Kara Hakimiyet Teorisi, Rimland Teorisi gibi durumlarda da ön plana gelen bir bölgedir (İşcan, 2004). Orta Asya, Rusya'nın varlığı ve güvenliği açısından önemli bir coğrafi alandır. Rusya'nın sınır güvenliği, toplumsal güvenliği, ekonomik güvenliği ve çevre güvenliğidir. Orta Asya'da yer alan Kazakistan'ın Rusya ile büyük sınır komşuluğu ve Çin ile arada tampon ülke olması sebebiyle de ayrıca öneme haizdir (Hasgüler ve Uludağ, 2009: 40-43).

11 Eylül 2001 tarihinden sonraki dönemde Orta Asya'da radikal İslam tehdidi büyük problem olmaktadır. Özellikle belli bölgedeki özerk cumhuriyetlerin bu

tehditten etkilenme riskinin, Rusya'yı da azalan nüfus oranıyla belli oranlarda tehdit edebileceği tahmini yapılmaktadır.

Bütün bu risklere ek olarak Çin'in giderek artan etkisi ve bir süper güç olma potansiyeli geleceğe yönelik olarak Rusya'yı tehdit edebilecek bir risk olarak ortaya çıkmaktadır.

SSCB dönemi sonrasında, Rus dış politikasının çeşitli görüşler doğrultusunda şekillenmiş olması ve son zamanlara Avrasyacı görüşün kuvvetlenmesiyle birlikte Orta Asya gibi büyük bir alanla irtibatı olan RF, dış güçleri ve bölgesel güç olarak nitelendirilebilecek diğer güçleri sınırlandırılacak hamleler yapmaya başlamıştır. RF bu bağlamda, SSCB sonrası kurulan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi yapılar ile "Yeni Büyük Oyun" ve çeşitli jeopolitikçilerin yeni güç mücadelesi alanı olarak gösterdiği coğrafi alana yönelik kontrolcü politik hamlelere yönelmiştir.

Yine bu bağlamda, renkli devrimlerle Ukrayna-Gürcistan gibi ülkelerdeki siyasi değişim ve Kosova devletinin bağımsızlığını kazanmasına yönelik yapılan hamleler bulunmaktadır (Elma, 2010: 132-137).

RF, Orta Asya politikasında Putin dönemiyle daha net hamleler yapmıştır. Özellikle il yöneticilerinin, Federasyon Konseyi'ndeki cumhuriyet cumhurbaşkanlarının ve Rusya yasama meclisindeki üst kademe yetkilerinin görevlerinden alınmasını sağlayacak kanun değişikliği, buna ek olarak Putin'in yönetici generaller atayarak 7 bölge oluşturması Kremlin'e ek bir güç alanı oluşturmuştur. Putin'in politikalarına ilişkin selef başkan Yeltsin'in atadığı dışişleri bakanı Primakov'un hamleleri ile beraber bir düzenlemeye ve Orta Asya'ya yönelik yaklaşımların arttığı bir algı oluşturduğu durumu mevcuttur.

İlişkilerin düzeyi Vladimir Putin'in göreve başlaması ve Orta Asya'ya yönelik yaptığı ziyaretlerle daha üst seviyelere yükselmiştir. Orta Asya Ülkeleri ise demokratik tecrübelerinin eksikliği ile Moskova ile yakınlaşan politika eğilimi göstermişlerdir. Bu politik yakınlaşmalar sonucunda KGAÖ'ye katılan devletlerin sayısı artmış ve bu devletler Avrasya Ekonomi Topluluğu'nda Rusya'nın yanında saf tutmuşlardır.

Rusya'nın bütün bu hamlelerine rağmen Kazakistan'ın Batı ile yakınlaşma tarzındaki tutumları ve NATO ile işbirliğine yönelik projelerinin oluşu, bölgede Moskova yönetiminin huzursuzluğunu artırmıştır. Rus ekonomisinin bir şekilde Orta Asya ülkelerinin ham madde ihtiyaçları bağlamında karşılıklı bağımlılık teorisine yakın bir durumu çağırırsa da kaynakların paylaşımı bağlamında birbirleriyle paralel karar almaları durumunu ortaya çıkarmaktadır (Gürkaynak ve Yalçın, 2009: 73-92).

Orta Asya ülkelerinde bulunan Rus azınlıklar, bölgede RF tarafından müdahaleye açık bir alan oluşturmaktadır. Bölümün girişinde bahsettiğimiz üzere “yeni büyük oyun”un ve jeopolitik tartışmaların ilerleyen yıllarda daha da artacağı, bölgeye ABD ve AB öncülüğünde yapılacak siyasi, ekonomik, sosyolojik, askeri vb. müdahalelerin sorunlara yol açabileceğini söylemek mümkündür (Özalp, 2011). Putin'in bütün bu gelişmelere rağmen oluşturmaya çalıştığı Avrasya Ekonomik Birliği gibi topluluklar, ekonomik anlamda bir nevi Avrupa Birliğine alternatif yapıya evrilebilme potansiyeli taşımaktadır (Kodaman ve Gonca, 2015: 411-421; Barut, 2010).

Putin'in devlet başkanı olarak seçilmesiyle RF, yakın çevre olarak adlandırılan ve Orta Asya ülkelerinin de katıldığı BDT üyelerine ayrı bir önem vermiştir. Orta Asya ülkelerinin problemleri Rusya'ya daha bağımlı olmalarını sağlamıştır. Bütün bunlara rağmen Kazakistan'ın daha çok Batı ile ilişki geliştirmeye çalıştığı, Türkmenistan'ın tarafsız tutum sergilediği diğer ülkelerin de denge politikası uygulamaya çalıştığı görülmektedir (Kamalov, 2011).

3.1.6. Kaliningrad

Tarihsel olarak Königsberg adına sahip olan ve 1255'e kadar uzanan bir geçmişe sahip bölgede, eski haliyle Alman nüfus yoğunluğunun olduğu Baltık ülkelerinden özellikle Letonya ve Litvanyalılardan da belli bir miktarda nüfus vardır (Oldberg, 2001: 10). 1945 yılına kadar Alman egemenliği altında kalan bölgenin adı, Sovyet işgali ile beraber değiştirilmiş ve Kaliningrad ismini almıştır (Kaliningrad ismi Sovyet siyasetçi Mikhail Ivanovich Kalinin tarafından verilmiştir; Encyclopedia Britannica, 2017). Coğrafi olarak Litvanya'nın güneyinde,

Polonya'nın ise kuzeyinde yer alan, bir dönem yoğun Alman nüfusuna sahip bir bölgedir. Bölgenin nüfusu 500 bin civarında olup, büyük çoğunluğunun Rus %84,4; geri kalanının Ukrayna, Belarus, Ermeni, Tatar, Litvanyalı, Alman ve Polonyalı olduğunu eklemek gerekir. Ayrıca idari açıdan Rusya'nın Kuzeybatı Federal bölgesine bağlı eksklav statüsündeki bir oblasttır. Eksklav kısaca, siyasi olarak bağlı olduğu bölge ile coğrafi olarak bağlantısı olmayan ve başka bir siyasi bölge/bölgeler tarafından kısmen ya da tamamen çevrelenen toprak parçasıdır (The Sun, 2018: BBC News, 2015: Business Insider, 2015).

SSCB'nin dağılışından sonra Kaliningrad bir özerk yapı olarak Rusya Federasyonu'na bağlanan bir bölge olmuştur. Kaliningrad'ın belli bir sorun halini alması SSCB'nin dağılışından itibaren olan durumdur. SSCB'nin ayrılışı sonrası en büyük yüzölçümüne Rusya sahip olmuştur. Rusya'nın karadan bağlantısı olmayan Kaliningrad ile irtibatı Baltık Filosu ile sağlanmaktadır. AB'nin SSCB sonrası doğruya doğru genişleme politikası doğrultusunda ister istemez göz önüne gelen ve askeri anlamda problem oluşturan bir bölge haline gelmiştir (Karakaya, 2005).

Kaliningrad bölgesinin AB ile Rusya arasında bir nevi ticari köprü tarzı görev üstlenmesi amacıyla serbest ekonomik bölge ilan edildiği söylenilebilir. Bölgenin Moskova'dan bağımsız kalkınma hedefi olması; ekonomik ve çevresel sorunları artıran, yaşam standartlarının düşüren bir durum olmuştur.

AB'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde Estonya, Letonya ve Litvanya'nın da dahil olduğu 10 ülkeyi daha bünyesine alarak genişlemesi, Baltık kıyılarındaki Kaliningrad'ın durumunu sorun haline getirmiştir. Etrafi tamamen AB ülkeleri tarafından çevrilen Kaliningrad, Moskova'nın kontrolünde AB içinde bir Truva atı durumundadır. RF bu yolla Polonya ve Litvanya'nın içişlerine müdahale imkânı bulmaktadır. Kaliningrad, Baltık bölgesinin olası bir NATO şemsiyesi altına girme hamlesine karşı, Moskova'nın elinde askeri üs olarak kullanılabilen bir bölge olarak stratejik bir öneme sahiptir.

AB, Kaliningrad bölgesi yöneticileriyle yakınlaşma politikası doğrultusunda 2001 yılında ekonomik, sosyal ve çevresel durumu görüşmek amacıyla Rusya'yla toplantılar yapmıştır. Kaliningrad'ı kaderine terk etmek istemeyen Rusya için Varşova yönetimi ile Vilnius yönetiminin Schengen'e taraf olmaları problem oluşturacaktı. Rusya bütün bu durumlara rağmen ülke sınırını Kaliningrad'a

bağlayacak bir koridor oluşturulmasını ve AB'den de Kaliningradlılara vize serbestliği sağlamasını talep etmiştir.

Haziran 2002 tarihinde Moskova'daki AB-Rusya zirvesinde AB, Rusya'ya bazı ticari avantajlar teklif etmiş, ancak koridor talebi konusunda anlaşma sağlanamamıştır. Kasım 2002 tarihinde, Moskova Avrupa Komisyonu ile Kaliningrad'daki vatandaşlarının Litvanya üzerinden Rusya'ya ulaşmaları için Transit Kolaylık Belgesi verilmesi konusunda anlaşma sağlamıştır. Bu anlaşmayla bölge Schengen'in sadeleştirilmiş ve ücretsiz bir versiyonu haline gelmiştir. Bunu takiben 2003 yılında Kaliningrad-Rusya arasındaki uçuşlarda indirimle gidilmiştir. 2004 yılında da AB ile Rusya, Litvanya üzerinden giden ticari mallarda gümrük vergilerini kaldırmışlardır (Sukhankin, 2016). Çatışmaya gidilmeden anlaşmalar yoluyla ortak paydada buluşulmuştur. Kaliningrad'a 2005 yılının Haziran ayından itibaren Schengen'e tabii olmadan Litvanya üzerinden Rusya'ya vizeli gidebilme olanağı sağlanmıştır.

Takip eden yıllarda ABD tarafının füze savunma kalkanı oluşturma projesinin karşılığı olarak, Rusya'nın da Kaliningrad'a füze yerleştirme çalışmaları nedeniyle bölge yeniden gündeme gelmiştir. Ancak ABD'deki iktidar değişimi ile füze savunma kalkanı projesi rafa kalkınca, bölgenin durumunda herhangi bir değişim olmamıştır (Alagöz, 2009).

Sonraki yıllarda vize ayrıcalığı sebebiyle bölgeden kontrolsüz geçişler olması ve Rusya'nın silahlanma yarışı kapsamında İskender füzelerini bölgeye yerleştirmesi AB'nin tedirginliğini artıran bir durum olmuştur. Polonya ise, geçiş kolaylığını askıya alma kararı alarak sınır güvenliğini sağlamıştır.

Rusya'nın artan silahlanma ve savunma hamleleri karşısında NATO, Varşova Zirvesinde, ittifak üyelerinin sınırlarında konvansiyonel ve nükleer başlık taşıyabilen füzelerin bölge güvenliğini tehdit ettiğini ilan etmiştir. NATO 2016 yılında Romanya'da füze savunma sistemini aktif hale getirip bunun paralelinde Polonya'ya da sistem yerleştirme amacını dile getirmiştir. Bölgeye karşılıklı olarak füze sistemleri yerleştirilmesinin, Kaliningrad'daki zıtlaşmaları artırarak, büyük problemler doğuracağı ortadadır (Vinokurov, 2007; Gümüş, 2018).

3.2. Diaspora Politikasını Takviye Eden Diğer Unsurlar

3.2.1. Ortodoks Dayanışması ve Ortodoks Kilisesi

3.2.1.1. Ortodoks Dünya Görüşü

Ortodoksluk mezhebi, Hıristiyanlığın ana mezhebi olan Katoliklik mezhebine karşı çıkararak ortaya çıkan bir inanıştır. Yayılışı itibariyle Hıristiyanlığın üçüncü büyük mezhebi olmuştur. Coğrafi etkinlik alanı olarak Doğu Avrupa ve Anadolu arasında yer almıştır. Ortodoks kelimesi, köken olarak doğru yol anlamına gelmektedir. Ortodoksların kendileri için kullandıkları yaygın ifade “Ortodoks Katolik Kilisesi”dir. Ortodokslar mezheplerinin hem doğru görüş olduğunu, hem de evrensel olduğunu ileri sürmektedirler. Ortodoksluk inancında kutsal kitaptan sonra, kilise temsilcileriyle nakledilen gelenekler kabul edilir.

Ortodokslar, ilahi bilginin bilinemez olduğunu ileri sürmektedir. İlahi âleme ait bilgiler bilinemez özelliğe sahiptir. Ortodokslukta ilahi bilginin doğası agnostiktir. Yani Tanrısal âlemin bilgisi bilinebilen değil, yaşanan bir şeydir. Teoloji hayata yönelik bir fenomen olarak kabul edilir. Teslis doktrini, Ortodoksluk mezhebinin de temelini oluşturmuştur. Tanrı fonksiyon olarak Baba, Oğul ve Ruhülkudüs olmak üzere üç farklı varlıktan meydana gelip Baba’da bütünleşen tek varlıktır. Ortodoksluk, bu bakış açısıyla Katolik anlayışından farklılaşmaktadır (Demirci, 2007: 409-414).

3.2.1.2. Rus Ortodoks Kilisesinin Çalışmaları ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri

Rus Ortodoks Kilisesi, Slav halkının çoğunluk cemaati olduğundan milli bir kilisedir. Tarihsel olarak, Yunan Ortodoks Kilisesi tarafından misyonerlerin etkisiyle Hıristiyanlığa geçen Slavların, bu anlayışı sonraları resmi bir din haline gelmiştir. Hıristiyanlığın Slavlar tarafından resmi din olarak kabulü ve merkezi Kiev olan tarihi devletin kuruluşu, devletin lideri Vladimir’in vaftiz olması sonrasında gerçekleşmiştir (Koçak ve Özkan, 2015). Rus Ortodoks Kilisesi, kendisini Yunan Ortodoks Kilisesi’nin devamı değil, ayrı bir inanç olarak görmektedir. Rus Ortodoks Kilisesi’nin kendisini ayrı yere konumlandırması dinin kuruluşundaki 12 havariden

Andreas'a dayandırılan bir kabule dayanır. Slav halklarının bu inancı milattan sonra I. yüzyıla dayanmaktadır. Havari Andreas ve Pavlus'un tebliğlerine dayanan inancın kaynakları olarak, ülkenin güneyindeki yazılı kaynaklar gösterilmektedir.

Rus Ortodoks kilisesinin kendisini ilk oluşan mezheplerden sayması ve tarihi bağlar oluşturma çabaları vardır. Bu bağlamda çeşitli piskoposlukların kuruluşları ile toprakların genişlediği alanlarda, Hıristiyanlığın yayıldığı gözlemlenmektedir.

Kilise iddialarının paralelinde Batı Slav halklarının dini inanışları kabul ettikleri, Doğu Slav halklarında bu yayılmanın pek gerçekleşmediğini söylemek gerekir. Bu sonucu ortaya çıkaran en büyük etken Hun ve Avar akınlarının oluşudur (Aslanova, 2006: 18-72).

Tarihi anlamda kendisine kaynak bulan ve Ortodoksluk inancının farklı bir formu olduğunu ileri süren Rus Ortodoks Kilisesi, Çarlık Rusyası ve akabinde Sovyetler döneminde de kendisini Dünya Ortodoksluğunun Merkezi ilan etmiştir. SSCB döneminde uygulanana politikaların merkezinde, bir şekliyle savaşta ve barışta etki alanı artırmaya çalışan kilise, Stalin tarafından dolaylı hamlelerle desteklenmiştir. Ortodoksluk inancı, İstanbul Ortodoks Kilisesi'ni pasifize ettikten sonra, Çek Ortodoks Kilisesiyle irtibatı artırmıştır. Akabinde Sırp Kilisesinin Moskova'ya tabii kılınması ve Rus Patriğinin kutsal kent Kudüs'e gidişiyile büyük bir etki alanı kazanmıştır.

Kilise bu tip açılım politikaları yoluyla, kendilerini Üçüncü Roma Olma ideası altında birleştirerek geniş yayılma alanı ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Üçüncü Roma ideasından kasıt, dünya hâkimiyetinin ilk merkezinin Roma olduğu, ikincisinin İstanbul olduğu ve Üçüncü hakimiyet merkezi olarak da Moskova'nın olduğu iddiasıdır. Hıristiyanlığa ait üçleme anlayışına göre yeni bir Roma olmayacaktır. Moskova dünya egemenliğinin merkezi ve Ortodoksluğun hamisi olmalıdır (Tüter, 2010; Macit, 2010: 115-119). Ortodoks kiliseleri birliğinin sağlanması ve onlara hareket alanı açılmasıyla, Ortodoks mezhebinin birliğinin oluşması kolaylaşmıştır (Dualı, 2012: 142-158).

Soğuk Savaş döneminde Stalin öncülüğünde kullanılan Ortodoks hamiliğine dayalı plana karşı, ABD de İstanbul Patrikliği'ni kullanması sonucu SSCB'nin planı başarısız olmuştur. Sovyetlerin devlet inisiyatifi ile 1949 yılında kurduğu "Dünya Barışının Korunması Komitesi" kapitalizmi yerme ve Sovyet politikalarını

destekleme amacıyla işlevselleştirilmiştir. İlerleyen yıllarda çeşitli kongreler düzenlenmiş ayrıca, Dünyanın Korunması Uğruna başlığını taşıyan Moskova Patrikliği Dergisi'nde kilisenin dünya barışına ilişkin politikalarını anlatılmıştır (Issaev, 2017; Freeze, 2017; Moss, 2016).

Soğuk Savaş sonrasında Patrik II. Aleksî, yeni yönetim olan RF'den beklentilerini ve din karşıtı politikanın ortadan kaldırılmasını Yeltsin'in yemin töreninde dile getirmiştir. Patrik Yeltsin'den, Stalin sonrası dönemde kapatılan Rus Ortodoks Kiliselerinin iadesi ve tahrip edilmiş kiliselerin yenilenmesi ricasında da bulunmuştur. Yeltsin dönemindeki problemler ve sorunlar nedeniyle, kilise yeteri kadar özgürlüğe kavuşmasına rağmen, devlet desteğinden faydalanamamıştır.

Geneli itibarıyla farklı konumlarda bulunan Rus Ortodoks Kilisesi, yeni RF anayasasının 14. maddesine göre;

“RF laik Devlettir. Hiçbir din, resmi ve zorunlu değildir. Tüm dinler devletten ayırdır ve kanun karşısında eşittir” (Petrenko, 2012: 7).

Bu gelişmelerden sonra laik bir anlayışa sahip Rus Ortodoks rahipleri, eğitim kurumlarıyla anlaşarak okullarda din eğitimi vermeye başlamışlardır. İkilem yaratan bu durum ile Rus Eğitim Bakanlığı sorunu çözme amacıyla 1997 yılında kabul edilen –vicdan hürriyeti ve dini dernekler hakkında- kararnameyle İslam, Yahudilik ve Budizm'le aynı haklara sahip bir kilise kurumu oluşturulmuştur. Ayrıca geleneksel Ortodoksluk, Rusya tarihindeki önemine atıf yapılarak ön plana çıkarılmıştır.

Kilisenin görünürde, devletin resmi dini ideolojisine karşı çıkıyor olmasına rağmen, çeşitli temsilciler aracılığıyla devletin resmi dini konuma gelmesinin karşılıklı kazan-kazan durumu olduğunu ekleyen Petersburg metropoliti Vladimir gibi görüş beyan edenler de vardır. Tarihi bağlamda Rus Ortodoks Kilisesi'nin etki alanını artırarak Moskova'yı –Ortodoksluğun Vatikanı-na çevirme girişimleri diğer Kiliselerle Rus kilisesinin iletişimlerinin bozulmasına sebep olmuştur.

Vladimir Putin'in başkanlığa gelişi Ortodoks Hıristiyanlığından alınan desteğin artmasını sağlamıştır. Karşılıklı geliştirilen ilişkiyle Putin yönetiminde çeşitli ülke liderlerine gönderilen mektuplarda Rus Ortodoks Kilisesi'nin yurtdışındaki çıkarlarının desteklenmesi üzerine ifadeler bulunmaktadır. Rus devlet başkanıyla doğrudan erişim imkanı olan tek lider Rus Ortodoks Kilisesi Patriğidir.

Kilise ile devletin bu kadar yakın bir ilişki oluşturması sonucunda, ülkenin birçok bölgesinde ‘Ortodoks Gelenek’, ‘Ortodoksluğun Esasları’, ‘Geleneksel Rus Kültürü’, ‘Ortodoks Etiği ve Ortodoks Sanatı’ tarzında kurslar ve seçmeli din dersleri okutulmaya başlanmıştır. Bunların yanında Rusya Federal Güvenlik Servisi(FSB) ile de aktif biçimde işbirliğine gidilmiştir. FSB bünyesinde çeşitli kiliseler barındırmaktadır. Bir başka şekilde RF Dışişleri Bakanlığının ilişki kurduğu, Rusya’nın diplomatik misyonu olan tüm bölgelerde Rus Kilisesi’nin yapımı desteklenmektedir. Ayrıca RF Silahlı Kuvvetlerinde de dindar asker yetiştirilmesi politikası oluşturulmuştur. Ordudaki bu durum anayasaya aykırı olduğundan ‘Vatanseverliğin Aşılması’ adı altında işbirliği yürütüldüğü söylenmektedir (Dualı, 2012: 158-222;2013: 63-94; 2014: 1-21; Somuncuoğlu, 2004).

Rus dış politikasının laiklik, ayrılık, ayrımcılık ve eşitliğe dayanan anayasal hükmü Ortodoksluğa zarar getirdiğinden Rus Ortodoks Kilisesi, Rusya’nın Dış Politikasında dini bir boyut kazandırma amacıyla çeşitli eylemlere girişmiştir.

İlki 2003 tarihinde Patrik Aleksî’nin Dışişleri Bakanlığı ziyaretiyle, denizaşırı etki alanı oluşturmak amacıyla Bakan Lavrov ile ortak istişare toplantısıyla kararlaştırılan Rus Ortodoks Kilisesi-Dışişleri Bakanlığı Çalışma Grubu’dur (Blitt, 2011: 380-383). İkincisi, SSCB sonrası etki alanı oluşturulması amacıyla çifte vatandaşlığa dayalı Rus kökenli insanların Rusya’ya iskan politikası başarısızlığa uğrayınca, alternatif olarak Rus Dünyası fikri vatandaşlık ve soydaşlığı politikası uygulanmaya başlamıştır.

Putin’in devlet başkanlığı ile beraber Russkiy Mir Vakfı (Rus Dünyası Vakfı) haline dönüşen sivil toplum örgütü büyük önem taşımaktadır. Vakıf, devlet kurumu olma özelliğinden ziyade devlet destekli toplum örgütü statüsüne sahiptir. Misyon olarak: Rusya içi ve dışında Rus dilinin öğretilmesini teşvik etmek; Rusya’nın zengin tarihini bugüne taşımak; Rus sanat ve kültürünün önemini dünyaya tanıtmak; yurtdışında yaşayan Rus toplumunun anavatanlarına olan ilişkilerini korumak amacıyla kültürel ve sosyal etkinlikler, değişimler ve yeniden iskan politikaları oluşturarak güçlü bağlar tesis etmek, hedeflerini amaç olarak benimsemiştir.

Bir başka kurum ise Rossotrudniçestvo (Bağımsız Devletler Topluluğu ile İlişkiler, Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı)’dur. 2008 yılında yumuşak güç politikalarını ve kamu diplomasisini yürütme

amacıyla kurulan ajans dönemin devlet başkanı Medvedev'in 1315 sayılı Kararnameyi imzalaması ile kurulmuştur. Faaliyet alanlarını eski Sovyet ülkeleri olarak belirleyerek, ABD ile Batı Avrupa ülkelerinde merkezler açılarak, kültürel faaliyetlerin yürütülmesi planlanmıştır (Yıldırım, 2014: 145-159).

Ortodoks Dayanışmasına baktığımızda ise Kiev Rusya'sından Federasyon Rusya'sına kadar bütünüyle tek bir millet kimliğini tanımlayan Ortodoksluğun devletin politikalarına ulaşma yolundaki bir araç haline dönüştüğü gözlemlenmiştir. Ortodoksluğa dair yapılan tanımlamalar ve beraberindeki -Üçüncü Roma- algısıyla eski Rus Çarlığının etki alanındaki bütün Ortodoks Dünyasının genel olarak bir dayanışma içinde olduğunu söylemek mümkündür. Ortodoks devletlerin yaşadığı bütün sorunlarda ortak karar alınmış gibi politikalar yürütülmüştür. Bu bağlamda başlıca sorunlara baktığımızda Kıbrıs Sorunu, Boğazlar, Ukrayna, Gürcistan savaşı, Sırp'lara olan destek dahil olmak üzere ortak politik eylemler ve söylemler kullanarak dayanışma oluşturmuşlardır (Yusuf, 2010; Yapıcı, 2016: 189-190; Aktan, 2006).

3.2.2. Devletler arası Dostluklar

SSCB dönemi ve sonrasında sürdürülen üç ana devletle dostlukların oluşturulduğunu ve bunların günümüze kadar sürdürüldüğünü, koşullar değişmesine rağmen veya iktidarlar değişse bile sürekliliğin sağlanmıştır.

3.2.2.1. Rus-Türk İlişkileri

İlki, *Rus-Türk İlişkileri*; Rus-Türk ilişkileri eski tarihlerden beri rekabete dayalı bir şekilde gelişmiştir. İşbirliği ve ittifak oluşturma dönemlerinin belirli aralıklarla ve kısa sürelerde olduğu görülmektedir. Rekabete dayalı olmasının ana sebeplerinden biri; Rusya'nın Osmanlı topraklarına saldırması ve Ortodoks haklarını koruma amacıyla Osmanlı'nın içişlerine müdahalelerde bulunmasıdır.

Tarihi anlamda Rusya'yı, daha doğrusu Moskova Knezliği'nin sıkıştığı coğrafi alandan kurtaran; Timur'un seferleri sonrasında Altınordu Devleti'nin yıkılması sonucunda Rusların Karadeniz'e ve güneye yaptığı ataklar sonucu genişlemeye

başlayarak büyük bir devlet olma yolunda kazanımlar elde etmesidir (Özkan, 2007: 47-62). İlişkilerin başlama zamanı XV. yüzyıla kadar uzanmaktadır. İlişkiler, ilk olarak tüccarlar aracılığıyla başlamış olmasına rağmen sonrasında çeşitli seferlerle farklı bir hale dönüşerek Osmanlı ile birçok savaşta karşı karşıya gelinmiştir. Osmanlı'nın yükselme devrinin bitişi ve duraklama evresi ve akabinde gerileme evresine doğru geçişiyle, Rus İmparatorluğu'nun istediği gibi hamleler yaptığına ve büyük bir başarılar kazandığını görmekteyiz (Rusya'nın 1917 Ekim Devrimi'ne ilişkin yaşadığı süreci evvelki bölümlerde aktarmıştık). Bolşevik Devrimi sonrası yıkılan Rus Çarlığı ve yerine kurulan SSCB, Brest Litovsk Anlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir.

I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti yerine yeni bir hareket başlatarak Milli Mücadele ile işgale karşı mücadele eden Türk hükümeti ile iyi ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır (Benhür, 2008). Bunların başında 8 Kasım 1917 tarihinde Sovyetler Kongresince kabul edilen emperyalist savaşlara karşı ilhaklar ile tazminatların olmadığı ve savaş ilan edilmiş ulusların kendi kaderini tayin etme hakkının benimsenmesi, iki emperyalizm karşıtı yönetimi yakınlaştırmıştır. Sovyetler, Türk hükümetine ekonomik yardımda bulunup askeri destekte bulunacak; Türk tarafı da Sovyetlerin düşmanlarını meşgul ederek güç olarak dağılmalarını sağlayacaktı. İşgalin sona erdirilmesiyle, bağımsız devletler haline gelme arzusu ittifakın devam etme eğilimini korumuştur.

Anadolu'da başlayan Milli Mücadele hareketini; çeşitli tüfek, mermi, top ve top mermisi, mitralyöz mermisi, tayyare, askere giyecek elbise vb. ihtiyacı için Bekir Sami Bey başkanlığında Moskova'ya gönderilen heyete gereken yardım sağlanmıştır. Sovyet tarafı ayrıca Kazım Karabekir Paşa'ya 400 kilo altın külçe hibe etmiştir. Ayrıca Yusuf Kemal Bey'e de Sovyet tarafının 10 milyon altın rublelik yardım gönderdiği kaynaklarca aktarılmaktadır (Çolak, 2010; Kılıç, 2016).

Bütün bu tip yardımlar beraberinde Ankara ile Moskova yönetimi arasında emperyalizme karşı ortak hareket etme kararı alınmış ve 16 Mart 1921 tarihinde Dostluk ve Kardeşlik anlaşması imzalanıp gereken yardımlaşmanın sağlanmasına yönelik hamlelerin yapılmıştır. Takip eden süreçte Lozan görüşmelerinde Boğazlar mevzuunda Sovyetlerle bir problem olmazken, Ermenistan mevzuunda problemler ortaya çıkmıştır. Sorunun Milletler Cemiyeti'ne gitmemesi konusundaki tarafların

tutumlarına rağmen bir komisyona terk edilme koşuluyla Lozan Antlaşması'nın imzalanması Sovyetlerin olduğu kadar Türk hükümetinin de hoşuna giden bir durum olmamıştır (Doğar, 2017).

Boğazların sorununun çözümü Türk tarafının notası ile toplanan Montrö konferansına kadar karara bağlanamamıştır. Türk tarafının tutumu ve Boğazların savunması konusunda huzursuz olan Rusların tutumuyla yakın iki ülke ilişkilerinin soğuduğu belirtilmelidir. II. Dünya Savaşı başladıktan sonra, Rus tarafının talepleri, Türk tarafını büyük bir açmazın içine sokmuştur. Türkiye, ister istemez bir tarafsızlık politikası izlenmesi nedeniyle ittifak ilişkilerinin seviyesini düşürmüştür. Çeşitli zıtlıklarla gelen süreçte Rus tarafının Kars ve Ardahan'ı isteyip, SSCB'ye Boğazlarda üs verilmesi ve Montrö'nün yeniden gözden geçirilmesi talepleriyle, II. Dünya Savaşı sonrası gelişmeler Türk hükümetini zorlamıştır (Benhür, 2004).

Sovyetlerin bu talepleri üzerine Batı ülkeleri Türkiye'ye Truman Doktrini ve ek yardımlar yapmış, bu desteklerle Türkiye'yi ABD'nin öncülüğündeki kampa yanaştırıp, Sovyetlerin karşısında yer almasını sağlamıştır. Batı kampını tercih etmeye zorlanan Türkiye, Soğuk Savaş sürecinin başlamasıyla; NATO üyeliği, Kore Savaşındaki hamleleri ve Ortadoğu'da SSCB'ye karşı duyduğu güvensizlik gibi nedenler sonucunda ikili ilişkilerde kırılganlıklar süreci yaşanmıştır. Değişken boyutlarda devam eden Türk tarafı ile ilişkiler, 1980'li yıllara kadar sürtüşmelerle devam eden ilişkilerin boyutu Soğuk Savaş'taki –Yumuşama Dönemi(Gerginliklerin azaltıldığı diyalog oluşturma çabasının oluşturulduğu dönem)- ile birlikte doğalgaz anlaşmaları ve Türk ürün ve hizmetlerinin SSCB pazarına girişiyle tekrardan normalleşmeye doğru evrilmiştir.

SSCB'nin dağılması sonrası BDT ülkeleriyle çeşitli ziyaretlerle ekonomik, politik ve kültürel anlaşmalar imzalayan Türkiye ve Rusya Federasyonu'nun yeni ilişkileri olumlu yönde gelişmektedir. Türkiye'nin enerji ihtiyacı ve enerji kaynaklarına sahip RF'nin enerji satma ihtiyacı tarafları doğal bir partner haline getirmiştir (Yılmaz, 2010)

2000'li yıllara kadar işbirliği ve yakınlaşma devam ederken Kafkasya ve Orta Asya üzerinde kontrollü rekabet yaşanmaktadır. Rusların pasifize edilip alternatif enerji güzergâhı oluşturulması, Güney Kıbrıs'ın S-300'lerle donatılması kontrollü rekabeti gösteren hususlardır (Büyükkakıncı, 2012; Özarslan, 2012).

Putin'in döneminde ise Üst Düzey İşbirliği Konseyi, Toplumsal Forum ve Ortak Stratejik Planlama Grubu gibi kurumsal dayanışma mekanizmaları oluşturulmuştur. Çeşitli boyutları olan ilişkilerde, tarafların birbirlerinin tercihlerine saygı duymaları, karşılıklı tehdit seviyesini azaltan bir husustur.

2000'lerden itibaren Afganistan sorununda istikrara yönelik karşılıklı hamleler, Kafkasya ve Orta Asya'da rekabete dayalı ilişkiler olsa da iletişim kanallarının açık olması; aşırıcılık ve yabancı düşmanlığına karşı ortak çaba, ekonomik anlamda artan ticaret hacmi ve enerji boru hatları, turizm, kültür ve eğitim alanında yapılan hamlelerle iki ülkenin politik anlamda birbirleriyle daha yakın ilişkiler tercih etmişlerdir (Duman ve Samadov, 2003).

Karşılıklı ilişkilerin boyutu stratejik ortaklık seviyesine yaklaşmışken 24 Kasım 2015 tarihinde Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesiyle ilişkiler sarsılmıştır (Taşçı, 2015). Bunun paralelinde Arap Baharı sürecinde tarafların farklı tutumlarının Suriye mevzuunda çatışma noktasına kadar gelişi, her an büyük problemlerin yaşanabileceğini göstermiştir (Yılmaz ve Yakşı, 2016). İki ülke arasındaki ilişkiler Erdoğan-Putin arasındaki zirve sonrası tekrardan yakınlaşma evresine girmiştir. Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminde Moskova hükümetinin Türkiye'nin yanında olduğunu belirtmesi ve Türkiye'ye bunların yanında ikili ilişkilerin seviyesi paralelinde bir alan açarak Suriye'de Fırat Kalkanı harekâtına onay vermesi, ayrıca Suriye sorununun çözümü için Astana Zirvelerinin düzenlenmesi gibi hususlar tekrardan Rus uçağı düşürülmeden önceki seviyelere yaklaşıldığını göstermektedir (Topsakal, 2016).

3.2.2.2. Rus-Afgan İlişkileri

SSCB zamanında başlayan ve sonrasında da ilişkilerin sürdürülmeye çalışıldığı bir başka ülke *Afganistan*'dır. Afganistan tarih boyunca büyük bir stratejik bölge ve birçok medeniyetin karşı karşıya geldiği ve mücadele ettiği bir coğrafya olmuştur. Persler, Akhamaşiler, Araplar, Tahiriler, Safariler, Samaniler, Gazneliler, Guriler, Moğollar, Timur İmparatorluğu gibi devletler birbirlerine üstünlük kurmak amacıyla Afganistan'da mücadele etmişlerdir.

Afganistan'da Babürlerin hakimiyeti döneminde bölge, Hindistan'a kadar yayılan ve imparatorluğa dönen Babür devletinin etkinlik gösterdiği alanlardan olmuştur. Tarihi anlamda Afganistan ismiyle kurulan ilk devlet Ahmet Şah-ı Durani tarafından 1747'de kurulmuştur.

Babür devletinin coğrafi etkinlik alanını kaybetmesiyle bölgeye hakim olan Barakzay hanedanı lideri Amir Dost Muhammed Han tarafından 1826'da, Afganistan'ın birliği sağlanmıştır. Fakat Hindistan'ı işgal eden İngilizlerin Afgan birliğini zayıflatmaya yönelik çabaları ve 1839 yılında Afganistan'ı işgal edişleri ve kendi istedikleri Şahı başa getirmeleriyle, Afganistan halkı dış müdahaleye karşı mücadeleye başlamışlardır. 1839-42 yılları arasındaki bu mücadele birinci İngiliz-Afgan savaşı olarak anılmıştır.

İstedikleri sonucu alamayan İngilizlerin 1879 yılında İkinci Savaşa başlamaları sahada başarılı olmuş fakat yine Afgan halkının karşı müdahalesiyle karşılaşmıştır. İngilizler buna rağmen, iktidara istedikleri yöneticiyi seçmiş ve ayrıca, günümüz Afganistan sınırlarını oluşturan Durand hattını çizerek sınır problemini istedikleri yönde çözmüşlerdir (Burget, 2013: 62).

İngilizlerin belirlediği diğer yöneticilerden Amir Amanullah Han'ın çok farklı olduğunu söyleyebiliriz. Hindistan'daki İngiliz valisine mektup gönderen fakat cevabını beklemeyen Amanullah Han, 13 Mart 1919'da Afganistan'ın bağımsızlığını ilan etmiş ve SSCB'yle ilişkilere başlayarak diplomat gönderip, resmen tanınma istemiştir. SSCB bağımsızlığı tanıyan ilk devlet olarak Afganistan yanında yer alırken İngiltere bağımsızlığı tanımamıştır. Takip eden süreçte İngiltere bağımsızlığı tanımadığından üçüncü kez Afganistan'la savaşılmaya başlamıştır. Bağımsızlık Savaşı olarak adlandırılan bu savaşta İngilizler barış istemek durumunda kalmış, Ravalpindi Ateşkesi (8 Ağustos 1919) ve Kabil Antlaşması (22 Kasım 1921) ile Afganistan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmışlardır (Köçer, 2004).

Amanullah Han, Afganistan'ın gelişmesi için batı tarzı modernleşmeyi uygulamaya başlayarak, SSCB'yle yakınlaşma çabası göstermiştir. Fakat Afganistan'la savaşta mağlup olan İngilizler ülke içi karşı propagandaya başlayarak 19 Ocak 1929'da Amir Amanullah Han'ı tahttan indirmiştir. Kısa süren yönetim boşluğu sürecinde Amanullah'a karşı savaşan Tacik kökenli Habibullah Kalakani hanlığın başına geçmiştir. Amir Amanullah Han taht mücadelesinde daha fazla

mücadele etmeyip yerine Barakzay hanedanından Nadir Şah'ın başa geçmesine destek vermiştir. Nadir Şah'ın 4 senelik hükümdarlık sürecinin suikastla sona ermesiyle, 1973 yılına kadar hüküm sürecek Muhammed Zahir Şah kral ilan edilmesine rağmen fiili iktidar Serdar Muhammed Haşim Han tarafından sağlanmıştır. Aradaki yönetim sürecinde başbakanlar aracılığıyla değişen süreçte Şah Mahmut Han sonrasında Davut Han (1953) görevi yürütmüştür. Afganistan'ın bu döneme ilişkin Pakistan'la gerginleşen ilişkileri yüzünden ABD'ye önerilen askeri anlaşma önerisinin reddolunması üzerine, SSCB ile yeniden yakınlaşma politikasına girilmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2008).

SSCB ile 1954 yılında ilk kredi anlaşması imzalanmış ve karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Davut Han zamanında yapılan ikili ziyaretler sonucunda, Afganistan'ın ihtiyacı olan (25 milyon dolarlık) tank ve savaş uçaklarını içeren anlaşma imzalanmıştır (1956). Takip eden yıllarda; Marksizm ve İslamcılığın birbiriyle mücadele ettiği, bu ideolojileri savunan Muhammed Taraki, Babrak Karmal, Mir Muhammed Ghulam Ghubar gibi liderlerin yetiştiği, Afganistan Demokratik Halk Partisi kurulması gibi siyasi alana da sirayet eden bir dönem başlamıştır. İslami hareketlerden İhvanı Müslimin ve Pakistan kaynaklı Cemaati İslami tarafından yayınlanan eserler Afgan gençlerini etkilemiştir.

Bütün bu etkenlerin yanında ülkenin lideri Muhammed Zahir Şah'ın sağlık sorunu nedeniyle, yurtdışına gitmesinden yararlanan, eski başbakanlardan Davut Han 17 Temmuz 1973 yılında Afganistan Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.

Davut Han iktidara geldiğinde, hızlı ekonomik gelişme ve hızlı kalkınmaya yönelik çabalara girişmiş ve zamanında Hindistan'la sınırların oluşmasını sağlayan Durand Hattı'nın tanınmaması beraberinde Peştunistan kurma fikri ile farklı bir yönetim tarzı oluşturmaya çalışmıştır. Komşu Pakistan, ABD'nin yardımıyla Davut Han'ı devirmeye çalışmıştır. Davut Han, KGB'nin yardımıyla darbe ve ayaklanma girişimlerini bastırmıştır. Müteakip yıllarda, Afgan mücahitleri liderlerinden Ahmet Şah Mesut, Gülbeddin Hikmetyar ve Burhaneddin Rabbani gibi isimlerin Pakistan'ın Peşaver kentinden Davut Han'a karşı silahlı mücadeleye başlamaları sorunları yaşanmıştır. Davut Han yaşadığı bu sorunlar yüzünden SSCB'den uzaklaşma eğilimini tercih etmiştir (Shafaq, 2016: 28-30).

ABD'nin Davut Hanla oluşturmaya çalıştığı ikili ilişkiler düzeyi beklenen faydayı sağlamış ve Afganistan SSCB'nin dışında politikalara yönelmiştir. Daha sonrasında Davut Han'a karşı yapılan devrim başarıya ulaşmış ve 28 Nisan 1978'de Davut Han'ın aile üyeleriyle birlikte öldürüldüğü döneme girilmiştir. Bu dönemde iktidara gelen bir kısım yöneticilerin Ruslardan yardım istemesi bahanesiyle SSCB, Afganistan'ı işgal ederek, kendisine yakın liderleri ülke yönetimine getirmeye çalışmıştır. Fakat Afgan halkının tıpkı İngilizlere karşı mücadelesi gibi bir mücadeleye girişilmesinin önüne geçilememiştir 1979 yılı ve sonrasında iç savaş başlamıştır.

Bu hamleye karşı ABD, -Yeşil Kuşak Projesi- ile SSCB'ye karşı, İslamcı grupları desteklemiştir. ABD ile SSCB arasında Temmuz 1986'da Vladivostok'da yapılan görüşmelerde varılan anlaşma üzerine SSCB askerlerini 15 Ekim 1986 - 15 Şubat 1989 tarihleri arasında kısım kısım çekmeye başlamış ve 24 Aralık 1979'da çekilmelerini tamamlamıştır (Salihiy, 2014; 5-66: Ulfet, 2016). Bütün bu süreç sonunda ABD ve onun öncülüğündeki NATO, Afganistan'da daha fazla hareket alanı bulmuştur. Afganistan, devletini muhafaza ederken, Rusya ile ilişkiler eskisine nazaran soğumuştur (Han, 2011).

3.2.2.3. Rus-İran İlişkileri

Son olarak SSCB döneminde başlayıp sonrasında da devam ettiğini Son olarak SSCB döneminde başlayıp sonrasında da devam ettiğini gördüğümüz ilişki *İran* ile olan ilişkilidir. İran'ın tarihi, Türkiye'nin tarihi gibi milattan önceki yüzyıllara kadar uzanır. Tarihi anlamda İran coğrafyasında, Perslerle başlayıp akabinde Akamaniş, Sasani, Emevi, Abbasi yönetimleri, Gazneliler, Selçuklu, İlhanlı yönetimleri, Moğol, Timur, Safevi ve ondan sonrasında Kaçar/Kacar Hanedanlığı'nın kurulduğunu söyleyebiliriz (Tabriz, 2004: 1-3). Kaçarlar Hanedanlığı modern İran'ın kuruluşunu sağlayan hanedanlık olarak adlandırılır.

İran'ın dış etkiye açık yapısı ve beraberinde yaşadığı sorunlar sebebiyle Sanayi Devriminin başlamasıyla, İran'ın ticari önemi zayıflamıştır. Rusya Çarlığı ve sonrasında Rus İmparatorluğu ile savaşan İran, her savaş sonucu toprak kaybetmeye ve siyasi ve ekonomik olarak daha çok Rus etkisine açık kalmaya başlamıştır. 1828

yılında kaybedilen savaş ile anlaşmaya zorlanan İran, Rus tüccarlarına ekonomisini bırakmak zorunda kalmıştır. İran devlet olarak güçsüz kalmasıyla Ruslara, diplomatik imtiyazlar ve ticari kapitülasyonlar vermiştir. Sosyal açıdan yerel sanayiinin bu ayrıcalıklarla yok edilmesi çeşitli sorunlara yol açmıştır (Yeşilot, 2008).

Kaçar hanedanının güçsüz kalması 1813 Gülistan ve 1828 Türkmençay Anlaşmaları ve 1856 yılındaki İngiliz-İran savaşları ile İran bağımsızlığını yitirerek, İngiliz-Rus güç mücadelesinin yaşandığı coğrafi alana dönüşmüştür.

Rus ve İngiliz mücadelesi altında kalan İran'ın toprakları belli seviyede azalmıştır. 1891-1892 yıllarının lideri Nasıreddin Şah'ın İngiliz İmparatorluğuna Tütün Şirketi kurma hakkı tanınması ile ortaya çıkan halk hareketi ile meşrutiyete geçilmiştir. İran'ın Meşrutiyet dönemi beraberinde İran milliyetçiliğini ve İranlılık temalı kök ve tarih referanslarının oluşturulmasını sağlamıştır (Barjough, 2015). Bu bağlamda, İran'da emperyalizme karşı mücadele eden ve milli bağlılıkları geliştiren önemli fikir adamları yetişmiştir (Tabriz, 2004: 60-90).

XX. yüzyılın başlamasıyla sanayileşme ve büyük güçlerin kendilerine Pazar ve ham madde arayışları sonucunda, eski imparatorlukların yıkıldığı ve yıkılan imparatorlukların kaynaklarının paylaşıldığı bir çağa girilmiştir. Bu bağlamda İngiltere'nin imparatorluk politikası doğrultusunda kurduğu Anglo-Iranian Oil Company gibi şirketler, Hindistan'a gidilen yolda öneminden dolayı, İran'ı etki altına almaya çalışmıştır.

İngiltere ve Rusya, aralarındaki anlaşmayla, İran'ın; Kuzey kısmını Rusya'ya (Rusya İran sınırından başlayıp Hazar Denizi boyunca devam eden, sonrasında güneye ait kısımda da Kasrı Şirin'den İsfahan'a oradan Yezd'e uzanan İran-Afganistan sınırında biten alan); Basra Körfezi'ne paralel şekilde Hindistan'a kadar uzanan alanı ise İngiltere'ye bırakmışlardır.

Kaçar Hanedanının bitişine yakın İran'la Sovyetler arasında, ilk ilişkiler kurulmuştur (Tabriz, 2004:122-127). İran'ın ticari anlamda Avrupa'ya mal ihracı olduğunda Rusya'ya transit hakkı vermesi gibi çeşitli görüşmeler yapılmasına rağmen bir sonuca varılamamış ancak karşılıklı ziyaretlere devam edilmiştir.

4 Haziran 1920'de İran Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri kurulmuş ve Sovyet Rusya ile 1921 tarihli Dostluk ve İşbirliği Antlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmayla, Çarlık Rusyası döneminde yapılan sömürüye yönelik anlaşmalar kaldırılarak, Rusların Hazar Denizi'ndeki balıkçılık faaliyetleri hariç İran'dan elde ettiği imtiyazlardan vazgeçilmiştir. İki ülke arasında seyahat serbestisi getirilmiştir. Fakat, Moskova'nın İran'ın kuzeyindeki petrol sahalarındaki haklarından vazgeçmediğini söylemek gerekir. İran; Azerbaycan, Gilan, Horasan, Astarabad, Mazenderan eyaletlerindeki petrol haklarını ABD'ye verince; bu duruma Moskova karşı çıkmıştır.

İran; Birinci Dünya Savaşı sonrasında, toprakları üzerinde büyük devletlerin mücadelelerden dolayı ülke bütünlüğünü korumaya çalışmış ve bunda da başarılı olarak, Sovyetlerle 1927 yılında Güvenlik ve Tarafsızlık Anlaşması imzalayarak Hazar Denizi, Sovyet-İran Denizi olarak tanımlanmıştır (Gökçe, 2011: 156-159; Sarıkaya, 2012).

İran'ın Basra Körfezi'nin kontrol noktasında olması, Rusya'nın güneyden kuşatılması amacıyla dış müdahalelere maruz kalmasına yol açmıştır. SSCB'nin dağılması sonrasında İran-Rusya arasında stratejik işbirliği oluşturma çabalara da olmuştur (Freedman, 2001). İran; İslam Devrimi ve Rehine Krizi olaylarında yakın ilişkilerde olduğu ABD ve Batılı ülkelere yalnız bırakılmıştır. RF bu durumdan faydalanarak askeri malzeme ve silah yardımı ve satışında bulunmuştur.

Özellikle Soğuk Savaş sonrası süreçte radikal İslam tehdidinin ortaya çıkışıyla İran'la yakınlaşma önemli bir politik öncelik haline gelmiş ve İran'la RF arasında Soğuk Savaş dönemine göre, daha yakın ilişki ağı kurulmuştur. Ayrıca Batı ve Türkiye, Kafkaslarda etkinlik alanlarını Azerbaycan ile oluşturmaya çalışırken, RF; İran ve Ermenistan'la birlikte dengeleyici politika uygulamaya çalışmışlardır. Moskova yönetimi; İran'la Ortadoğu'da Batı karşıtı politikalarda yardımlaşmış, aksi kararlara karşı veto hakkını kullanarak, İran'ı BM'de koruma şemsiyesi altına almıştır.

Moskova yönetimi nükleer çalışmalarda İran'a aktif bir şekilde destek vermiştir. RF ve İran birbiriyle daha yakın ilişkiler içinde, ŞİÖ gibi uluslararası örgütlerin etrafında toplanarak, hem enerji, hem de jeopolitik anlamda Batı'ya karşı alternatif oluşturma amacındadırlar (Kahraman, 2016).

3.2.3.Yeni Uluslararası Örgütlerde İşbirliği/Hegemonya Arayışı

Soğuk Savaş sürecinde Varşova Paktı, COMECON gibi yapılanmalarla bir güç merkezi oluşturmuş olan SSCB'nin etkinliğini yitirip, Glasnost ve Perestroyka ile dağılması akabinde ortaya çıkan 15 farklı cumhuriyetin arasında en büyük yüzölçüme sahip olan Rusya Federasyonu, 1990'lardan itibaren ABD merkezli tek kutup olarak devam eden dünya düzenine karşı bir sistem oluşturması amacıyla yeni bölgesel örgütlerin kurulmasına öncülük etmiştir.

Bu bölgesel örgütlerden Bağımsız Devletler Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Avrasya Ekonomi Ortaklığı/Avrasya Birliği ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nü sırasıyla inceleyeceğiz (Gazıgil, 2012: III).

3.2.3.1.Bağımsız Devletler Topluluğu

Bağımsız Devletler Topluluğu, 8 Aralık 1991 tarihli Minsk ve 21 Aralık 1991 tarihli Alma Atı Antlaşmaları ile Sovyetlerin dağılışından sonra kurulmuştur (Hüseynov, 2013). Anlaşmaya sırasıyla Beyaz Rusya/Belarus, RF, Ukrayna, Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'dan sonra Aralık 1993'te Gürcistan'da katılmıştır. Baltık Cumhuriyetleri ve Gürcistan, Sovyet sisteminden koptukları için yeni yapılanmada yer almadıklarını açıklamışlardır (Özen, 1995). Böylelikle 15 eski SSCB üyesinden 12'si BDT üyesi olmuştur.

2008'deki Beş Gün Savaşı sonrası 2009 yılında Gürcistan topluluktan ayrılmış; üyeler arasında yer alan Türkmenistan da sürekli tarafsızlık politikası gerekçesinden dolayı BDT'deki konumunu zayıflatarak -ortak üye- seviyesine indirmiştir. Organizasyonun merkezi Minsk'tedir. Belli başlı amaçlar etrafında toplanan yapılanmanın amaçları şunlardır:

- Politik, ekonomik, ekolojik, insani, kültürel ve diğer alanlarda işbirliği sağlamak,
- Serbest ticaret bölgesi oluşturarak, eşit ve karşılıklı çıkarları gözetken kalkınmayı sağlamak,
- Uluslararası barış ve güvenliği sağlamak,

- BDT vatandaşları arasında serbest iletişimi geliştirmek,
- Organize suçlar ve uluslararası terörizmle mücadele etmek,
- Üyeler arası anlaşmazlıklara barışçıl çözümler üretmek.

BDT içinde bütün bunların dışında ayrıca entegrasyon yapılanmalarına gidilmiştir. Örneğin; Orta Asya Ekonomik Topluluğu (CAEC/1994), Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın katıldığı topluluk, devamında Orta Asya İşbirliği Örgütü (CACO/2002) haline dönüşmüştür. (Topluluğa Rusya'nın da katılımıyla 5 üyeli bir yapı oluşmuştur). Ayrıca su, enerji, gıda ve iletişim konsorsiyumları kurulması da kararlaştırılmıştır.

Bir başka yapılanma ile 1995 yılında Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Rusya arasında Gümrük Birliği (CU) kurulmuş ve 2000 yılında Astana Anlaşması ile Rusya'nın öncülüğünde yenilenerek, Tacikistan'ın da katılımıyla Avrasya Ekonomik Topluluğu (EAEC)'na dönüştürülmüştür. 2005 yılında St. Petersburg Zirvesi ile Orta Asya İşbirliği Örgütü ile Avrasya Ekonomik Topluluğu birleştirilmiştir. Bu yeni yapılanmadan rahatsız olan Özbekistan üyelikten ayrılmıştır (2008). Yeni anlaşmayla birlikte, Gümrük Birliğini geliştirme, tek ekonomik alan oluşturma ve ekonomik ve insani alanlarda entegrasyonu geliştirme amacı güden bir yapılanmaya gidilmiştir (Eren, 2012: 45-47).

3.2.3.2. Şangay İşbirliği Örgütü

Şangay İşbirliği Örgütü, daha çok Rusya ve Çin'in ortak girişimleriyle kurulan bir örgüttür. 1996 yılında sınır güvenliğini sağlamak amacıyla Rusya, Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan devletleri arasındaki eşgüdümle beraber şekillendirilen bu örgüt 2001 yılında Özbekistan'ın da katılımıyla Şanghay İşbirliği Örgütü ismini almıştır (Divarçı, 2013: XI). 14-15 Haziran 2001 tarihinde Şangay'da düzenlenen Devlet Başkanları Zirve toplantısında, Şangay Beşlisi'ni, Şangay İşbirliği Örgütü haline dönüştüren deklarasyonla, yeni yapılanma haline gelerek kurumsallaşma doğrultusunda değişiklikler yapmışlardır. Son haliyle Çin, Rusya, Kırgızistan, Tacikistan, Kazakistan, Özbekistan, Hindistan ve Pakistan'ın üye olduğu; Afganistan, Moğolistan, İran ve Belarus'un gözlemci statüsünde olduğu;

Türkiye, Azerbaycan, Sri Lanka, Ermenistan, Kamboçya ve Nepal'in de diyalog ortağı bir örgüt haline gelmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Şangay İşbirliği Örgütü'nün yönetim merkezi olarak Pekin, resmi dilleri Çince ve Rusça'dır. ŞİÖ'nün belli başlı kurulları vardır. Bunlar; Devlet Başkanları İstişare Kurulu, Devlet Başkanları Kurulu, Dışişleri Bakanları Kurulu, Bakanlıklar arası Kurul, Ulusal Koordinatörler Kurulu, Bölgesel Antiterör Organizasyonu, Genel Sekreterlik ve Bankalar arası Birlik. En yüksek karar alma organı Devlet Başkanları Danışma Kuruludur. Devlet başkanları her yıl toplanıp örgütün temel çalışma ilkelerini belirlemektedirler. Üye ülkelerin her biri dönüşümlü olarak her sene dönem başkanlığı görevini yürütmektedir. Örgütün bütçesini Danışma Kurulu, uluslararası problemleri Dışişleri Bakanlar Kurulu, bölgesel güvenliği Bölgesel Antiterör Organizasyonu, ŞİÖ'nün organizasyonlarını da genel sekreterlik yürütmektedir (Gazigil, 2012: 52-53; SCO, 2017).

Şangay İşbirliği Örgütü genel itibariyle Rusya ve Çin önderliğindeki yapılanmaya giden bir şekle bürünmesine rağmen, çok kutuplu dünya sistemine giden sürecin yapı taşlarından olmaya çalışmıştır. BM Güvenlik Konseyindeki iki ülkeye ait veto hakkının da olması kendilerine ait bir etkinlik alanı oluşturmuş ve Rusya'nın elindeki güç sağlayan unsurlar arasında yer almıştır. ŞİÖ'nün geleceğe yönelik bir genişleme planı olması ve şemsiye alanı oluşturması, Asya'da bir savunma organizasyonu haline gelme ihtimalini artırmaktadır. Moskova ve Pekin arasındaki olası bir alan ve hâkimiyet mücadelesinin ŞİÖ'nün etkinliğini azaltma ihtimali de göz ardı edilmemelidir (Ekemenli, 2013: 92-94).

3.2.3.3. Avrasya Ekonomi Ortaklığı/Avrasya Birliği

Avrasya Ekonomi Ortaklığı ve devamında Avrasya Birliği, Ekonomi Ortaklığı olarak yapılandırılan BDT paralelinde kurulan ve SSCB üyesi ülkelerin bağımsızlıkları ardından ekonomik ilişkilerinin düzenlenme ve ticaret hacmini artırma çabalarına yönelik bölgesel bir entegrasyon yapılanmasıdır. Rusya Federasyonu, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın katılımıyla 10 Ekim 2010'da kurulmuştur. En büyük icra organı Genel Sekreterliktir. Yardımcı kurullar olarak Üye Ülkeler Adalet Bakanları İstişare Kurulu, Maliye ve Ekonomi Politikaları

İstişare Kurulu, Sınır Sorunları İstişare Kurulu ve Merkez Bankaları Yöneticileri İstişare Kurulu birimleri de oluşturulmuştur (Gazigil, 2012: 56-60).

Yapılanma kademeli olarak, Gümrük Birliğinden Avrasya Birliği'ne doğru giderken, Avrasya Ekonomi Ortaklığı da yeni bir aşama olarak ortaya çıkmıştır. SSCB'nin başarısızlığı üzerine Rusya öncülüğünde katı kurallara dayalı olmayan, coğrafi birliğe dayalı yapılanma öngörülerek kurulmuştur. Avrasya Birliği'ne Rusya, Kazakistan ve Belarus arasında 2010 yıllarına dayanan temelleri olan bir yapılanma diyebiliriz (Ağır ve Ağır, 2017: 112; EEU, 2015).

Tarihsel gelişim içerisinde 2012'den itibaren RF, Kazakistan ve Belarus arasında Ortak Ekonomik Alan uygulaması hayata geçirildi. Birlik Ermenistan'ın da katılımıyla, 1 Ocak 2015'te resmen kurulmuştur. Kırgızistan da 1 Mayıs 2015'te üyeliğe kabul edilmiştir. Birliğin en önemli yapılandırması Avrasya Ekonomik Yüksek Kurulu'dur. Üye devlet başkanlarından oluşan ve yılda bir kere toplanan organ, birliğin stratejisini, talimatlarını, geleceğe dönük politikalarını belirleyen ve bütçeyi de onaylayan bir organdır.

Avrasya Hükümetlerarası Konseyi, karara bağlanamayan meselelerin müzakere edilmesi için yılda iki kez toplanır. Ayrıca Komisyon Yönetim Kurulu ve Komisyon Konseyi'nden oluşan Avrasya Ekonomik Komisyonu da, ekonomik bütünleşme önerileri sunan düzenleyici bir organdır. Birliğe dair diğer bir organ da Birlik Mahkemesi adlı organdır. Üçüncü şahıslarla imzalanan antlaşmalar çerçevesinde uluslararası antlaşmaların üye devletler tarafından düzenli bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını teminat altına alan organdır. Başkenti Minsk'te olan bu yapılanma üçüncü tarafların ve yatırımcıların menfaatlerini koruyup, üye devletlerin hükümet başkanları tarafından atanan altı yargıçtan oluşmaktadır (Yılmaz, 2017: 66-68; Gazigil, 2012: 60-65).

3.2.3.4. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO), 15 Mayıs 1992 tarihinde Ermenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan'ın SSCB dağılışından sonra kurduğu bir örgüttür. 1993 yılında Beyaz Rusya, Azerbaycan ve Gürcistan'da yapılanmada yer almıştır. 2002 yılında Azerbaycan, Gürcistan ve

Özbekistan üyelikten çıkmışlardır. Afganistan ve Sırbistan gözlemci statüde üyeliklerine devam etmektedir. 2002 yılında üye olan devletler arasına Belarus da katılmıştır (Yesevi, 2013; Sputnik News, 2016).

KGAÖ, güvenlik ve dış politika eksenli faaliyet gösterdiği, kolektif güvenliği Kafkasya, Orta Asya ve Doğu Avrupa olarak bölgelere ayrılmıştır. Birimleri arasında; Kolektif Güvenlik Kurulu, Daimi Kurul, Genel Sekreterlik, Savunma Bakanları İstişare Kurulu, Dışişleri Bakanları Kurulu ve Milli Güvenlik Sekreterleri Kurulu yer almaktadır (CSTO, 2018).

KGAO, ABD merkezli dünya sistemine karşı askeri amacı önceleyen bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır. Üye ülkeler arasındaki sınır ihtilaflarını çözme amacı ile ortak bir güvenlik anlayışı ve yaklaşımı ile hareket ederek amaçlarını gerçekleştirmeleri KGAO'nü güçlendiren bir unsur olmuştur.

2008 Gürcistan Beş Gün Savaşı esnasında Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarının Rusya tarafından tanınmasına üye ülkelerin karşı çıkması, örgüt içi sorunlar arasında yer almıştır. KGAO üye devletlerle birlikte ortak askeri tatbikatlar yapmaktadır. Ancak ortaklığın Rusya'nın silah ithalatçısı olduğu bir bağımlılık ilişkisine dönüşmesi ve Rusya'nın kısıtlı silah satışı üyelerin huzursuzluğunu artıran bir unsur olmaktadır (Gazigil, 2012: 68-70).

3.2.4. Rus Gizli Servis Yapılanması

Rusya dış politikasını oluştururken istihbarat, emniyet ve tahkikat organlarını kullanmaktadır. Rus güvenlik servisleri uzmanı olan Mark Galeotti'nin "her bir organın güçlü olduğunun düşünülmemesi" gerektiği yönünde çekincesi vardır. Rus Federal Güvenlik servisi FSB; eski Sovyet KGB'sinin halefi durumundaki bir yapıdır. Karşı istihbarat, iç güvenlik, sınır güvenliği ile terörizmle mücadele ve gizli izleme faaliyetlerini yürütmektedir. Eski Sovyet cumhuriyetleri içerisinde serbestçe operasyon yapabilme ve Devlet Başkanı onayı dâhilinde askeri anti-terör harekâtları yürütme yetkisine sahiptir. Rusya'nın bütün kolluk kuvvetleri ve istihbarat servisleri FSB'nin kılavuzluğunda çalışmaktadır. GRU (Gnerealnogo Shtaba - Baş İstihbarat

Dairesi) Genelkurmay'a bağlı istihbarat teşkilatı ile Spetsnaz (Özel Amaçlı Birlik) harekât gücü olarak FSB ile koordineli hareket etmektedirler.

The Guardian'dan Shaun Walker, FSB'den "sıradan bir güvenlik servisinden daha fazlası" ve "...seçkin bir polis timi ile bir gizli servisin işlerinin birleştiği" bir yapı olarak bahsetmektedir. Galeotti ayrıca FSB'nin güvenlik kurumlarının en istikrarlı yapısı olduğunu da aktarmaktadır. Putin'in KGB kökenli bir başkan olması nedeniyle, Kremlin'indeki birçok göreve KGB geçmişi olan görevliler getirilmiştir. FSB'nin Başkanı ayrıca Rusya Ulusal Güvenlik Konseyi Daimi üyesidir.

İçişleri Bakanlığına bağlı emniyet ve iç birlikleri, MVD yapılanması olarak bilinmektedir. Bunların yanında çevik kuvvet olan OMON (toplum polisi) bakanlığın gözle görünür faaliyetlerini yürütmektedir.

SSCB sonrası dönemde, KGB'den ayrılan Dış İstihbarat Servisi (SVR); casusluk ve istihbarat toplama faaliyetleriyle, devlet başkanına Rus güvenliği açısından önemli bilgileri aktarmaktan sorumludur (Thoburn, 2015: 50-52).

SONUÇ

Bu tezde Rusya Federasyonunun diaspora Ruslarına yönelik dış politikası analiz edilmiştir. Yakın dönemde dış politikasını yönlendiren, diaspora, Rus askeri doktrini, Rus dış politika doktrini, siyasal partilerin eğilimleri, Rus siyasi karar alıcılarını etkileyen Avrasyacılık/Atlantikçilik akımları, Sovyetlere yönelik hamleler, Rus kimliği ve Rus siyasi tarihini ele alarak dış Ruslara ilişkin eğilimler aktarılmıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra, Rusların yaşadığı coğrafi alanın çeşitliliği doğrultusunda, Rusya Federasyonu'nun çeşitlendirilmiş politik argümanlarının uygulanma biçimi incelenmiştir.

XX. yüzyıl sonunda, Avrasya'daki güç mücadelesi Soğuk Savaşın bitişi ve SSCB'nin dağılışıyla birlikte, yeni bir boyuta taşınmıştır. Bölgede kurulan yeni cumhuriyetler, sahip oldukları yer altı ve yer üstü zenginlikleri nedeniyle, var olan sorunlarının yanında her tür dış etkiye açık hale gelmiştir.

Eski Sovyet devletlerinin dağılmasından sonra ortaya çıkan yeni devletlerin var olan siyasal sorunları yanında, ekonomik anlamda da güçsüz olmaları, Avrasya bölgesinde, bölgesel ve küresel güçlerin dış müdahalelerine maruz kalmıştır. Tek kutuplu sistemin dünyada etki alanını artırması, bölgede yeni kurulan devletlere liberal politikaların dayatılması sonucunu doğurmuştur.

RF'nin dış politika oluştururken diaspora unsurunu ön plana çıkarması aslında XXI. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. RF kurulmasından hemen sonra, ekonomik, sosyolojik, siyasi birçok sorunla uğraşması nedeniyle, sadece kısıtlı bir hamle yaparak çifte vatandaşlık yolunu önermiştir. Bu politikanın başarılı olamaması üzerine, siyasi karar alıcıları diaspora üzerine ek politik, kültürel ve ideolojik altyapı önlemleri almaya çalışmıştır.

RF'nin kuruluşundan beri uğraştığı sorunların büyüklüğüyle birlikte, sorunlu devlet başkanı Yeltsin döneminde, siyasi karar alıcıların politik tercihlerinin Avrasyacı/Atlantikçi tarzında sıkışmış oluşu, Atlantikçi politikaların denenip başarısızlığının tescillendiği bir dönem olmuştur.

Putin'le birlikte merkeziyetçi yapıya oluşturularak daha istikrarlı bir ülke yapısına kavuşan Rusya Federasyonu, müteakiben Avrasya öncelikli bir dış politika tercih etmiştir. RF, bu jeopolitik tercihiyle birlikte, küresel güç olma amacıyla, SSCB'den ayrılan 14 cumhuriyetin Rus kökenli unsurlarına yönelik eylem planları oluşturmaya başlamıştır. Öncelikli olarak Yakın Çevre Doktrininin ilan edilişi, eski Sovyet coğrafyasına yönelik ilk belgelerden olmuştur. RF'de Avrasyacılık ideolojisinin yaygınlaşmasıyla birlikte, siyasal partiler de eski SSCB nüfuz bölgesi hakkında politikalar üretmeye başlamıştır.

Tarihi açıdan Rus kimliğinin varlığı; siyasi, kültürel, ekonomik vb. birçok alanda diasporaya yönelik kararların arka planını oluşturmaktadır. RF'nin kurulmasıyla, Rus kökenli insanlar çeşitli sınır sorunları nedeniyle farklı Sovyet cumhuriyetlerine dağılmıştır. Rusya, diasporadaki Rus azınlığın sorunlarıyla ilgili birçok karar alıp, bir yandan diaspora Ruslarının hakkını savunmuş, öte yandan da bu vesileyle, diğer ülkelerin iç işlerine müdahale imkanı elde etmiştir.

Diaspora Ruslarına ilişkin politikalar oluşturulurken, özellikle Ortodoks Kilisesi tekrar merkeze alınarak, tarihteki benzerleri gibi Ortodoks mezhebi öncelikli eylemlere girişilmiştir. Kilise paralelinde hazırlanan politik eylemler ve onları

destekleyen organizasyonların (Russkiy Mir Vakfı vb.) varlığı ile bütüncül biçimde eski Sovyet ülkelerine yönelik bir ilişki ağı oluşturulmuştur.

RF; diğer ülkelerden farklı olarak uluslararası hukuka dayanan “devam eden devlet statüsü”nü kullanarak(Bir şekilde rejim değişikliği geçirmiş bir devletin selef devlete dair ikili anlaşmalar, organizasyon temsili vb. hakların devamı), Sovyet sisteminden ayrılan ülkelerle istediği şekilde ilişki kurabilme avantajını elde etmiştir.

Diaspora Ruslarına ilişkin politikalar, bütüncül bir bakış açısıyla incelendiğinde politika oluşturulurken, aşağıdaki kriterlerin, kararların alınmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz:

1) Diaspora unsuru, Avrasya’daki güç boşluğundan yararlanmak isteyen bölgesel ve küresel her gücün kullanabileceği bir olgudur. Yeni Rus devletinin içerisinde yapısal olarak en büyük etnik azınlık olarak barınan Türk kökenli bireylerin varlığı devletin bütünlüğü için bir müdahale aracı olarak kullanılmaktadır. Benzer bir şekilde Rus kimliğine sahip veya Rus kökenli vatandaşların Sovyet sisteminden ayrılan ülkelerin içerisindeki varlıkları merkezi yapısını Putin döneminde güçlendiren RF’nin müdahale edebilme kapasitesini sağlamaktadır.

2) RF’nin, diaspora Ruslarına ilişkin politikasını oluştururken öncelikle insani amaçlar taşıdığını söylemek mümkün değildir. Bu nedenle, Kremlin yönetiminin iç ve dış politikasını şekillendirirken, diaspora unsurunu güç maksimizasyonunu sağlama aracı olarak kullandığını söylemek mümkündür.

3) Rus kimliği tanımının içerisinde yer alan unsurlarla ilgili politika belirlenirken, coğrafi alan yanında, tarihi arka planın da dış Ruslara ilişkin yaklaşımları etkilediği görülmektedir.

4) RF’nin dış politika belirleme araçları arasında; diaspora unsurlarının dışında, çeşitli uluslararası örgütler, bölgesel veya uluslararası dostluklar yer almaktadır. Ayrıca, tarihi Rus Ortodoks mezhebi ve Kilisesi’nin gücünden yararlanıldığı da ortadadır.

Sonuç olarak RF’nin diaspora politikasına ilişkin oluşturulan argümanlarla ilgili söylenebilecekler şunlardır:

Uluslararası ilişkilerde kullanılan diaspora terimi, tarihi açıdan, bilinen haliyle milattan önceki Yahudi Sürgününe dayanan bir kavramdır. Dünya siyasetinde ise,

(her oluşturulan kavramın arka planı gibi) XIX. yüzyıl başından itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

Diaspora olarak etkili biçimde kullanılan unsurlar olduğu gibi, hala belirgin bir etkinliğe sahip olamayan unsurlar da bulunmaktadır (Örn; Ahıskalılar). Bu bağlamda, İsrail Devleti'nin kurulmasında Yahudi Diasporasının başarısının çok etkili olduğunu, söylemek mümkündür.

Normal şartlarda, bölgesel ve küresel güç merkezleri tarafından tercih edilmeyen diaspora unsurları, söz konusu politikalar başarılı olmayınca, -Sert Güç- argümanlarıyla birlikte kullanılan bir araç olmuştur. Yumuşak Güç unsurları arasında yer alan ve dış politikada güç maksimizasyonu oluşturma araçları arasında diaspora da bir artı değer olarak hesaba katılmalıdır.

Tezimin içeriğini şekillendiren RF'nin diasporasına yönelik politikasına baktığımızda: RF'nin karar alıcılarının Rus kimliğine sahip veya Rus ideasını yaşayan insanlarla beraber birlikteliği oluşturma eğilimi gerekmektedir. Bilindiği üzere Rus diasporasındaki çoğu unsurun Rusya'yı anavatan olarak görmediği ve RF ile bir bağlantısının kalmadığı görülmektedir. Dolayısıyla; bağlantısı olmayan unsurların birlik ve beraberlik, anavatanı önemseme vb. gibi kabulleri olmayacaktır. Özellikle Batı cephesine yakın olan Baltıklar gibi bölgelerde yaşayan Rus kökenli insanların Rusya'dan uzaklaştığı ve RF yerine AB/ABD eksenine yaklaştığı ve liberal eğilimli politikaları tercih ettiği görülmektedir. Bunun karşısında, Rus Ortodoks Kilisesi merkezli ve Ruskiy Mir Vakfı vb. kurumlarla beraber Rusça eğitimi, çeşitli teçhizatların sağlanması, filmler, etkinlikler düzenlenmesi gibi faaliyetler, RF'den ve kendi ülkesinin yönetiminden tedirgin olan Rusofil ya da Rus kökenli insanların anavatanla bağlantılarını sağlamlaştırdığı görülmektedir.

Rusya Federasyonu, birçok yapısal sorun, ekonomik kriz ve bölgesel/küresel krizlere rağmen, yaptığı hamlelerle belirli bir etki alanı oluşturmuştur. RF'nin, uluslararası örgütlerdeki gücü (BM'deki 5 Daimi üyeden biri, veto hakkına sahip), Yeni Büyük Oyundaki mücadele alanında sahip olduğu avantajları dikkate alınarak, bölgesel güçten daha çok, potansiyel olarak küresel güçler arasında değerlendirilmesi gerekir.

RF, sıkıntılı bir coğrafyaya sahip olmasına rağmen, eski Sovyet cumhuriyetlerinin yanında bütünleştirici bir kimlik öne sürmesi ile Avrasya'da geniş

bir etkinlik alanı oluşturmaktadır. Günümüz siyasi güç mücadelesinde ABD ve Batı dünyasının geri planda kalması, RF'yi sahip olduğu kapasite ile birlikte daha etkin bir konuma getirmektedir.

Mart 2018 seçimlerinde tekrar seçilen Vladimir Putin'in 4. kez başkanlık döneminde, diasporaya yönelik politikaların artacağı ve diaspora'nın daha etkin bir enstrüman olarak kullanılacağını öngörmek mümkündür. RF'nin kutuplardaki üstünlüğü başta olmak üzere, hava/kara/deniz kuvvetleri ve nükleer gücünü artırması ile birlikte diaspora daha etkin bir güç haline gelecektir.

Son söz olarak; Rusya Federasyonu'nun kuruluşundan itibaren yaşadığı dezavantajların büyük çoğunluğunu avantaja çevirmiş olmasını dikkate alarak, uluslararası arenada daha etkili, kimi zaman savaşları engelleyen bir denge unsuru oluşturan bir devlet haline geleceğini söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Acar, Kezban (2014). **Ortaçağ'dan Sovyet Devrimine Rusya**. İletişim Yayınları: İstanbul.

Aliyev, Zaur (2015), "*Rusya'da Faaliyet Gösteren Siyasal Partiler*", ed: İrfan Kaya Ülger, **Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları.

Arı, Tayyar (2009).**Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**. Bursa: Mkm Yayıncılık.

Brubaker, Roger (1996). **Nationalism Reframed: Nationhood and The National Question in the New Europe**. Cambridge University Press.

Bulut, Remzi (2016). **Moldovadaki Gagavuz Türkleri(Gagavuz Türklerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerine Araştırma)**. Fakülte Kitabevi Yayınları: Isparta.

Carr, Edward Hallett (1989). **Sovyet Rusya Tarihi Bolşevik Devrimi 1**. Metis yayınları: İstanbul.

Caşın, Mesut Hakkı ve Giray Saynur Derman, (2016). **Rus Dış Politikasındaki Değişim ve Kremlin Penceresinden Yeni Ufuklar**. Ankara: SRT Yayınları.

Clarke, Michael ve White, Brian (1989). **Understanding Foreign Policy: The Foreign Policy Systems Approach**, Aldershot, Edward Elgar Publishing.

Clifford, James (1994). “*Diasporalar*”, ed. Mehmet Ali Yolcu. **Diaspora ve Kimlik**. Konya: Kömen Yayınları.

Çuhadar, Esra (2012). “*Dış Politikada ‘Karar Birimleri’ Açısından Karar Alma Süreçleri ve Türkiye Örneği*”, der. Efeğil, E. ve Kalaycı, R. **Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi**, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Dağı, Zeynep (1998). “*Rusya’nın Yakın Çevre Politikası ve Türkiye*”. Ed. İhsan D. Dağı, **Türk Dış Politikasında Gelecek ve Değişim**. Ankara: Siyasal Kitabevi, s.83-87.

Dugin, Aleksandr (2005), **Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım**, Küre Yayınları, 4. Baskı: İstanbul.

Efeğil, Ertan (2015). “*Rus Dış Politikasında Kimliğin Etkisi(1991-2008 Arası Dönem)*”, ed: İrfan Kaya Ülger, **Putin’in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları.

Efeğil, Ertan (2012). “*Türk Dış Politikası Karar Verme Sürecini Etkileyen Faktörler*”, (der.) Ertan Efeğil ve Rıdvan Kalaycı, **Dış Politika Teorileri Bağlamında Türk Dış Politikasının Analizi** Cilt I, Ankara: Nobel Yayınevi, s. 85 – 102.

Eralp, Atilla(2010). “*Sistem*”, der. Eralp, Atilla, **Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar**, İstanbul: İletişim Yayınları, sn:125-155.

Gaddis, John Lewis (2005). **The Cold War A New History**, The Penguin Press: New York.

Gessen, Massha (2012). **Putin: Yüzü Olmayan Adam**, Epsilon Yayınları: İstanbul.

Gorbaçov, Mihail(1991). **Kendi Kaleminden Dünyayı Sarsan Üç Gün**, Real Yayınları: İstanbul.

Günay, Bekir (2015). “*Ukrayna’nın Geleceği ve Kırımın Durumu*”, ed: İrfan Kaya Ülger, **Putin’in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları, sn:377-387.

Hosking, Geoffrey (2006). **Rusya ve Ruslar Erken Dönemden 21. Yüzyıla**. İletişim Yayınları: İstanbul.

Holsti, K.J., Englewood Cliffs, N.J., (1967) “**International Politics: A Framework for Analysis**”, Prentice/Hall.

Hudson, Valerie (2008), “*The History and Evolution of Foreign Policy Analysis*”, (der.), Steve Smith, Amelia Hadfield ve Tim Dunne, **Foreign Policy: Theories, Actors, Cases**, London, Oxford University Press.

İmanov, Vügar (2008). **Avrasyacılık-Rusya’nın Kimlik Arayışı**. İstanbul: Küre Yayınları.

İwaskiw, Walter R. (1995). **Estonia, Latvia, and Lithuania Country Studies**, Federal Reserach Division Library of Congress, First Edition.

Karabulut, Bilal, (2011). “*Rusya Gürcistan Savaşı(Beş Gün Savaşı) ve Kafkasya’da Değişen Dengeler*”, der. Mehmet Seyfettin Erol, **Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya’nın Değişen Jeopolitiği Yeni Büyük Oyun**, Barış Kitap Yayınları, Ankara, sn: 187-207.

Kenez, Peter, (2006). “**A History Of The Soviet Union Form The Beginning To The End**”, Second Edition, Cambridge University Press.

Kodaman, Timuçin; Gonca, İsa Burak(2015). “*Putin Döneminde Rusya’nın Orta Asya Politikası*”. ed: İrfan Kaya Ülger, **Putin’in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları, sn: 411-427.

Kurat, Akdes Nimet (1987).**Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917’ye Kadar**. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

Mikail, Elnur Hasan(2007). **Rus Dış Politikası ve Yeni Çar Putin**. IQ Yayıncılık: İstanbul.

Ploky, Serhii (2015). **The Gates Of Europe A History Of Ukraine**, Basic Books.

Rosenau, James(1980). **The Scientific Study Of Foreign Policy**, İkinci Basım, New York, Nichols Pub. Co.

Onay, Yaşar(2015). “*Vladimir Putin’in Başkanlığı Bir KGB Projesi Mi?*”, ed: İrfan Kaya Ülger, **Putin’in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları.

Özcan, Sevinç Alkan(2005). **Bir Sovyet Mirası Rus Azınlıklar**, Küre Yayınları: İstanbul.

Primakov, Yevgeni(2010)(a). **Rusların Gözüyle Ortadoğu**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Primakov, Yevgeni(2010)(b). **Rusyasız Dünya**. İstanbul: Timaş Yayınları.

Shakhmatov, A.A.(1914).**The Chronicle Of Novgorod(1016-1471)**. London Offices Of The Society, Camden Third Series Vol.XXV.

Sönmezoğlu, Faruk(2005). “**Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**”, Filiz Kitabevi: İstanbul.

Söylemezoğlu, Galip Kemali(1939). **Rusya Tarihi**, İstanbul: Kanaat Kitabevi.

Subtelny, Orest(2009).**Ukraine A History**. Fourth Edition, University of Toronto Press Incorporated.

Trubetskoy, Nikolay(2012). **Avrupa ve Beşeriyet**. İstanbul: Küre Yayınları.

Ülger, İrfan Kaya(2015). “*Çağdaş Rusya’nın Enstantane Portresi*”, ed. İrfan Kaya Ülger. **Putin’in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi**, Ankara: Seçkin Yayınları.

Yapıcı, Merve İrem(2010). **Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler**. USAK Yayınları: ANKARA.

2.Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Ağır, Osman ve Ömer Ağır (2017). "Avrupa Birliği ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması".**Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 1.

Ak, Ömer(2009). "Dış Politika Analizi ve Liderlik: Süleymaniye Krizi Sürecinde R.T. Erdoğan Örneği". Yüksek Lisans Tezi. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

Akhundova, Jale (2013). "Rusya'nın Siyasal Partileri ve Milliyetçilik Görüşleri", **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4, Sayı:11, Haziran.

Aksakal, Hasan (2009). "Stalin ve İkinci Dünya Savaşı Bağlamında Milliyetler Politikası", **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 6, sayı: 21, Bahar.

Alkan, Mustafa Nail (2015). "Almanya-Rusya İlişkileri Bağlamında Ukrayna Krizi". **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Bahar, Sayı:45.

Alver, Füsün (2012). "*Ulus Ötesi Tasarlanmış Cemaat Olarak Ermeni Diasporasının Almanya'da Politik Halkla İlişkiler Çalışmaları ve Geleneksel ve Yeni Medyayı Politik Mücadelede Araçsallaştırılması*". Ed. Hasret Çomak, Arda Ercan, Bilge Ercan. **Uluslararası Kafkasya Kongresi**. Bildiriler Kitabı. Kocaeli.

Anzerlioğlu, Yonca (2004). "Geçmişten Günümüze Türk Dünyasında Hıristiyan Türkler", **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 2, Yaz.

Aslanova, Sevinç (2006). Rus Ortodoks Kilisesi Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**: Ankara.

Ataöv, Türkkaya (1968), "Rus Devletinin Kuruluşu", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, (http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/23/4/11_Turkkaya_ATAOV.pdf),(Çevrimiçi), 20.05.2018).

Atasoy, Emin (2009). "Rusya Federasyonunda Yaşanan Demografik Krizlerin Analizi", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi** Sayı, 18, sn: 21-38.

Ateş, Oktay (2017). "Rusya Federasyonu'nun Arktika Politikası", **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, VI/I.

Ayan, Ergin (2010). "Avrasya'da Değişen Dengeler Üzerinde Oynanan Küresel Oyunlar". **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 37-54.

Aydın M. (1996). "Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz." **SBF Dergisi**. 51(1), sn:71-115.

Ayhün, Erşahin Ahmet (2015). “Anılarla 18 Mayıs 1944 Sürgünü”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:2, sn: 91-112.

Baharçiçek, Abdülkadir ve Osman Ağır (2014). “Rusya’nın Başarısız Demokratikleşme Tarihi”, **Birey ve Toplum Dergisi**, Cilt:4, Güz, Sayı: 8, sn: 5-27.

Barjough, Samira Mirzazad (2015). İran’da Siyasi ve Ekonomik Çıkar Çatışmaları(1921-1950), Yüksek Lisans Tezi, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bitlis.

Barut, Evren (2010). “Orta Asya’da Küresel Güç Olarak Rusya’nın Yeniden Yükselişi”, **Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü**: Ankara.

Benhür, Çağatay (2004). “Stalin Dönemi Türk-Sovyet İlişkileri”. **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, sayı: 15, sn: 325-337.

Benhür, Çağatay (2008). “1920’li Yıllarda Türk-Sovyet İlişkileri: Kronolojik Bir Çalışma”. **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:24, sn: 277-313.

Beydilli, Kemal (2008). TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt:35. İstanbul.

Blitt, Robert C. (2011). “Russia’s “Orthodox” Foreign Policy: The Growing Influence of The Russian Orthodox Church Shaping Russia’s Policies Abroad”. **University of Pennsylvania Journal of International Law**, Vol.33, Iss.2, Art.2.

Bölükbaşı, Ahmet Arkın (2007). “Kuzey Kafkasya Özerk Cumhuriyetleri Bağlamında Rus Dış Politikası.”. Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

Brubaker, Rogers (2005). “The ‘diaspora’ diaspora”. **Ethnic and Racial Studies**, Vol.28, No. 1, sn. 1-19.

Burget, Fazıl Ahmet(2013). “Durand Hattı: Ağanistan-Pakistan Arasında Yaşanana Kavganın Diğer Adı”, **Ortadoğu Analizi**, Cilt:5, Sayı: 56.

Büyükakıncı, Erhan (2012). “Türk Rus İlişkilerinin Değerlendirilmesi: Güvenlik Sorunsalından Çok Boyutlu Derinliğe Geçiş”. **Sovyetler Birliği’nin Dağılmasından Yirmi Yıl Sonra Rusya Federasyonu: Türk Dilli Halklar-Türkiye İle İlişkiler**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını: Ankara, sn: 779-842.

Canikoğlu, Erhan (2010). “Putin Döneminde Rusya Federasyonu’nun Yakın Çevre Politikası: (2000-2008)”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. Ankara, s.17-21

Çolak, Özlem(2010). “Lenin Döneminde Türk-Rus İlişkileri(1917-1923)”. Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**: Isparta.

Demirci, Kürşat (2007). TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt:33. İstanbul.

Derman, Giray Saynur (2016). “Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) Dönemi Rus Dış Politikası Paradigmaları”. **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 10, Sayı:19, sn: 283-295.

Divaracı, Burak(2013). “Yeni-İşlevselcilik Ve Güvenlik Topluluğu Teorileri Işığında Şangay İş Birliği Örgütü”, Yüksek Lisans Tezi, **Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü**. İstanbul.

Doğar, Mustafa Oğuzhan (2017). “1919-1923 Türk-Rus Siyasi İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 5, Sayı 12.

Dualı, Şir Muhammed (2012). “XX. Yüzyıl Rusyası Sosyo-Politik Yapısında Rus Ortodoks Kilisesi'nin Rolü”. Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**: Ankara.

Dualı, Şir Muhammed (2013). “Rus Ortodoks Kilisesi'nin Tarihi”. **Milel ve Nihal İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi**, 10(2).sn: 63-94.

Dualı, Şir Muhammed (2013). “Rusya Federasyonu'nda Milli ve Dini Kimliğin Yükselişi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:2, sn: 205-222.

Dualı, Şir Muhammed (2014). “Patrik Kiril ve Soğuk Savaş Sonrası Rus Ortodoks Kilisesinin Yeniden Yapılandırılması”, **Avrasya İncelemeleri Dergisi**, III/I, sn: 1-21.

Duman, Mehmet ve Nigar Samadov (2003). “Türkiye İle Rusya Federasyonu Arasındaki İktisadi ve Ticari İlişkilerin Yapısı Üzerine Bir İnceleme”. **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:6, sn: 25-47.

Efegil, Ertan ve Neziha Musaoğlu(2009), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemin Uluslararası Sistemin Yapısına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Eleştiri”, **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:2, Sayı:4.

Ekemenli, Tansel(2013). “Şanghay İşbirliği Örgütü, Geleceği ve Türkiye”. Yüksek Lisans Tezi, **Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**: Ankara.

Eker, Süer(2014). “Doğu ile Batı Arasında Çıkamaz Yolların Kavşağında Yolunu Arayan Bir Ülke: Moldova”. **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı:43.

Elma, Fikret(2010). “Sovyet Sonrası Rusya ve Orta Asya”. **Journal of Azerbaijani Studies**. sn:129-143.

Ercan, Murat(2015). “Uluslararası Hukuk Normları Bağlamında Kırım Meselesi: Self Determinasyon Mu? İlhak Mı?”. **The Journal Of Academic Social Science Studies**, Number 36, Yaz II.

Eren, Kasım(2012). “Bağımsız Devletler Topluluğu İçinde Türk Cumhuriyetleri”, **Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi**, Cilt/1 Sayı/1 Haziran.

Erkul, Yusuf(2013). “Türkiye'nin Ortadoğu'ya Yönelik Dış Politikasında Ahmet Davutoğlu Etkisi: Lider Düzeyi Analizi”. Yüksek Lisans Tezi. **Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**: İstanbul.

Ersoy, İlhan(2008). *Diaspora ve Kimlik: Eskişehir ve İstanbul'da Yaşayan Kırım Tatarları'nda Çoklu Kültürel Kimliğin İfade Alanı Olarak “Tepreş”*. Doktora Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü**: İzmir.

Erşen, Emre(2009). “Sovyet Sonrası Rus Avrasyacılığı ve Rusya-Türkiye İlişkileri Üzerindeki Etkileri”. Doktora Tezi. **Marmara Üniversitesi**, İstanbul.

Erol, Mehmet Seyfettin ve Aidarbek Amirbek(2014), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya’nın Dış Politikasında Yakın Çevre ve Orta Asya”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, XIV/1, Yaz, s. 155-178.

Freedman, Robert, O.(2001). “1990’larda Rusya-İran İlişkileri”, **Avrasya Dosyası**, Rusya Özel, Kış, Cilt:6, Sayı:4 s.356-374.

Gazıgil, Orhan (2012). “Avrasya Bölgesinde Rusya Federasyonu Öncülüğünde Kurulan Uluslararası Örgütler”. Uzmanlık Tezi, **Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı**: Ankara.

Gökçe, Mustafa (2011). “Soğuk Savaş Öncesinden Günümüze İran’ın Hazar Denizi Siyaseti”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 6, sayfa: 153-176.

Gökdağ, Bilgehan Atsız (2014). “Moldova’nın AB Üyeliği Sürecinde Gagauz Özerk Bölgesi Bağımsızlığa Mı Yürüyor?”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Güz, Sayı:43. s. 17-42.

Gürkaynak, Muharrem ve Serhan Yalçın (2009), “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 6, Sayı 23, Güz, s. 73-92.

Gürkan, Ülker (1964). “SSCB Siyasi Rejiminin Ana Hatları”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:1 Cilt:21, Ankara.

Gürler, Ahmet Yavuz (2017). “Avrasyacılık Bağlamında Türkiye-Rusya İlişkileri”. Ed. Abbas Karaağaçlı, Betül Karagöz Yerdelen, **VIII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu, Giresun Üniversitesi**, Bildiriler E-Kitabı, Giresun.

Han, Ahmet Kasım (2011). “Sovyet İşgali ve sürekli Özgürlük: Afganistan’da Süpergüç Müdahalelerinin Uluslararası Sisteme Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Jeopolitik İnceleme”, **Ortadoğu Etütleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 2, Ocak, sn: 57-95.

Hasdemir, Tuba Asrak (1991). “Soyvetler Birliğinde Kadının Durumu”. **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:24, Sayı:3.

Hasgüler, Mehmet, Uludağ Mehmet B. (2009). “ Üçüncü Dünya Yolunda Rusya ve Orta Asya”, Ekim, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 41.

Hıdırlıoğlu, Kübra(2011). “Sosyolojide Diaspora İncelemeleri: Görüşler, Kavramlar ve Teoriler”. Yüksek Lisans Tezi. **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Bursa.

Hüseynov, Fuad(2003). “Bağımsız Devletler Topluluğu’nun Oluşumunun Hukuki Boyutları”, 2003, C.52, S. 4. sn: 389-396.

İsmayilov, Elnur(2014), “Rusya-Batı Krizi Çerçevesinde Rusya’nın Yeni Askeri Doktrini”, No:1190, **BİLGESAM Yayınları**.

İşcan, İsmail Hakkı(2004). “Uluslararası İlişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları” **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 2, sn. 47-79.

İzzetgil, Elşan(2015). “Rusya’nın Yakın Çevre Politikasında Bir Enstrüman Olarak Etnik Temelli Sorunlar ve Güney Kafkasya”, Doktora Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

Kahraman, Emel (2016). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya Federasyonu-İran İlişkileri, Güvenlik Stratejileri”, Yıl:12, Sayı:24.

Karlık, Rıdvan (2014), “Avrupa Birliği’nin Balkanlara Genişlemesi: Balkan ülkelerine üyelik perspektifi”, **International Conference on Eurasian Economies**, (avekon.org/papers/1163.pdf, (Çevrimiçi), 21.11.2017).

Karadoğan, Umut(2013). “XIX. Yüzyılda Avrupası’nda Yaşanan İhtilal Hareketleri ve Bu İhtilallerin Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti’ne Etkileri”. **Akademik Bakış Dergisi**. Sayı:35, Mart-Nisan.

Kaya, Sezgin(2010). “Rus Dış Politikasında Batı Karşıtlığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:4, Sayı: 7, Kış, sn: 41-77.

Keleş, Erdoğan (2008). “Kırım Savaşında Karadeniz ve Boğazlar Meselesi”, **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, Sayı: 23.

Kona, Gamze Göngörmüş(2001). “Orta Asya’da Güç Mücadelesi”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Ağustos, Sayı:133, sn: 177-191.

Köçer, Mehmet (2004). Bolşevik İhtilali Sonrasında Afganistan Üzerinde İngiliz-Rus Mücadelesi, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 9/1, sn: 79-86.

Macit, Nadim(2010). “Soğuk Savaş Sonrası Rusya’da Ulusal İdeoloji, Din ve Diplomasi, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, X/2 Kış, 97-122.

Mugisiddin, O. A. (1994). “Rusya Federasyonu’nun Dış Politika Hedefleri ve Bunlar Üstündeki Etkin Faktörler”, **Avrasya Dosyası**, Cilt 1 (1), Ankara, s. 18.

Musahan, Ali Yıldız(2015). “Sovyet Rejiminin Müslümanlar Üzerindeki İnanç, Ahlak ve Aile Politikası”. **İLTED**, Erzurum, 2, sayı:44.

Oktay, Emel, G.(2015). “Avrupa Komşuluk Politikası ve Azerbaycan: Eleştirel Bir Değerlendirme”. **Bilig Dergisi**, Sayı:75.

Oldberg Ingmar (2010). “Russia’s Great Power Strategy and Medvedev”. Occasional UI Papers. **Swedish Institute of International Affairs Yayınları**

Onur, Köksal(2010). “Türk Dış Politikasında Karar Verme Süreci: Güney Kıbrıs Rum Kesimi’nin AB Üyeliği Sürecinde Kıbrıs Politikası”, Yüksek Lisans Tezi, **Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü**, Ankara.

Özalp, Osman N.(2011). “Avrupa Birliği’nin Orta Asya Politikası”, **Civil Academy**, Türk Alman Üniversitesi, sn:15-38.

Özarlan, Bahadır Bumin(2012). “Soğuk Savaş Sonrası Karadeniz’de Güvenlik Politikaları ve Türk-Rus İlişkileri”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, XII/I, Yaz, sn: 135-166.

Özel, Merve Suna(2015). “Rus Dış Politikasında Ukranya Krizi ve Türkiye’ye Etkileri”, **IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı II**, (<http://www.tlck.org.tr/iv-tlck-ii-kitap/>, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Özen, Çınar(1995). “Bağımsız Devletler Topluluğu ve Bütünleşme Olgusu”. **Yeni Forum**, İncelemeler, sn: 16-28.

Özer, Buğra ve Karadağ, Cafer Tayyar(2017), “Willy Brandt’ın “Ostpolitik”inin Alman Dış Politikasına Mirası”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 52. Sayı, Nisan, 134-148.

Özkan, Selim, Hilmi (2007). “XVII. Yüzyılın Sonları ile XVIII. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Rus İlişkileri ve Karadeniz’in Güvenliği Meselesi”, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Yaz, Sayı 14, sn: 47-62.

Özocak, Özer(2012). Diaspora: Kavramsal ve Tarihsel Bir Çözümleme(Ermeni Örneği). Yüksek Lisans Tezi. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. Kayseri.

Özsoy, İsmail(2006). “Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler”. **Bilgi Dergisi**, Güz, sayı:39.

Pehlivan, İsmail (2016). “Rusya ve Oryantalizm”. **Asya Azınlık Çalışmaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:8, Temmuz.

Petrenko, Galina(2012). “Influence of the Russian Orthodox Church on Russia’s Foreign Policy”, **4th ECPR Graduate Student Conference**, Jacobs University, Bremen.

Roberts, Geoffrey(1999). “Ideology, Calculation, And Improvisation: Spheres Of Influence and Soviet Foreign Policy 1939-1945”. **Review of International Studies**, Number 25, British International Studies Association.

Sağlam, Mühdan (2014). “21. Yüzyılda Küresel Rekabetin Zemini Ukrayna”, **A.Ü.SBF Dergisi**, 69(2), sn: 435-444.

Salihiy, Mohammad Aref (2014). “Afganistan’da İktidar Mücadelesi ve Dış Müdahaleler, 1973-2014”, Yüksek Lisans Tezi. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

Sarıkaya, Yalçın(2010). “Turuncuya Veda: Ukrayna’nın Kritik Seçimi”. **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Bahar, Sayı: 25, sn: 1-10.

Semercioğlu, Harun(2016), Ukrayna Krizi Bağlamında AB-Rusya İlişkilerinin Ekonomi Politikası, **EUL Journal Of Social Sciences(VII-II) LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Aralık.

Shafaq, Nasima(2016). “1989’da Sovyetlerin Çekilmesinden Sonraki Dönemde Afganistan’daki Sosyolojik Unsurların Afgan Siyasetine Etkileri”. Yüksek Lisans Tezi, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Erzurum.

Singer J. D.,(2006). “Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi.” **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, 3(11): 3-21.

Somuncuoğlu, Anar(2004). Rus Ortodoks Kilisesi'nin Eski Sovyet Alanındaki Misyonu, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, Yaz, sn: 93-104.

Sönmez, A. Sait(2010). “Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetiminin Doğu-Batı Politikalarının Analizi”. **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, Cilt:3, Sayı:6, Yaz, sn: 73-96.

Sönmez, Sait, Harun Bıçakçı ve Cuma Yıldırım(2015). “Kırım Sorunu Bağlamında Rusya-Ukrayna İlişkilerinin Analizi”. **International Journal of Social Sciences and Education Research**, Volume: 1(3).

Şahin, Cemile (2015). “Rus Yayılmacılığına Bir Örnek: 1944 Kırım Türklerinin Sürgünü”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8 Sayı:39, Ağustos.

Şeyhanlıoğlu, Hüseyin (2008). “18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan'ın Jeostratejik Önemi”, **Avrasya Etüdüleri**, 34, 2, TİKA.

Tabriz, Asghar Alam(2004). “Aydınların, Dini Liderler ve Esnafın İran'ın Yakın Dönem Toplumsal Hareketlerindeki ve Devrimlerindeki Rollerinin İncelenmesi”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. Ankara.

Tanrısever, Oktay, F.(2001). “Moskova'nın Çeçenistan Çıkmazı ve Çıkış Arayışları”, **Avrasya Dosyası**, Kış, Cilt 6 Sayı 4.

Taşcı, Tekin Aycan(2015). “Türk-Rus İlişkilerinde Yeni Başlangıç: Rus Savaş Uçağının Düşürülmesi”. **Erciyes Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi**: Kayseri.

Tellal, Erel(2007). “Sovyet Dış Politikası ve Gromiko”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 62, Sayı:3.

Thoburn, Hannah (2015). “Rusya Siyasetini Anlama Kılavuzu”, **Seta Yayınları**: 56, Rapor, İstanbul

Torbakov, Igor (2001). Rusya'dan Ayrı Ya Da Rusya'nın Bir Parçası: Ukrayna-Rusya İlişkilerinin Kederli Bir Destanı”, **Avrasya Dosyası**, Rusya Özel, Kış 2001, Cilt: 6, Sayı: 4, s. 297-314.

Topsakal, İlyas(2016). “Tarihi Süreçte Rusya-Türkiye İlişkileri”. **Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sonbahar, Cilt, III, Sayı: 2.

Turan, Menaf(2011). “SSCB'de Toprak Mülkiyeti”. **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**. Cilt: 66, No:3.

Ulfet, Abadullah(2016). “Afganistan'da Sovyet İşgali ve Ulema”. Yüksek Lisans Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. Ankara.

Yalçın, Serhan (2007). “Putin Dönemi Rusya Federasyonu-NATO ilişkileri”. **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.2, s.2.

Yapıcı, Merve İrem (2016), “Rusya’da Kilise-Devlet İlişkilerinde “Asimetrik Senfoni” Modeli: Ukrayna Krizi Örneği”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Mart, Cilt: 4, Sayı 1.

Yeşilot, Okan (2008). Türkmençay Antlaşması ve Sonuçları. Atatürk Üniversitesi **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Cilt 14, Sayı 36.

Yetişgin, Memet (2006). “Rusların Türk Toprakları Üzerinde Yayılmasının Sebepleri Üzerine Bazı Düşünceler”. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 16.

Yıldırım, Sevilay (2014). “Rusya’nın Avrasya Politikasında Yumuşak Güç: İmkanlar ve Sınırlar”. Uzmanlık Tezi, **T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı**: Ankara

Yılmaz, Muzaffer Ercan (2010), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk-Rus İlişkileri”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, sayı:13, sn: 27-42.

Yılmaz, Salih ve Abdullah Yakşi (2016). “Osmanlı Devleti’nden Günümüze Türk Rus İlişkileri”. **TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:6, Sayı: 17, sn:9-57.

Yılmaz, Serdar(2017). “Asya’da Bir Ekonomik Gelişim Modeli: Avrasya Ekonomik Birliği”, **Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi**, Ocak, Cilt:8, Sayı:1, sn: 63-74.

Yiğit, Verda (2008). “1648 Vestfalya Barışından 1815 Viyana Kongresine Kadarki Dönemde Uluslararası Sistemin Dönüşü”. Yüksek lisans tezi, **Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. İstanbul.

Yüksel, Sinan(2011). “Rusya’nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri”. Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**. Ankara.

3.Elektronik Kaynaklar

Akoba, Kaan(2016). “Transdinyester Sosyalist Moldova Cumhuriyeti”, (<http://blog.milliyet.com.tr/transdinyester-sosyalist-moldova-cumhuriyeti/Blog/?BlogNo=524724>, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Aksay, Hakan(18.05.2012) a.“Putin’in Dış Politikası-I”. T24 Gazetesi. (<http://t24.com.tr/yazarlar/hakan-aksay/putinin-dis-politikasi--i,5137>, (Çevrimiçi), 21.11.2015).

Aksay, Hakan(23.05.2012) b.“Putin’in Dış Politikası-II”. T24 Gazetesi. (<http://t24.com.tr/yazarlar/hakan-aksay/putinin-dis-politikasi-2,5160>, (Çevrimiçi), 21.11.2015).

Aktan, Gündüz, (2006). “Başka Bir Marş Mı Bulsak?”. Radikal Gazetesi (<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/gunduz-aktan/baska-bir-mars-mi-bulsak-775519/>, (Çevrimiçi), 21.02.2018).

Alagöz, Emine Akçadağ(2009). “Avrupa Birliği İçindeki Rus Toprağı: Kaliningrad”. BİLGESAM, (<http://www.bilgesam.org/incele/806/-avrupa-birligi-icindeki-rus-topragi--kaliningrad/#.WqaexXxx3s0>, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Alagöz, Emine Akçadağ(2010). “Baltık Ülkeleri ve Batı İle Entegrasyon”. BİLGESAM, (<http://www.bilgesam.org/incele/792/-baltik-ulkeleri-ve-bati-ile-entegrasyon/#.WqaNMnxx3s0>, (Çevrimiçi), 21.02.2018).

Anadolu Ajansı(2017). “Rusya: Ülke Profili”. (<https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/rusya/902427>, (Çevrimiçi), 15.05.2018).

Arms Control Association(ACA-Silahların Kontrolü Birliği), (2000). https://www.armscontrol.org/act/2000_05/dc3ma00, (Çevrimiçi), 29.11.2017.

Avrupa Birliği Bakanlığı(2017). “Avrupa Birliğinin Genişlemesi”, (<https://www.ab.gov.tr/109.html>, (Çevrimiçi), 01.02.2018).

BBC News, (2005). “Putin deploras collapse of USSR”. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4480745.stm>, (Çevrimiçi), 26.06.2018).

BBC Türkçe, “Rusya’da Yeni Askeri Doktrini: En Büyük Tehdit NATO”, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/12/141226_rusya_askeri_doktrin, (Çevrimiçi), e.t.: 21.11.2017).

Bosna Hersek İle İlişkileri Geliştirme Merkezi(BİGMEV),www.bigmev.org/wp-content/uploads/2015/10/BosnaHersek_Dunya-Diasporasi.pdf,(Çevrimiçi), (15.12.2017).

Business Insider(2015), Russia controls this vital strategic exclave in the heart of NATO-allied eastern Europe,(<http://www.businessinsider.com/heres-what-it-is-like-in-russias-exclave-on-the-baltic-2015-3>, (Çevrimiçi), 21.06.2018).

CIA World Factbook(2018). (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lh.html>, (Çevrimiçi), 17.05.2018).

CSTO, http://www.odkb.gov.ru/start/index_aengl.htm,(Çevrimiçi), e.t. 26.06.2018.

Çağlar, Ali(2012). “Güç: Sert Güç, Yumuşak Güç ve Akıllı Güç”. (<http://www.alicaglar.net.tr/StaticFiles/file/guc-sert-yumusak-ve-akilli-guc.pdf>, (Çevrimiçi), 17.05.2018)

Çeviköz, Ünal, Yeni Büyük Oyun: Kimin “Derinliği” Daha “Stratejik”?, Radikal Gazetesi, 24.08.2015, (<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/yeni-buyuk-oyun-kimin-derinligi-daha-stratejik-1420504/>, (Çevrimiçi), e.t. 12.09.2017).

Deniz Haber Ajansı, “Kursk Denizaltı Faciasının 15. Yıldönümü”, 13.08.2015, e.t. 21.12.2017.

Deutsche Welle Türkiye, “5 Soruda NATO-Rusya Konseyi”, 20.04.2016. e.t.12.01.2018.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK), <https://www.deik.org.tr/Contents/FileAction/1766>, (Çevrimiçi), 17.12.2017.

Dışışleri Bakanlığı(2017), Őanhai İŞbirliği Örgütü, (<http://www.mfa.gov.tr/sanghai-ısbirligi-orgutu.tr.mfa>, (Çevrimiçi), 21.11.2017),

Diken(2014). “9 Soruda Kırım Hakkında Bilmeniz Gereken Her Şey”. (<http://www.diken.com.tr/9-soruda-kirim-rusya-ısgale-girisir-mi>, (Çevrimiçi), 15.05.2018).

Dünya Bülteni(15.01.2011). “Rusya’nın Askeri Doktrini”, (<http://www.dunyabulteni.net/yazar/vladimir-petrovic-kozin/15400/rusyanin-askeri-doktrini>, (Çevrimiçi), e.t.: 21.11.2017).

Dünya Bülteni, (2015). “Demir Perdeyi Siyaset Literatürüne Churchill KazandırmıŐtı”(http://www.dunyabulteni.net/haber/323949/demir-perdeyi-siyaset-literaturune-churchill-kazandirmisti, (Çevrimiçi), 12.05.2018).

Encyclopedia Britannica(2017). “Mikhail Ivanovich Kalinin”. (<https://www.britannica.com/biography/Mikhail-Ivanovich-Kalinin>, (Çevrimiçi), 21.10.2017).

Erdoğan, Aynur(2014). “Kırım Krizini Nasıl Okumalı?”. Dünya Bülteni Araştırma Masası. Mart, (<http://media.dunyabulteni.net/file/2014/kirim.pdf>, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Euronews(2014). “Tanınmayan, bilinmeyen ülke: Transdinyester”. (<http://tr.euronews.com/2014/05/30/taninmayan-bilinmeyen-ulke-transdinyester>, (Çevrimiçi), 01.02.2018).

Federation of American Scientists(FAS). (2000). The Foreign Policy Concept Of The Russian Federation, yayınlanma tarihi: 28 Haziran 2000.

Freeze, Gregory(2017), “Russian Orthodox and Politics In the Putin Era”. Carnegie Endowment for International Peace, (https://carnegieendowment.org/files/2-14-17_Gregory_Freeze_Russian_Orthodoxy.pdf, (Çevrimiçi), 26.06.2018).

Gaddy, Clifford(1984), “Konstantin Chernenko: A Figurehead fo The Soviet Union’s Military Leadership”, EIR Volume 11, Number 9, March (http://www.larouchepub.com/eiw/public/1984/eirv11n09-19840306/eirv11n09-19840306_035-konstantin_chernenko_a_figurehea.pdf, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Gümüş, Tuba(2018). “Baltıklarda Bir Rus Toprağı: Kaliningrad”. Avrasya İncelemeleri Merkezi(AVİM), Yorum No: 2017-28, (<http://avim.org.tr/tr/Yorum/BALTIKLARDA-BIR-RUS-TOPRAGI-KALININGRAD>, (Çevrimiçi), 28.02.2018).

Haber 7. “Kırım Tatarları’ndan ‘milli özerklik’ kararı”.<http://www.haber7.com/Kafkaslar/haber/1142068-kirim-tatarlarindan-milli-ozerklik-karari>, (Çevrimiçi),29.03.2014, e.t. 26.06.2018).

Haberrus(2012). Putin G8 Zirvesi İçin ABD’ye Gitmiyor.<http://haberrus.com/politics/2012/05/10/putin-g8-zirvesi-icin-abdye-gitmiyor.html>, (Çevrimiçi), 21.06.2018).

Hasanov, Faruk(2013), “Transdinyester Sorunu ve Çözüm Arayışları”, Uluslararası Politika Akademisi,(<http://politikaakademisi.org/2013/12/15/transdinyester-sorunu-ve-cozum-arayislari/>), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

İsmayıl, Elnur(2014). Moldova’da Ayrılıkçı Bölgeler Sorunu ve Rusya-Batı Rekabeti, (<http://www.bilgesam.org/incele/1812/-moldova%27da-ayrilikci-bolgeler-sorunu-ve-rusya-bati-rekabeti/#.Wv384opx3s0>), (Çevrimiçi), 04.05.2018).

İsmayıl, Elnur ve Atilla Sandıklı(2015). “Ukrayna Krizi’nin Bölgesel Güvenliğe Etkileri ve Türkiye”, 2014-2015 Eğitim ve Öğretim Yılında Harp Akademileri Komutanlığında İcra Edilen Paneller, Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, (http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2015112633ukrayna_krizi.pdf), (02.02.2018).

İsmayıl, Elnur(2015). “Rusya-NATO Rekabetinde Baltık Ülkelerinin Güvenliği Sorunu”, BİLGESAM, Analiz/Güvenlik No:1250,(<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20151011411250.pdf>), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Issaev, Leonid, M.(2017). “Rusya’nın Ortadoğu Politikasının Hristiyanlık Boyutu”. (<http://www.sharqforum.org/2017/03/02/rusyanin-orta-dogu-politikasinin-hristiyanlik-boyutu/?lang=tr>), (Çevrimiçi), yt:2.3.02017, et: 26.06.20189.

Kaliningrad Profile-Overview(2015). <https://www.bbc.com/news/world-europe-18284828>, (Çevrimiçi), 21.06.2018.

Kamalov, İlyas(2011). “Rusya’nın Orta Asya Politikaları”, Rapor, Yayın No: 02, SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık.

Karakaya, İskender(2005). “1990 Sonrası AB-Rusya İlişkilerinde Kaliningrad Sorunu”, TASAM, (http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/291/1990_sonrasi_ab-rusyailiskilerinde_kaliningrad_sorunu), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Karatay, Zafer(2011). “Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu”, Vatan Kırım Haber Sitesi, (<http://www.vatankirim.net/yazi.asp?YaziNo=141>), (Çevrimiçi), 21.11.2017).

Kılıç, Seda(2016). “İstiklal Harbi’nde Sovyetler Birliğinden Gelen Yardımlar”, Dil Tarih Coğrafya Dergisi, 56. 1 (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/2105/21780.pdf>), (Çevrimiçi), 25.06.2018).

Kırım Haber Ajansı(2015). “Kırım’da Mikro Nüfus Sayımı Başladı”, (<http://qha.com.ua/tr/siyaset/kirim-da-mikro-nufus-sayimi-basladi/139809/>), (Çevrimiçi), 02.05.2018).

Kırım Haber Ajansı(2016). “Kırım, 62 yıl önce Ukrayna’ya Bağlandı.”, (<http://qha.com.ua/tr/siyaset/kirim-62-yil-once-ukrayna-ya-baglandi/142895/>), (Çevrimiçi), 02.02.2018).

Koçak, Fatma, Özkan, Murat, (2015). Bizans’tan Ruslara Miras: Hristiyanlık, Cilt:8 Sayı: 37, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.

Koçak, Muhammed(2014). “Rusya’nın İlhakı Sonrası Kırım ve Kırım Tatarları”. SETA Perspektif, SETA Yayınları, Sayı: 45.

Koçak, Muhammet; Furkan Şenay(2014). “Avrasya’nın Jeopolitik Anahtarı Ukrayna Üzerinde Güç Mücadelesi”, Seta Yayınları, Ağustos, Sayı 106.

Larouchepub(1982). “Who is Yuri Andropov?”, EIR Volume 9, Number 24, June (https://www.larouchepub.com/eiw/public/1982/eirv09n24-19820622/eirv09n24-19820622_046-who_is_yuri_andropov.pdf, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Lucas, Edward(2015). “The Coming Storm Baltic Sea Security Report”. June, Center for European Policy Analysis([http://cepa.org/sites/default/files/styles/medium/Baltic%20Sea%20Security%20Report-%20\(2\).compressed.pdf](http://cepa.org/sites/default/files/styles/medium/Baltic%20Sea%20Security%20Report-%20(2).compressed.pdf), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Mammadov, Halit(2014), “Rus Dış Politikasında Stratejik-Zihinsel Süreklilik ve Putin’in Dış Politika Doktrini”, Yayın No:16, Ankara, SFN Yayıncılık (http://www.ayu.edu.tr/yayinlar/rus_dis_politika_rapor.pdf, (Çevrimiçi), 21.11.2017).

Moss, Vladimir(2016). “The Battle For The Russian Orthodox Church”, http://www.orthodoxchristianbooks.com/downloads/590_THE_BATTLE_FOR_THE_RUSSIAN_ORTHODOX_CHURCH.pdf, (Çevrimiçi), 26.06.2018).

Mushtrieva, Maria(2016). “Brief Histroy of Novgorod in Dates”. Way To Russia. (<https://waytorussia.net/CentralRussia/Novgorod/History.html>, (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Oldberg, Ingmar (2001). Kaliningrad: Russian exclave, European enclave, Swedish Defence Research Agency, Scientific Report.

Open Democracy Russia and beyond, ODR(2017), “Explaining the Coup In Luhansk”,(<https://www.opendemocracy.net/od-russia/nikolaus-von-twickel/explaining-coup-in-luhansk>, (Çevrimiçi), 26.06.2018).

People’s Council Of the Donetsk People’s Republic (PCDPR), (2014), (<https://dnrsovet.su/history-of-dpr-people-s-council/>, (Çevrimiçi), 26.06.2018).

President of Russia(2014), “President Of Russia Vladimir Putin addressed Novorossiya militia”, (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46506>, (Çevrimiçi), e.t.: 21.01.2018).

Russia’s Military Doctrine(2014). (<https://tr.scribd.com/doc/251695098/Russia-s-2014-Military-Doctrine>, (Çevrimiçi), 20.06.2018).

Safire, W. (22 Mayıs 1994). On Language; The Near Abroad. The New York Times.

Sarıkaya, Yalçın(2012). “Geçmişten Günümüze İran: Tarih, Siyaset, Toplum ve Kültür”. Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı, Rapor:2 Kasım 2012.

Sputnik Türkiye, “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü”,(<https://tr.sputniknews.com/infografik/201611011025584074-KGAO-Rusya/>),(Çevrimiçi), e.t.:26.06.2018.

Sputnik Türkiye, “Rusya’nın Yeni Askeri Doktrini”, <https://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2010/02/08/4651895/>, (Çevrimiçi), e.t.: 21.11.2017.

Sukhankin, Sergey(2016). Kaliningrad: Russia’s stagnant enclave. (https://www.ecfr.eu/article/commentary_kaliningrad_russias_stagnant_enclave_6052), (Çevrimiçi), 21.06.2018).

The Shanghai Cooperation Organization, <http://eng.sectesco.org/>, (Çevrimiçi), e.t.: 21.12.2017.

The Sun(2018). “Putin’s Enclave Why is Kaliningrad part of Russia, how does it appear on maps and where’s England vs. Belgium World Cup 2018 host city?” (<https://www.thesun.co.uk/world-cup-2018/6526669/kaliningrad-russia-england-belgium-where-world-cup/>), (Çevrimiçi), 26.06.2018).

Topcuoğullar, Öznur(4.06.2011), “Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”. TÜİK Akademi, <http://www.tuicakademi.org/rusya-federasyonunun-dis-politikasi/>, (Çevrimiçi), e.t.:21.11.2017.

TURANSAM(2008), (<http://www.turansam.org/makale.php?id=88>), (Çevrimiçi), 10.05.2018).

Tüter, Mustafa(2010). “Avrasyacılık ve Rusya: Modern Üçüncü Roma”, Süreç Analiz, (<http://www.surecanaliz.org/tr/ekopolitik-haber/icerik/avrasyacilik-ve-rusya-modern-ucuncu-roma>), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Vinokurov, Evgeny(2007). “Kaliningrad Enclaves and Economic İntegration. Special Report”. Centre For European Policy Studies (<https://www.ceps.eu/publications/kaliningrad-enclaves-and-economic-integration>), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Weitz, Richard (2012). “The Rise and Fall of Medvedev’s European Security Treaty. On Wider Europe, The German Marshall Fund of the United States Strengthening Transatlantic Cooperation, (<http://www.gmfus.org/publications/rise-and-fall-medvedev%E2%80%99s-european-security-treaty>), (Çevrimiçi), 26.08.2018).

Yapıcı, Utku(2015). “Ukrayna-NATO İlişkilerinin Tarihsel Analizi”, (<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAPICI-Utku-UKRAYNA-NATO-%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0N%C4%B0N-TAR%C4%B0HSEL-ANAL%C4%B0Z%C4%B0.pdf>), (Çevrimiçi), 21.02.2018).

Yesevi, Çağla Gül(2013). “Orta Asya’da İşbirliği ve Bütünleşme: Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü Örneği”, Global Politics Trend Center, Küresel Eğilimler Serisi, Çalışma Kağıdı No. 4, (http://www.gpotcenter.org/dosyalar/KE-4_2013_Yesevi.pdf), (Çevrimiçi), 26.06.2018).

Yusuf, Hüseyin Macit(2010). “Dimitrilerin Dayanışması...”, Yeniçağ Gazetesi, (<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/dimitrilerin-dayanismasi-15233yy.htm>), (Çevrimiçi), 21.01.2018).

Yüksel, Zuhul(2017). “İsmail Bey Gaspıralı”, Vatan Kırım Haber Sitesi, (<http://www.vatankirim.net/yazi.asp?YaziNo=98>), (Çevrimiçi), 21.11.2017).

Zupancic, Jernej, Wendt Jan A. ve Efe Recep(2017). “Avrupa Birliği’nin Baltık Denizi ve Karadeniz Arasındaki Doğu Sınırları”. Ed. Emin Atasoy ve Jan, A. Wendt, Sosyal Bilimler Işığında Polonya Cumhuriyeti, sn: 547-556.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar Ahmet Yavuz Gürler, 4 Nisan 1992 yılında Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinde dünyaya gelmiştir. Eğitim hayatına Kars'ın Sarıkamış ilçesinde anaokulu ile başladıktan sonra, Ankara'ya ailesiyle beraber taşındıktan sonra 2010 yılına kadar ilköğretim ve lise öğrenimini tamamlamıştır. Lisans eğitiminde Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde başlayan yazar 2014 yılında mezun olmuştur. Takip eden 2015 yılında memurluk sınavlarına hazırlanan yazar sonrasında akademik camiaya yönelmiştir. 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünü kazanıp yüksek lisans eğitimine başlamıştır. İngilizce bilmektedir.